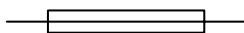

שלטון התורה מטרתנו

מערכי פעילות לנוער על

חיי תורה ותורת חיים

בהוצאת

מדרשת תורה עם דרך ארץ

לוד

כתיבה:

מיכל אדלר

עריכה:

ציפי והפור
דיגי בוטבול

עיצוב:

יוסי שטרן

הדפסה:

דפוס שי, ירושלים

בהוצאת:

3,

08-9223853 :

חורף, תשס"ד

תוכן

עמוד	
5	דבר מחלקת הדרכה
7	שער א' - מוסר
9	פעילות לחבריא א'
12	פעילות לחבריא ב'
22	פעילות לחבריא ג'
27	שער ב' - השתלשלות ההלכה
29	פעילות לחבריא א'
38	פעילות לחבריא ב'
44	פעילות לחבריא ג'
49	שער ג' - סמכות חכמים
51	פעילות לחבריא א'
59	פעילות לחבריא ב'
66	פעילות לחבריא ג'
73	שער ד' - אקטואליה
76	קיום מצוות בחיי היומיום
79	רפואה והלכה - מקבץ פעולות
92	צניעות
98	צער בעלי חיים
101	שער ה' - פעילות כללית חוויתית

אֱלֹהֵי אֲמֵנוּ יֵאָדָּו

פיגועים, תאונות דרכים, אלימות, סמים, עוני, בעיות בטחון, כלכלה וחינוך. אנו עומדים חסרי אונים מול המציאות הקשה, מרגישים שכבר ניסינו הכל ואולי כדאי להתיימש ולוותר...

הרב ויצמן בהקדמתו ל"זהב הארץ" מציע דרך התמודדות אחרת:

"אנו עלולים להתפס למחשבה שעיקר בעייתנו של עם ישראל תלויה בגורמים אחרים, אם זה אויבים מבחוץ ואם זה אחים מבפנים, אשר אינם רואים עין בעין את רוח ה' המרחפת על פני התקופה. אין מחשבות אלו אלא בחינת תליית סרחנונו באחרים..."

בל נשכח כי עיקר חוסנו של עם ישראל הוא בבית המדרש. ככל שיחזק האור בבית המדרש כך יקרין החוצה אורו אל כל השדות אשר ברכם ה', וכל שטחי החיים יאותו לאורו. והאור - זה תלמוד ירושלמי, תורת ארץ ישראל, אשר מוטל על דורנו לברר את דרכה..."

ובאגרות הראי"ה (תפ"ג):

"אמנם לעולם לא נוכל להתעלם מהתרופה הכללית, הכוללת את הכל, ושעזיבתה היא שגרמה לנו את נפילתינו, והוא הדבר מה שאני בעיני ובמר נפשי רגיל לקרוא, לשנות ולשלוש מאות ואלפים פעמים, עזבנו את נשמת התורה..."

דוקא בעת משבר גדול בסכנה עצומה, צריכים לקחת את המעולה שבתרופות, רדיקלים אנו מוכרחים להיות, בפשרות למחצה, לשליש ולרביע מאומה לא נתקן".

בחוברת זו אנו לוקחים את המעולה שבתרופות, חוזרים לנשמת התורה. מזכירים לעצמנו, לחניכים ולעם ישראל כולו, כי שלטון תורה הוא התשובה לכל קשיינו והפתרון לבעיותינו. תורה היא סדר העולם.

בחוברת ממישה פרקים:

1. מוסר אנושי ומוסר אלוקי - העוסק במערכת השיקולים של האדם בבחירת מעשיו.
2. השתלשלות ההלכה - העוסק בסדר הכרונולוגי של שושלת ההלכה ובחשיבותה.
3. סמכות חכמים - העוסק בכפיפות הפרט לפסיקתם של גדולי הדור.
4. הלכה ואקטואליה - לאחר שעברנו את המהלך של שלושת הפרקים הראשונים, זהו פרק התכלס. דוגמאות מסוגיות אקטואליות והמקורות ההלכתיים המתייחסים לתחומים אלו.
5. פעילות כללית חווייתית - המתמקדת בהלכות יומיומיות ובמושגים בסיסיים.

בשלושת הפרקים הראשונים מחולקות הפעולות לפי גילאי החניכים. חלוקה זו היא בגדר המלצה בלבד, כדאי מאוד לקרוא גם את הפעולות המיועדות לשאר השכבות ולקחת משם רעיונות נוספים.

ב"הצלחה, ויהי רצון שתהיה חוברת זו צעד אחד קדימה לעבר פתרון אמיתי..."

שער א'

מוסר אלוקי ומוסר אנושי

שלטון התורה מטרתנו

כל מעשה הנעשה על ידי אדם מגובה במערכת של ערכים וחוקים המבוססים על מוסר ישר או מעוות. על פי רוב, יונק המוסר האנושי של כל אדם ואדם, מכללי המוסר המקובלים ומונהגים בחברה אליה הוא משתייך.

בניגוד לחברות שונות ולעמים אחרים, העם היהודי מונהג ונאמן לחוקי התורה (שבכתב ושב-על-פה) המבוססים על המוסר האלוקי. חשוב לציין כי רבים מן החוקים האזרחיים, המלווים את חיי היומיום שלנו במדינת - ישראל, יונקים אף הם מן המוסר הזה. יתירה מכך, החוקים האלוקיים הפכו אבן שואבת ומודל לתחיקה בחברה האנושית כולה.

מה המיוחד בחוקי תורת - ישראל ובמוסר האלוקי? מדוע הוא עדיף על כל מוסר אנושי? באיזה אופן מקרינה עובדה זו על כל תחום בחיינו?

◀ מה זה "מוסרי"?

◀ האם יש טוב מואט?

◀ אפי מה קובעים?

◀ מה אמוסריות איה דוא?

◀ האם יש סגירה בין מוסר אלוקי

אמוסר אנושי?

מוסר אלוקי ומוסר אנושי

מטרת הפעולה:

- 1. החניך ישקול את מעשיו והתנהגותו לפי המוסר האלוקי העליון, ולפי תפיסה זו יעשה מעשה או ימנע ממנו.

מבנה הפעולה:

1. התוודעות לערכים מוסריים, אישיים וחברתיים המנחים את התנהלותו היומיומית של כל אדם.
2. הכרה במוסר האלוקי, הנוסף על המוסר האנושי, המנחה את האדם היהודי, ונצחיותו של מוסר זה.

מהלך הפעולה:

1. מוסר

משחק "סיפור בהמשכים" - כל חניך בתורו מוסיף משפט לסיפור המתאר סדר יום שגרתי. לפי תוכן המשפט שאמר כל חניך, מפנה אותו המנחה לאחת משתי פינות ישיבה שיש בחדר ללא הסבר. אחת הפינות תייצג את המעשים המוסריים, והשנייה את המעשים שאינם מוסריים (אם מספר החניכים קטן, מומלץ להמשיך את הפעילות גם כאשר הם כבר מחולקים לפינות, ולומר לכל חניך להישאר או לעבור לפינה השנייה לפי תוכן המשפט שאמר).

משחק "פסיכולוג" - ביום חול כותב כל חניך מעשה שזכור לו מהשבוע האחרון. מערבבים את הפתקים וכל אחד מקבל פתק של מישהו אחר. לפי תפיסתו את המעשה כמוסרי או לא מוסרי, מפנה החניך את חברו לאחת מפינות החדר. בשבת נחלק כרטיסיות עם סיטואציות, וכל חניך יתיישב בפינה המוסרית או הלא מוסרית לפי תפיסתו את המקרה המתואר בכרטיסיה שלו.

דוגמאות לכרטיסיות:

- 1. כשרצתי הכותב לאוטובוס הפכתי בטעות את פי האשפה. לא הגשכתי כדי לנקות את מה שנשפך. כי אחיאל יבוא היום מישהו מהעירייה לנקות.
- 2. הגשתי לבית הספר כמה דקות אגרי הצלצול. ולא היה לי נעים להיכנס אפואה במניין באיגור, אז התפאלתי לבד בכיתה.
- 3. המורה נכנסה לכיתה. אחיאל השיעור ועד לסופו כולם דיברו. אבל אני כיבדתי אותה וישבתי בשקט.
- 4. בהפסקה הראשונה שיגענו את אגד הגברייה, והשארנו או הודיענו מבהילות בפלאפון שלו.
- 5. בשיעור השני היה מבין באנציות. המורה לא שמרה עיוני. ואני לא העסקתי במבין.
- 6. בהפסקות הבאות שיקנו בכדור בצר. סיכמנו ביוניו לשלף את כולם ולא אכנו אגד את השני בשמות גנאי.
- 7. לפני השיעור האגרון, בהיסטוריה, העסקתי את שיעורי הבית. הייתי ממש "בר מצו" כי המורה ביקשה ממני להקריא את אגת הגשבות.
- 8. אגרי הצהריים מצאתי את האופנים של גדי ברגוב. ועשיתי עויהם סיבוב'אלא ידיענו.
- 9. מאגרי יתני הבאתי אסבתא עוציות. ועציתי את אסדרי את הבית.

- ◀ אקתי אט אהי הקטן אגיה.
- ◀ יוסי כיבד אהני בפינה פלאפא בגינה. אכאני אבאי אטא ידיוס כי בגינה אין כיבד אבא אמאלא נטאני הבוקרי ידיוס אעדיין אא כיבדני ברכה האמן.

דיון

- ◀ מה מייצגת כל פינה? מה המכנה המשותף למי שהופנה לפינה זו? לפי מה חולקו המשתתפים? התשובות: התנהגות טובה / מעשים טובים - מול - מעשים רעים / התנהגות רעה = התנהגות מוסרית - מול - התנהגות שאינה מוסרית.
- ◀ מהו מעשה מוסרי ומהו מעשה שאינו מוסרי? מי קובע? התשובות: התנהגות לפי הכללים המקובלים בחברה / בדת מול התנהגות מנוגדת לכללים המקובלים: מעשה מנומס מול מעשה לא מנומס. מעשה שפוגע באחרים מול מעשה שלא פוגע... יתכן שהחניכים יעלו אפשרויות שונות בהתאם לתפיסתם מעשים שונים כמו: מעשי קונדס, לפגוע במישהו בצחוק, לפלח וכו'. חשוב להדגיש שכל פילוח = גזל, שכל לעג = הלבנת פנים ממש וכו'.

2. מוסר אלוקי

משחק "זכרון מוסר" - החניכים יושבים במעגל שבמרכזו עשרים ושישה כרטיסי משחק הזכרון הפוכים. משחק הזכרון מורכב משלוש עשרה זוגות כרטיסים שעל אחד תיאור התנהגות ועל השני המקור התנכ"י להתנהגות זו. החניך צריך למצוא זוג תואם כשבמקביל מעבירים שאר החניכים ביניהם חוט צמר. אם הספיק החניך למצוא זוג לפני שחוט הצמר הקיף את המעגל חמש פעמים, הוא חוזר למעגל והחניך אצלו נעצר החוט נכנס במקומו ומחפש זוג נוסף. אם החניך מוקף חמש פעמים לפני שמצא את המקור, הוא נכלא בפנים, והחניך ממנו החלה העברת הסליל נכנס למרכז המעגל ומחפש זוג נוסף. וכן הלאה.

מקור	התנהגות
"מדבר שקר תרחק" (שמות כ"ג, ז')	לא לשקר
"ולעבדו בכל לבבכם" (דברים י"א, י"ג)	להתפלל בכל יום
"לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא י"ט, ט"ז)	לעזור לאדם הנמצא בסכנת חיים
"ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט, י"ח)	לא לפגוע באנשים אחרים ברבים
"לא תעשו עוול במשפט" (ויקרא י"ט, ט"ו)	לא לעוות משפט
"לא תגנוב" (שמות כ', ט"ו)	לא לפלח / לא לגזול ללא רשות
"ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ויקרא י"ט, כ"ח)	לא לחבל בגוף שלנו
"יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות ב', י')	לא לפגוע בכבודו של אחר
"ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים ד', ט"ו).	להיות זהירים ולהימנע ממעשים מסוכנים
"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך" (דברים ח', י')	להודות למי שדואג למזונותינו
"לא תיקום ולא תיטור" (ויקרא י"ט, י"ח)	להימנע מנקמה
"ויום השביעי שבת... לא תעשה כל מלאכה" (שמות כ', י')	לנוח בשבת
"והדרת פני זקן" (ויקרא י"ט, ל"ב)	להיזהר בכבוד מורים / לא לפגוע במורים

תמונות בעלות משמעות כפולה שמראות לנו שנקודת המבט של האדם שונה מאחד לשני ואין אמת מוחלטת.

"תמונות מספרות" – כל חניך מקבל ציור שהוכן מראש, כך שישנם כמה ציורים שונים בכמה עותקים כל ציור. כל חניך מחבר סיפור קצר על התמונה שקיבל. הרעיון הוא שגם אם שני חניכים קיבלו את אותו הציור, הסיפור שכל אחד "ראה" בציור הוא שונה. כיוון שכל אחד מפרש את המציאות אחרת.

דיון

- ✦ האם ה"מוסריות" קשורה רק לתחום החברתי ולמעשים שברור לנו שהם שליליים, או שהמוסר שייך גם לקיום מצוות? לאיזו מטרה נתנו לנו מצוות ה'?
- התשובות: המצוות מטרתן להפוך אותנו למוסריים יותר, וגם מאחורי המצוות שאינן נוגעות בתחום החברתי (תפילין, ציצית, שעטנז ועוד) קיים מוסר.
- ✦ האם אפשר לומר שחלק מן החוקים במדינה / בחברה בכל זמן הנם חוקים אלוקיים במקורם?
- כן, בהחלט. במשחק ראינו את המקורות של החוקים הללו בתורה ובחז"ל, ואפילו בימינו קיימים חוקים אלה.
- ✦ מה ההבדל בין המוסר האלוקי שקבע עבורנו את המצוות, לבין מוסר אנושי לפיו אנשים מחוקקים חוקים?
- מאחר שהמוסר האלוקי נקבע על ידי הקב"ה (שציווה את המצוות והבין את הצורך בהן) קשה לנו לפעמים להבין אותו כבני אדם, מאחר והראיה שלנו מצומצמת יותר אבל הוא המוסר האמיתי והנצחי.

ב'	חבריא
----	-------

מוסר אלוקי ומוסר אנושי

מטרת הפעולה:

- החניך ישקול את מעשיו והתנהגותו לפי המוסר האלוקי העליון, ולפי תפיסה זו יעשה מעשה או ימנע ממנו.

מבנה הפעולה:

- התודעות לערכים מוסריים, אישיים וחברתיים המנחים את התנהלותו היומיומית של כל אדם.
- הכרה במוסר האלוקי, הנוסף על המוסר האנושי המנחה את האדם היהודי, ונצחיותו של מוסר זה.
- התמודדויות עם סתירה בין המוסר האנושי למוסר האלוקי.

מהלך הפעולה:

1. מוסר

"פסיכולוג" - ביום חול כותב כל חניך מעשה שזכור לו מהשבוע האחרון. מערבבים את הפתקים וכל אחד מקבל פתק של מישהו אחר. לפי תפיסתו את המעשה כמוסרי או לא מוסרי, מפנה החניך את חברו לאחת מפינות החדר. בשבת נחלק כרטיסיות עם סיטואציות, וכל חניך יתיישב בפינה המוסרית או הלא מוסרית לפי תפיסתו את המקרה המתואר בכרטיסיה שלו.

דוגמאות לכרטיסיות:

- כשרצתי הבוקר לאוטובוס הפכתי בטעות את פה האשפה. לא העשכבי כדי אפוא את מה שנשפק. כי אחיאל יבא היום מישהו מהעירייה אנקת.
- הגעתי אביב הספרי כמה דקות אגרי הצלצול. ולא היה לי נסימ אהיכנס באמור אפוא במניין. אז הגשאתי אבד בכיתה.
- המורה נכנסה לכיתה. אחיאל השיעור ועד אסופו כולם דיברו. אבל אני כיבדתי אותה וישבתי בשקט.
- בהפסקה הראשונה שיגענו את אבד הגברי'ה. והשארנו או הודענו מבהיאות בפלאפון שלו.
- כשיעור השני היה מבין באנצית. המורה לא שמרה עליו. ואני לא העגקתי במבין.
- בהפסקות הבאות שחקנו בכדור בצר. סיכמנו ביוני אשקף את כולם ולא אכנת אבד את השני בשמות ג'אי.
- אפני השיעור האגרון. בהיסטוריה. העגקתי את שיעורי הבית. הייתי אמט בר מצ" כי המורה ביקשה ממני אהקריא את אמת הגשבות.
- אגרי הצהריים מצאתי את האופניים של גדי כרגוב. ועשיתי עליהם סיבוב.
- מאורי יוגרי הבאתי אסכתא עוציות. ועצרתי אה אסדרי את הבית.
- אקגתי את אגרי הקטן אגרי.
- יוסי כיבד אותי בפיתה פלאפל בגינה. אכאתי מבוי אטול ידיים כי בגינה אין כרף אבל אחיאל נכאתי הבוקר ידיים ועדיין לא כרכתי בכרף המצון.

מקרה פעוט

נתן אלטרמן

וברננה כה עליזה וכה שובבת,
ניגשו גם יחד להשחית את החלקה.
היה שם נער ערבי, צעק, הטיח,
אבל קטן היה הנער, זאטוט,
הוא לא עצר את הילולת האבטיח,
כי מה כוחו סוף סוף מול נוער בן תרבות?
ועת כי זזה הרכבת, רבותיי,
האבטיחים היא כבר הובילה עד בלי די.
וגם הובילה חבר נוער בעל דגל,
אשר חמד קצת שוד בעלותו לרגל.

כאן יפסיקונו פתע:
שוד? - גוזמה לקונית!
לכן נשיב איפוא, בלי להעמיד פני תם,
שכר קוראים לזאת בכל הלקסיקונים,
ולפעמים כדאי לקרוא לדברים בשמם.
כי יש מזמים שנסתרים הם מעינינו,
ואין לתפוס אותם בזרוע ולשפוט,
על כי חיים הם בשינוי שמות בינינו,
עם תעודות זהות מזויפות.
אם מטפחים אנו חזון גדולות אוטופי**,
גם בקטנות חובה לנגוע לפרקים,
ואל נאמר שהמקרה הוא מקרוסקופי,
במקרוסקופ, אחי, נגלים החיידקים.

חרקה רכבת, מיוחדת, עמוסה
נסעו יחדיו כחולי חולצות אל כינוסם.
נסע הנוער, גן פורח ופורה,
נסעו בנים לפקוד את זכר המורה.
רבים בארץ המראות יפי התואר,
אבל היש לדור מראה יפה ממראה נוער?
על כך הטור רוצה לשיר בעט עופרת,
אבל גזירה, עליו לשאת שירה אחרת.
כי כאן גונב אליו מקרה אחד פעוט,
אשר גם הוא תובע מס מן הפיוט.

ליד טול כרם, רבותיי, ליד טול כרם,
שם הקטר עמד לנוח שבע דרכים,
אז בקרונות עברה בשורת ששון כזרם,
ממש מנגד נם לו שדה אבטיחים.
אבטיחים בני יום, פרי בוסר, עור ומים,
אבטיחים קטני קטנים קמוצי אגרוף,
אפשר לשיר עלי קדושת עמל כפיים,
אבל את אלה - אין דבר, עקור וגרוף!
כי רב החום, וכאן לא גבת או שדה נחום,
ואין מקום להיסוסים, כאן חוץ לתחום.

אז חמישים בנים קפצו מן הרכבת,
אשרי העין ראתה ושחקה,

* לקונית - התנסחות עוקצנית, קצרה ומדויקת.

** חזון אוטופי - חזון רעיוני שלא היה כמותו בעבר.

מהו מעשה מוסרי ומהו מעשה שאינו מוסרי? מי קובע?

2. מוסר אלוכי

משחק "הקפת מוסר" - אחד החניכים יושב במרכז המעגל עם לוח תפזורת גדול, בו הוא צריך למצוא את המקור שמתאים להתנהגות שהמנחה מתאר. במקביל מעבירים שאר החניכים ביניהם חוט צמר. אם הספיק החניך למצוא את המקור לפני שחוט הצמר הקיף את המעגל חמש פעמים, הוא חוזר למעגל והחניך אצלו נעצר החוט נכנס במקומו ומחפש את המקור הבא. אם החניך מוקף חמש פעמים לפני שמצא את המקור, הוא נכלא בפנים, והחניך ממנו החלה העברת הסליל נכנס למרכז המעגל ומחפש את המקור הבא.

התנהגות	מקור
לא לשקר	"מדבר שקר תרחק" (שמות כ"ג, ז')
להתפלל בכל יום	"ולעבדו בכל לבבכם" (דברים י"א, י"ג)
לעזור לאדם הנמצא בסכנת חיים	"לא תעמוד על דם רעך" ויקרא י"ט, ט"ז)
לא לפגוע באנשים אחרים ברבים	"ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט, י"ח)
לא לעוות משפט	"לא תעשו עוול במשפט" (ויקרא י"ט, ט"ו)
לא לפלח / לא לגזול ללא רשות	"לא תגנוב" (שמות כ', ט"ו)
לא לחבל בגוף שלנו	"ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ויקרא י"ט, כ"ח)
לא לפגוע בכבודו של אחר	"יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות ב', י')
להיות זהירים ולהימנע ממעשים מסוכנים	"ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים ד', ט"ו)
להודות למי שדואג למזונותינו	"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך" (דברים ח', י')
להימנע מנקמה	"לא תיקום ולא תיטור" (ויקרא י"ט, י"ח)
לנוח בשבת	"ויום השביעי שבת... לא תעשה כל מלאכה" (שמות כ', י')
להיזהר בכבוד מורים / לא לפגוע במורים	"והדרת פני זקן" (ויקרא י"ט, ל"ב)

משחק "תמרורים" – כל כמה חניכים מקבלים מסגרות לשלושה תמרורים: מסגרת עגולה להנחיה על מעשה שצריך לעשות, מסגרת משולשת לאזהרה מפני מעשה מסוים, ומסגרת מרובעת למסירת מידע חדש. כל קבוצה בוחרת נושא, מחברת חוק לכל מסגרת בהתאם לנושא הנבחר, ומציגה אותו בפני שאר החניכים בציור, פנטומימה וכו' (רעיונות לתמרורים השונים - בנספח).

המנחה מתאר תקופה היסטורית, החניכים מסתובבים בחדר ומתנהגים בהתאם לרוח התקופה, ואחת הקבוצות מציבה מדי פעם את אחד התמרורים שלה. שאר החניכים משנים את התנהגותם לפי התמרור. המנחה מעביר לתקופה היסטורית אחרת וקבוצה נוספת מציבה את התמרורים שלה, וכן הלאה.

על החניכים להתריע, במידה ויוצג תמרור שאי אפשר לבצעו בתקופה המתוארת.

חידה - על החניכים לפענח מקרה רצח באמצעות שאלות עליהן עונה המנחה ב"כן" או "לא".

הנתונים:

רותי ויהודה נמצאו שרועים על הרצפה ללא רוח חיים, סביבם שברי זכוכית ושולליות רבות. חלון הדירה, הממוקמת בקומה הראשונה, היה פתוח. ויללת חתול נשמעה שעה ארוכה לאחר הרצח.

ניתן להוסיף כי הדמיון הטובה ועל החניכים לפענח מי רצח את רותי ויהודה ומדוע. פתרון החידה הוא שרותי ויהודה הם דגים שהיו באקווריום. חתול נכנס דרך החלון ובדרכו הפיל את האקווריום (מכאן שבירי הזכוכית) כל המים נשפכו (ואלו השלוליות) ושני הדגים (הלוא הם יהודה ורותי) מתו. הרעיון בחידה הוא להראות שהראיה שלנו מצומצמת ומוגבלת, אנחנו חושבים באופן מסויים ולא תמיד פתוחים להבנה אחרת של המציאות. מתוך כך ניתן להבין את ההבדל בין חוק שנחקק בידי אדם לחוק אלוקי.

דיון

- האם ה"מוסריות" קשורה רק לתחום החברתי ולמעשים שברור לנו שהם שליליים, או שהמוסר שייך גם לקיום מצוות? לאיזו מטרה נתנו לנו מצוות ה"?
 התשובות: המצוות מטרתן להפוך אותנו למוסריים יותר, וגם מאחורי המצוות שאינן נוגעות בתחום החברתי (תפילין, ציצית, שעטנז ועוד) קיים מוסר.
- לקבוצה ששיחקה הקפת-מוסר**: האם אפשר לאמר שחלק מן החוקים במדינה / בחברה בכל זמן הנם חוקים אלוקיים במקורם?
 כן, בהחלט. במשחק ראינו את מקורות החוקים הללו בתורה ובחז"ל, ואפילו בימינו קיימים חוקים אלה.
- לקבוצה ששיחקה בתמרורים**: מדוע חלק מהחוקים מתקיימים תמיד וחלק לא?
 ישנם חוקים וכללים שאי אפשר לקיים בתקופות מסוימת, דברים שאינם רלוונטיים כלל למציאות (לדוג' בלתי אפשרי לחוקק חוק נגד אכילת יתר של סוכריות על מקל לפני הארוחה, בתקופת שלטון הרומאים בארץ, מאחר ובתקופה זו לא היה מוכר מאכל זה). חוקי התורה, לעומת זאת, מתאימים לכל תקופה ולכל מצב.
- מה ההבדל בין המוסר האלוקי שקבע עבורנו את המצוות, לבין מוסר אנושי לפיו אנשים מחוקקים חוקים?
 מאחר שהמוסר האלוקי נקבע על ידי הקב"ה (שציווה את המצוות והבין את הצורך בהן) קשה לנו לפעמים להבין אותו כבני אדם, מאחר והראיה שלנו מצומצמת יותר. גם דברים שנראים לנו "קלילים" ומקובלים בחברה שלנו יכולים להיות בעייתיים, חשוב להדגיש שכל פילוח = גזל, שכל לעג = הלבנת פנים ממש, לעבוד על מישהו זה מילים יפות ל"שקר" וכו'.
- מה מכתוב את המוסר האנושי ומה מרכיב את המוסר האלוקי?
 את המוסר האנושי מכתוב האדם שהוא רואה לטווח קצר את השתלשלות האירועים: תשלום מס הכנסה, חוק חופש הביטוי ועוד חוקים הקיימים כיום במדינה, אך לא ברור אם וכיצד יהיו קיימים בעתיד, או שלא תמיד היו קיימים במלואם בעבר. מנגד ישנם חוקים אלוקיים /או חוקים המבוססים על המוסר האלוקי, שלמרות שנחקקו מזמן, הם רלוונטיים לעולם ואפילו התקבלו בחוקי המדינה: לא לקחת שוחד, לעשות משפט צדק, לסייע לחלשים, להיזהר ולהישמר על גופנו ונפשנו, חוק חינוך חובה - 'חייב אדם ללמד בנו תורה...'. וכו'.
- הדגש שחוקים אלוקיים תמיד מתקיימים ולא מתבטלים באף מצב, בעוד מוסר אנושי עשוי להשתנות בתקופות מסוימות - למשל בעבר רוב החברה בעולם האמינה בשיויון כפוי על האנשים / קומוניזם, וכיום העולם מאמין יותר בתחרותיות / קפיטליזם וכד'.
- הרבה מעשים שברור לנו שאינם מוסריים, נאסרו כבר בתורה (לא תגנוב, לא תרצח וכו'). האם מתוך כך ניתן להסיק שגם שאר ה"כללים" שניתנו בתורה הם מוסריים ומתאימים לנו ואנחנו פשוט עוד לא גילינו את זה?
 כן. אין מצווה חשובה יותר או פחות.

3. התנגשויות

אשם! (הסיפור מופיע בנספח)

סיפור המציג את המחויבות היהודית לקיום מצוות המושתתות על המוסר האלוקי גם בתקופה בה המוסר האנושי היה מנוגד לכך, ונדרש חירוף נפש לקיום המצוות.

דיון בעקבות הסיפור:

- ◀ מהו המוסר האנושי בסיפור ומהו המוסר האלוקי? - המצוות שהנער קיים הן המוסר האלוקי, והנצרות = דת שנוצרה על ידי אדם, מוסר אנושי.
- ◀ בפעילות היום הדגשנו שהמוסר האנושי הוא זמני וראייתו מוגבלת למה שבן אדם יכול לראות. מה מוגבל במוסר האנושי המופיע בסיפור? - הנצרות (=המוסר האנושי) האמינה שבידה הזכות לכפות בכח את עקרונותיה על כל אדם, וההיסטוריה הוכיחה שלמרות הקורבנות הרבים שהוקרבו בתקופה זו המשימה נכשלה. במרחק של זמן ניתן לראות שהאמונה בדת שנוצרה על ידי אדם לא הפכה אנשים למוסריים יותר, ודווקא מי ששמר על המוסר האלוקי המשיך לנהוג באופן מוסרי.
- ◀ מה ניתן ללמוד מכך לגבי ימינו? - שתפישות אנושיות עכשוויות עשויות לחלוף מן העולם, בעוד ערכי מוסר נצחיים, שמקורם במוסר האלוקי ומובאים במצוות ובדברי חז"ל נותרים נצחיים.
- ◀ מהי המסקנה שניתן להסיק מכך לגבי התנהלותינו בחיי היומיום? - המסקנה היא שכדי שלא נלך בדרך שאחר כך תתברר כטעות עלינו להקפיד בכל יום ללכת בהתאם למוסר האלוקי = המצוות. ולא רק באירועים מיוחדים, אלא גם בדברים יומיומיים עלינו להתנהג בדרך המצוות, שכולן באו לשייך אותנו/ לחנך אותנו/ להוביל אותנו להתנהג על פי אמות מידה נצחיות. - תפילה, ברכות, לבוש, צורת התבטאות, התנהגות חברתית, מידות וכו'.

נספחים

משחק התמרורים

ניתן לחלק לכל צוות כרטיסים ועליהם הצעות לתמרורים בנושאים שונים.

תמרורים בנושאי מאכלים ואכילה (ודא שחלק מן החוקים שבחרת אנושיים וחלקם אלוקיים):

תמרורי אזהרה:

אנושי - להימנע מאכילת יתר של סוכריות על מקל לפני האוכל / לא לשתות יותר משתי כוסות קולה ביום / לא לזלול בזמן הצפיה בטלוויזיה.

אלוקי - לא לאכול בשרי וחלבי ביחד / לא לאכול בשר לא מבושל / לא לדבר בשעת הסעודה (חז"ל).

תמרורי הנחיה:

אנושי - להקפיד לסגור את המקרר לאחר הוצאת האוכל / לאכול רק בסכין ובמזלג / לשתות רק חלב מפוסטר.

אלוקי - ליטול את הידיים לפני האוכל / לברך לפני האוכל ולאחריו / להקפיד על 'הכשר'.

תמרורי מידע:

אנושי - תאריך התפוגה של המזון מופיע על האריזה / נימוסי שולחן / הוראות הכנה על האריזה.

אלוקי - מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת / מטרת האכילה לשביעה ולא לגרגרנות.

תמרורים בנושאי לבוש ובגדים :

תמרורי אזהרה :

אנושי - לא ללבוש בגדים העשויים ניילון / לא לכבס בגדים צבעוניים ובגדים לבנים במכונה אחת / לא ללבוש חולצות מודפסות בשבת

אלוקי - לא ללבוש בגדים העשויים צמר ופשתן ביחד ('שעטנז') / לא ללכת בבגדים מלוכלכים (יתלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה- שבת קי"ד) / לא ללבוש בגדים שאינם צנועים / לא ילבש גבר שמלת אישה

תמרורי הנחיה :

אנושי - לקנות רק בחנות מסויימת / לרכוש רק בגדים מתוצרת כחול לבן / להקפיד ללבוש רק בגדים ממותגים

אלוקי - ללבוש בגד לבן (חגיגי) לכבוד שבת וחג / כשלובשים בגד עם ארבע כנפות יש להטיל בו ציצית / לחבוש כיפה על הראש

תמרורי מידע :

אנושי - בגדים ארוכים מגנים מפני נזקי קרינת השמש / בנים לובשים כחול ובנות לובשות וורוד / תלבושת אחידה

אלוקי - מטרת הבגד - לגרום לאדם להיות צנוע

תמרורים בנושא תקשורת בין- אישית :

תמרורי אזהרה :

אנושי - לא להרבות בשיחה בטלפון / המנע משיחה ארוכה ומסוכנת בטלפון סלולרי / לא להרעיש בזמן שיחת טלפון לחו"ל

אלוקי - לא תלך רכיל בעמך / חיים ומוות ביד הלשון / אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו

תמרורי הנחיה :

אנושי - שוחח בטלפון עם חו"ל רק בשעות הלילה / הצטרף לפורומים רק בשעות הלילה /

אלוקי - מדבר שקר תרחק / להקדים פני כל אדם בשלום / לשמור על טהרת הדיבור / הוכח תוכיח את עמיתך

תמרורי מידע :

אנושי - זכות הציבור לדעת / חוק חופש הביטוי / צנזורה

אלוקי - סייג לחכמה שתיקה / דברי חכמים בנחת נשמעים

ע	ל	ו	ה	ד	ר	ת	פ	נ	י	ז	ק	נ	מ	ר	ו	ת	מ	ק		ל	א	ה	א	פ
ש	נ	ט	ה	ה	ו	א	ז	ה	י	ג	י	ט	ת	ו	ה	ע	ה	ש	ש	ש	ש	ג	ה	ע
מ	מ	א	ה	א	נ	י	ח	ס	ח	כ	ח	ו	ח	ל	ח	ת	ט	ד	ש	ר	ר	ב	ב	ב
י	ה	ר	ב	י	ה	ת	נ	ח	ז	ע	י	נ	א	ז	ר	ח	ח	ג	ח	ק	ו	כ	ו	י
ל	ב	ק	כ	כ	ס	צ	מ	מ	מ	י	כ	ה	ו	ד	מ	נ	ל	צ	א	ש	ג	ג	ד	ז
ח	ד	ש	ז	ע	ל	מ	צ	צ	צ	ח	ב	ת	י	מ	י	ו	ע	ח	י	ת	ר	ר	ר	צ
צ	ג	ד	ד	נ	י	ח	ת	ת	ת	ל	ו	ר	צ	ר	ל	נ	כ	נ	צ	ט	א	ט	ו	א
ת	ק	נ	ש	מ	ר	ת	מ	מ	א	ל	ד	ל	פ	ש	ו	ע	כ	י	ח	מ	ל	ו	נ	ו
ו	ס	כ	ג	צ	צ	ח	י	ח	נ	ח	ר	ח	ש	י	א	מ	ס	י	י	ד	ו	נ	ו	ו
ט	ש	ג	כ	ת	ח	ו	ע	ל	ה	ב	צ	ל	ח	ו	ח	ה	כ	ר	מ	ל	פ	ח	ו	ו
א	ז	י	ע	ל	ר	ט	כ	ו	ע	ת	ר	מ	ל	מ	ש	ג	צ	ק	ט	ש	ט	ש	מ	ב
ד	מ	ע	י	ו	א	ר	ג	ט	א	י	כ	ת	מ	י	ב	ד	ת	ט	ל	א	ל	צ	ח	ח
ב	ב	ל	ח	פ	ת	ר	ד	א	ח	נ	ח	ר	כ	י	ע	ל	ש	ו	ר	א	מ	א	ד	מ
ב	ק	א	ל	ט	ח	ק	ש	ר	ק	ר	ע	ת	פ	ר	א	י	ע	ז	ח	ו	ת	ו	ו	ו
ל	א	י	ט	פ	ו	ש	ו	ק	ש	ו	ל	מ	ש	ק	ע	ל	ס	ו	צ	א	ת	ו	א	א
ל	ה	ק	א	ק	כ	ג	ד	א	ד	ת	ע	ל	ב	ע	י	ט	ה	ב	מ	א	נ	ר	ה	ה
כ	נ	ו	ר	ד	ג	כ	ט	כ	ש	י	ל	ע	ל	נ	ע	ר	ח	א	ר	ח	ל	נ	ב	ב
ב	מ	ו	ק	ש	ב	ה	ע	א	ר	ט	י	ו	ל	מ	ל	ע	צ	ת	א	ל	ש	ח	ת	ת
ו	י	ד	ו	י	ב	פ	ו	ר	ש	ל	כ	ע	ו	ב	ל	ת	א	ו	ל	א	ש	ע	ל	ל
ד	צ	ל	י	ב	י	פ	ו	ר	ש	ח	כ	י	ע	מ	ל	ת	ו	ט	א	ש	ר	כ	ר	ר
ב	ת	א	ו	כ	ר	צ	י	ו	נ	ש	ר	ט	ו	י	ס	ע	ט	ג	י	כ	י	ג	ע	ע
ע	ל	ת	ח	ה	ט	ש	ע	ל	ת	ל	א	ט	ש	ו	ג	ש	א	ב	מ	נ	צ	מ	ד	כ
ל	ח	י	צ	נ	א	צ	ק	צ	מ	ע	כ	ע	ח	ה	כ	ה	ר	ה	נ	ב	ע	ק	ח	ל
ו	י	ט	מ	מ	ע	ח	י	ר	א	ל	ח	ל	ת	צ	י	כ	ק	י	ס	ט	ב	ש	מ	ו
ח	ט	ו	נ	צ	נ	ת	ע	ר	ת	א	ל	ט	ל	א	צ	מ	ג	מ	צ	ד	ע	צ	ר	ו
ת	פ	ר	ע	ת	י	ל	כ	א	ט	ר	ע	ל	ל	מ	ל	ד	מ	י	ח	ג	נ	י	כ	כ
פ	ע	כ	ה	ר	ב	ג	ע	י	מ	צ	ח	ת	ל	י	ט	ל	ב	ב	ת	ק	ע	מ	י	צ
ו	כ	ב	ה	ס	ד	ש	ו	ל	נ	ה	צ	מ	צ	י	ע	ד	ב	א	כ	ז	מ	ע	ו	ו
ק	ר	ש	ר	ד	א	ט	ק	ש	ל	ת	ג	ב	י	ח	ט	א	ר	ק	ד	ס	ז	ו	ת	מ
ר	נ	ו	ט	א	ר	ק	ש	ו	ל	ת	ג	ב	י	ח	ל	ת	ה	מ	ה	ב	ו	ה	ל	ו
ו	א	כ	ל	ת	ו	ש	ב	ע	ב	ת	ו	ר	ב	ת	א	ת	ה	א	ל	ק	י	כ	ה	ו
ע	ק	ח	ע	ר	מ	ד	ע	ל	ד	ע	מ	ו	ת	א	ל	פ	א	י	מ	נ	ב	ר	ש	ע

אשם!

מיכל אדלר

גרנדה, ספרד, 1492, בית המשפט שעל יד הכנסייה הגדולה.

"הכניסו את הנאשם", קרא השופט, הדור בגלימתו ועודי בחשיבות עצמית של שליח האל עלי אדמות. הנדון נדחף אל החדר החשוך. שלשלאות ברזל לרגליו, כתונת דקה לעורו, וסימני הימים האחרונים בחדרי החקירות ניכרים על זרועותיו ורגליו. הנער הוצב במרכז החדר, מתחת לאלומת אור מסנוורת שבקעה מפיר שנחצב בתקרה. אחרוני ההמון ניסו להידחף אל אולם המשפט בעקבותיו, אך הדיון נותר בינתיים סגור לציבור, והם נאלצו לחכות בחוץ.

"בעוד זמן קצר ביותר יבוא הקהל על סיפוקו", לחש השופט לעוזריו, אנשי הכנסייה שנכחו בחדר, "אז נערוך לנער משפט ראוה בחצר בית המשפט. ממילא, כבר נקבעה אשמתו בחדרי העינויים והחקירות. עלינו רק לוודא שהקהל שבחוץ יגיב כנדרש ולא יגלה רגשות כלפי הנער. ואם נוכל לצרף אליו עוד מספר 'אשמים' בוודאי תעלה קרננו בעיניהם".

"הנאשם יעמוד על רגליו", קרא בקול אחד הכמרים לעבר הנער, מבלי להתייחס לעובדה שלא נתאפשר לנאשם לשבת מאז הוכנס לאולם.

"אדוני השופט הקדוש, נשיא הכנסייה הגדולה, נציגם של המלכים פרדיננד ואיזבלה ועבד לאפיפיור, הנאשם הוא יוסף בן-שאלתיאל, בן שתיים-עשרה. משפחתו התגוררה עד לתקופה האחרונה בחודריה - הגטו של המרנוס, החזירים היהודים. לפני מספר חודשים הוטבלה כל משפחתו לנצרות, אולם מתברר שהנער ממשיך לשמור בסתר על מנהגי אבותיו".

רחש עבר באולם. כל נציגי הכנסייה שנכחו בחדר המשפט הנידו ראשם כאיש אחד, כאילו הוסכם הדבר מראש, וצקצקו בלשונם לעבר הנער שעמד במוקד האור השמימי. השופט הרים את ידו, והשקט שב להשתרר בחדר.

"האם הדברים נכונים?", פנה השופט אל הנער. הוא לא התכוון כלל להפנות את השאלה לנאשם. בזריזות ובטרם נתנה לנאשם השהות לפתוח את פיו, המשיך השופט, "בעצם אין צורך שתשיב, הכל כבר נאמר, אתה הודית בכל האשמה. ידוע לנו כי שמרת את יום השבת כמנהג אבותיך והקדמת לטבול בכל יום שישי בנהר ולהיטהר לקראת היום המקודש ליהודים. אנשים שהכנסייה הקדושה קרובה

לבנם ידעו לספר לנו כי נהגת להתפלל ביום השבת את התפילות המיוחדות לו, והרבת לסעוד בו בסעודות חגיגיות ואף ללגום לכבודו כוס יין משובח. נאמר לנו כי סירבת לאכול את ריקי לחם הקודש בכנסייה בחג הפסח והוכח מעל לכל ספק כי יצאת לאחד הבוסתנים שמחוץ לעיר בכדי לאפות לעצמך את הפת המיוחדת שלכם - המצה. עדים יקרים ראו אותך יושב בסוכת גפנים בחג הסוכות שלכם. אך כל אלה מתגמדים ליד הפשע הגדול שבשמו נעצרת! נתפסת בשעת ביצוע אחת העבירות החמורות ביותר... סייעת לשני כופרים פושעים להסתתר ולהתחמק מן העונש הצפוי להם. בוודאי ידוע לך כי מצאנו את המסתור שבנית בחורשה הסמוכה לביתך החדש, ובו הסתרת את האב ואת בנו בן שמונת הימים שנימול והוכנס בבריתכם הישנה. על כל פשעיך אתה נידון למוות בשריפה!".

הנער זע על מקומו בלי אומר. חולשתו מן ההרעבה והעינויים שעבר בימים האחרונים גרמו לו לחוש כעלה נידף. פסק הדין שניתן זה עתה, הצטייר לו לנער כסופה עזה שהוא הקטן לא יוכל לה עוד.

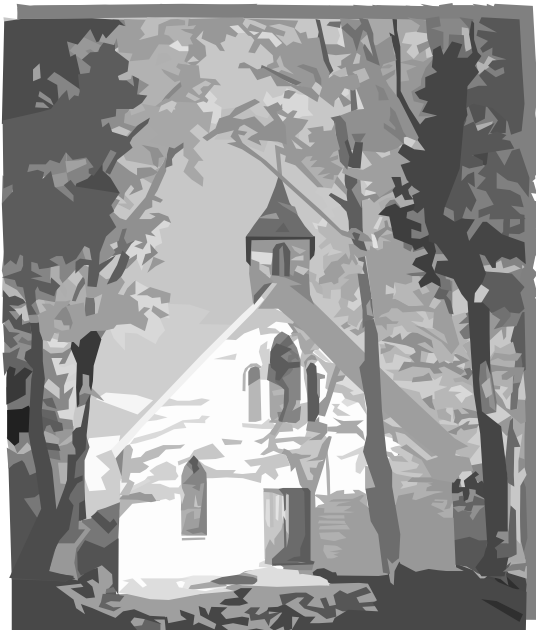
"הכניסו את אביו", קרא השופט.

הדלת הכבדה נפתחה שוב כדי חריץ צר ואל החדר הוכנס האב.
 "ילד שלי, בכורי", ייבב האב כשראה את בנו המסוגף והמעונה עומד לפניו, על דוכן הנאשמים, "הנה אתה!".

"אבא, לך, אינך זוכר שהתנערת ממני וממעשי?", סינן הנער לעבר אביו בשפת אבותיו, "הם רק רוצים שתחדש עמי את הקשר, ואז נלך כולנו, כל המשפחה, אל תוך הלהבות. זה יהיה סופנו!".
 "האדון שאלתיאל בן יוסף, האם זהו בנך?", פנה השופט אל האב.

האב סקר במבטו את הנוכחים בחדר. על אף האפלולית ששררה במקום הוא זיהה את חנן בן לוי, חברו מילדות, עומד בין הכמרים שמלאו את החדר. "חנן?", פנה האב אל איש הכמורה בהיסוס תחילה.

למשמע שמו, זעו נימי דם נסתרים בפניו של הכומר חנואלוס. "שאלתיאל בן יוסף... בראשית, שמות, ויקרא... שבת בר המצווה בבית הכנסת... ", הזיכרונות מבית הולדתו צפו ועלו לנגד עיניו.
 הוא לא הרשה לעצמו להיסחף במחשבות. הן מסוכנות מדי. צינת החדר הקפיאה את מבטו.
 "חנן! אינך מכיר אותי? אתה יודע שלא החסרתי תפילה אחת בכנסייה", זעק האב.

המומר תלה באב מבט ריק וחסר הבעה.

"האם זהו בנך?", שב השופט על שאלתו בתקיפות.
 "זהו בני", השיב האב, "והוא לימד אותי היום דבר חשוב מאוד".

"הוציאו מכאן את האב והבן אל היכל המשפט הגדול שתחת כיפת השמים", קראו בזעם ובגרון ניחר נציגי הכנסייה שבחדר.

"הוציאו אותם וצרפו אליהם את כל בני משפחתם. הם נוצרים רק למראית עין, אך בלבם נותרו הם כולם נאמנים לברית הישנה".

הנער ואביו הולבשו בבגדי טקס ההשפלה - האוטו-דה - פה ונדחפו לבימה הגדולה שבלב ההמון הזועם. לצידם הוצבו האם וארבעת ילדי המשפחה הצעירים יותר. כולם נרגמו באבנים ובפירות באושים.

איש הכנסייה הממונה על המוסר העמיד צלב גדול בפני הילדים הצעירים והציע להם לנשקו, ולהינצל מגורל משפחתם. הילדים סירבו.

"שמע ישראל", קרא האב, "שמע ישראל", החרו אחריו בני משפחתו.

לפיד בווער הושלך אל ערימת הזרדים שהונחה למרגלותיהם, וקול ניפוץ האש נשמע בדממה שהשתררה באחת.

"ה' אלוקיניו ה' אחד!", זעק הסנה שבמרכז כיכר הצדק.

"ה' אלוקיניו, ה' אחד!", נשמעו קולות אחדים בוקעים בלשון הקודש, אי שם, בתוך ההמון המתלהם.

ג'	חבריא
----	-------

מוסר אלוקי ומוסר אנושי

מטרת הפעולה:

- החניך ישקול את מעשיו והתנהגותו לפי המוסר האלוקי העליון, ולפי תפיסה זו יעשה מעשה או ימנע ממנו.

מבנה הפעולה:

- התוודעות לערכים מוסריים, אישיים וחברתיים המנחים את התנהלותו היומיומית של כל אדם.
- הכרה במוסר האלוקי, הנוסף על המוסר האנושי המנחה את האדם היהודי, ונצחיותו של מוסר זה.
- התמודדות עם התנגשויות בין המוסר האנושי למוסר האלוקי.

מהלך הפעולה:

סרט 'בעל זבוב', המבוסס על ספרו של זוכה פרס נובל בספרות - וויליאם גולדינג. עלילת הסרט: קבוצת ילדים נסחפת לאי בודד בלב האוקיינוס, לאחר שהמטוס בו טסו נפל והתרסק מעל הים. קבוצת הילדים נאלצת להתארגן כחברה אנושית מורכבת, באי בו לא דרכה רגל אדם. בין היתר עליהם לחוקק לעצמם חוקים ולקבוע כללי התנהגות בינם לבין עצמם, עד שיבואו לחלצם. הקבוצה המתוארת בסרט נכשלה בבחירת המוסר והחוקים המנחים אותה, ודווקא הכישלון המוצג בסרט עשוי לחדד את הדיון ואת המסקנות.

הסרט מעמת את הצופים עם הצורך של החברה והאדם הבודד בחוקים מוסריים שינחו אותם.

1. מוסר

דיון

- לו אתם הייתם מגיעים לאי בודד, אילו חוקים הייתם מחוקקים בחברה החדשה שתקימו? מדוע יש צורך לחוקק חוקים? מה היה תפקיד החוקים בסרט? מה תפקידם בחיינו?

2. מוסר אלוקי

מה מקומם של חוקים בעולמנו? ומה מותר החוקים האלוקיים (המופיעים בתורה שבכתב ושבעל-פה) מן המוסר הכללי? מה ההבדל באריכות ימיהם של חוקים אלוקיים מול החוקים האנושיים? החוקים באים לחנך / לעצב את אישיותנו. לפתח את הנקודה שהחוקים האלוקיים נצחיים ובעלי ראייה ארוכת טווח, והחוקים האנושיים מוגבלים.

איזה מוסר מחייב אותנו יותר כיהודים? כיצד הדבר בא לידי ביטוי בחיי היומיום?

ניתן לערוך השוואה, ולמצוא את מקבילות החוקים שציינו החניכים שיחוקקו באי בודד, במצוות הדת היהודית המושתתות על מוסר אלוקי. כאן המקום לפתח את הדיון על מחויבותנו הבלתי מתפשרת כיהודים למוסר ולחוקים האלוקיים בכל תחום. ניתן להיעזר בדברי הרב קוק ב'אורות הקודש' ג',

ראש דבר, י"א- י"ב. במקור זה מציין הרב קוק שיש לשלב בין המוסר הטבעי והאלוקי, ויראת שמים אמיתית אינה אמורה לדחוק במוסר הטבעי.

חידה - על החניכים לפענח מקרה רצח באמצעות שאלות עליהן עונה המנחה ב"כך" או "לא"

הנתונים:

רותי ויהודה נמצאו שרועים על הרצפה ללא רוח חיים, סביבם שברי זכוכית ושלוליות רבות. חלון הדירה, הממוקמת בקומה הראשונה, היה פתוח. ויללת חתול נשמעה שעה ארוכה לאחר הרצח.

ניתן להוסיף כי הדמיון הטובה ועל החניכים לפענח מי רצח את רותי ויהודה ומדוע.

פתרון החידה הוא שרותי ויהודה הם דגים שהיו באקווריום. חתול נכנס דרך החלון ובדרכו הפיל את האקווריום (מכאן שברי הזכוכית) כל המים נשפכו (ואלו השלוליות) ושני הדגים (הלוא הם יהודה ורותי) מתו.

הרעיון בחידה הוא להראות שהראיה שלנו מצומצמת ומוגבלת, אנחנו חושבים באופן מסוים ולא תמיד פתוחים להבנה אחרת של המציאות. מתוך כך ניתן להבין את ההבדל בין חוק שנחקק בידי אדם לחוק אלוקי.

מה מכתוב את המוסר האנושי ומה מרכיב את המוסר האלוקי? את המוסר האנושי מכתוב האדם שהוא רואה לטווח קצר את השתלשלות האירועים: תשלום מס הכנסה, חוק חופש הביטוי ועוד חוקים הקיימים כיום במדינה, אך לא ברור אם וכיצד יהיו קיימים בעתיד, או שלא תמיד יהיו קיימים במלואם בעבר. מנגד ישנם חוקים אלוקיים ואו חוקים המבוססים על המוסר האלוקי, שלמרות שנחקקו מזמן, הם רלוונטיים לעולם ואפילו התקבלו בחוקי המדינה: לא לקחת שוחד, לעשות משפט צדק, לסייע לחלשים, להיזהר ולהישמר על גופנו ונפשנו, חוק חינוך חובה - 'חייב אדם ללמד בנו תורה... וכו'. הדגש שחוקים אלוקיים תמיד למשל בעבר רוב החברה בעולם האמינה בשוויון כפוי על האנשים - קומוניזם, וכיום העולם מאמין יותר בתחרותיות - קפיטליזם וכד'.

הרבה מעשים שברור לנו שאינם מוסריים, נאסרו כבר בתורה (לא תגנוב, לא תרצח וכו'). האם מתוך כך ניתן להסיק שגם שאר ה"כללים" שניתנו בתורה הם מוסריים ומתאימים לנו ואנחנו פשוט עוד לא גילינו את זה? כן. אין מצווה חשובה יותר או פחות.

3. התנגשויות

משחק דילמות:

הצג למשתתפים דילמות שונות איתן התמודדו אבותינו בהעדפת מוסר אנושי מול אלוקי, ודונו בהן בקבוצות או במליאה כללית.

המחזות הדילמות לדיון בבית משפט, שיכלול שלושה שופטים, עו"ד מטעם ההגנה והתביעה, ועדי אופי שונים. הנקודות בהן על עדי ההגנה והשופטים להתמקד:

מהו המוסר האלוקי ומהו המוסר האנושי בדילמה?

האם הם סותרים זה את זה?

האם יכול להיות מצב בו ישנה התנגשות בין שני ערכי מוסר אלוקי (למשל הפרת צו מלך בשר ודם כדי לקיים את דבר ה', במחיר של פיקוח נפש, שכידוע דוחה הכל)? במקרה הזה יש להעדיף את ציווי ה' המצווה באותו אירוע, מאחר וההסתכלות האלוקית רואה לטווח רחוק. ישנה גם השגחה, שלוחי מצווה אינם ניזוקים.

דוגמאות לדילמות מהתנ"ך:

המיילדות הממרות את הצו של פרעה (שמות א' ט"ו - י"ז) - צו אלוקי להחיות את הילדים, מול ציווי מלך עוין.

ההתנגשות בין שני הערכים האלו קיימים: חירוף נפש להצלת אחרים, מול פיקוח נפש דוחה הכל.

◀ שאול חומל על אגג מלך עמלק (שמואל א' ט"ו) - ציווי אלוקי בעל השלכות לעתיד האומה כולה, מול שיקולי מוסר וחמלה אנושית.

ההתנגשות בין הצורך לחמול והציווי ללכת בדרכי ה' (דברים י', י"ב) ובין הציווי להשמיד את עמלק.

◀ שאול מתעמת עם כהני נוב שסייעו לדוד במנוסתו (שמואל א' כ"ב, ט"ז- י"ט) - ציווי המלך שאול להסגרת דוד, והגנה בחירוף נפש על המנהיג שבחר ה'.

ההתנגשות בין ציווי מלך ישראל בפועל שאין להמרות את פיו, ובין סיוע לבחיר ה' למלוך אחריו.

הרמב"ם, ספר המצוות, מצווה קע"ג:

"...כל זמן שיהיה מצוות המלך ציווי שלא יהיה סותר מצווה מן התורה, הנה אנחנו חייבין לשמוע מצוותו, ומי שיעבור על מצוותו ולא ישמע אליו הנה ראוי ומותר למלך להרוג כמו שירצה... וכל מורד במלכות יהיה דמו מותר למלך שהוקם על פי התורה..."

סכם את הדיון בדילמות היסטוריות בנות זמננו:

האם גם בזמננו קיימת התנגשות בין מוסר אלוקי לאנושי? - כן, למשל באירועים היסטוריים כמו עליית הנאציזם, ובכל מלחמה. כמו כן, בדברים הקשורים בטכנולוגיה המתפתחת ועוד.

מה מייחד אותנו, כיהודים, בהתמודדות בין מוסר אנושי לאלוקי? - אנחנו מחויבים למוסר האלוהי. תיאוריה אנושית זמנית לא תתקיים על ידינו אם היא סותרת את המוסר האלוהי, שרואה לטווח רחוק.

דילמות מתקופתנו:

א. בגרמניה פותחה תורת הגזע, הקובעת שיש להשמיד את מי שאינו טהור (ארי). הממשלה מצווה על כל אזרחיה לקיים את התורה החדשה. כיצד על האזרחים לנהוג? לציית באופן עיוור או להפר פקודה בשם המוסר הנצחי? - להזכיר גם את התוצאות הטרגיות של המוסר האנושי.

ב. המודרניזציה מאפשרת לשבט בני אדם. האם מותר לעשות זאת? להעלות בדיון את שני הצדדים: הדבר עשוי להציל חיי בני אדם ולסייע לחשוכי ילדים להביא לעולם צאצאים. מאידך, יש כאן קריאת תגר על בריאת האדם בידי האל. כמו כן התוצאות העתידיות לא ברורות (תופעות לוואי, ניצול למטרות שליליות / מלחמתיות/ וכו').

אפשר לציין לסיכום הדילמה, שגם המוסר האנושי אינו חד משמעי בנוגע לשאלת השיבוט, אך הסתייגותיו נובעות ממניעים שבמוסר האלוהי - להגביל את מעשי האדם שתוצאותיהם אינם ברורים לטווח הרחוק.

מהי המסקנה שניתן להסיק מכך לגבי התנהלותינו בחיי היומיום? - המסקנה היא שכדי שלא נלך בדרך שאחר כך תתברר כטעות עלינו להקפיד בכל יום ללכת בהתאם למוסר האלוהי = המצוות. ולא רק באירועים מיוחדים, אלא גם בדברים יומיומיים עלינו להתנהג בדרך המצוות, שכולן באו לשייך אותנו/ לחנך אותנו/ להוביל אותנו להתנהג על פי אמות מידה נצחיות: תפילה, ברכות, לבוש, צורת התבטאות, התנהגות חברתית, מידות וכו'.

במקום דילמות בנות זמננו, ניתן להראות את הסרט 'הנחשול' או לתאר את העלילה שבו:

תיאור עלילת הסרט-

מורה רוצה להדגים לתלמידיו כיצד הפך עם בן תרבות לעדר צייתן ועיוור.

הוא עורך ניסוי בכיתתו. הוא קובע עבורם את האופן בו ידברו, את הצורה בה יצעדו, מכתוב להם כללים טקסיים: המנון, הצדעה וכו'. הוא נותן לעוצמת ההמון / העדר לעטוף את הכיתה ולהיסחף אליה כאל 'הדבר החם' / האופנה העכשווית.

במהלך הניסוי הופכת הכיתה את הרעיון האנושי של המורה, למעין דת המתקיימת על ידי מאמיניה בציות עיוור.

תלמידה אחת המנסה לצאת כנגד הזרם, מותקפת באופן אלים, מה שמביא את כל תלמידי הכיתה להבחין בבעייתיות של התורה אותה הם מקיימים (מתירה פגיעה פיזית ונפשית =סותרת את המוסר הנצחי המקובל בחברה האנושית, בנקודת זמן מסוימת הופכת לבלתי רלוונטית).

לידיעתך - תוכל להרחיב את ידיעותיך בנושא בעזרת המקורות הללו :

- ◀ אורות הקודש ג' - בהקדמה ובשער מוסר הקודש בפרקים השונים.
- ◀ בספרו של צבי ירון - "משנתו של הרב קוק" - בפרק השביעי - מוסר וחברה.

השתלשלות ההלכה

שלטון התורה מטרתנו

הלכות היהדות טבועות בהתנהגותנו ובסדר יומנו, ואינן סותרות את החיים המודרניים שאנו חיים בימיו. מן הסתם זו גם היתה התחושה שחשו אבותינו בשעה שקיימו מצוות כאורח חיים, ואבות אבותיהם עד לזמן מתן תורה.

שתי עובדות מדהימות מסתרות מאחורי מציאות זו-

האחת, המחשבה שגם אבותינו שקיבלו את התורה וגם אנחנו כיום נאמנים לאותו מוסר ולאותם קודים התנהגותיים, למרות שחלפו שנים רבות מאוד מאז.

העובדה השניה המעוררת פליאה היא העובדה שאותה ההלכה שניתנה בסיני, עוד לפני שהומצאו המצאות הטכנולוגיה והמציאות החברתית והפוליטית של תקופתנו, שימושית וניתנת ליישום מלא בתקופתנו. כיצד התאפשרה העברת ההלכה מדור לדור? מה הפך את ההלכה היהודית לרלוונטית בכל תקופה?

◀ מי היה קודם הראשון "או ר' יוסף קארו?"

◀ אפי מי פוסקים, ראשונים או אחרונים?

◀ מה אומרת ההלכה על שטון שבט?

◀ איפה בגורם מוציאה האויש
באינטרנט?

◀ איך גורם מאפני אופי שנים קשורה
אילו היוק?

השתלשלות ההלכה

מטרת הפעולה:

- 1. החניך יכיר את ההתפתחות ההסטורית של ההלכה
- 2. החניך יפעל מתוך מחוייבות לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה כאחד

מבנה הפעולה:

1. המחשת צורך – הקושי הקיים בשימור התורה
2. הכרת שושלת ההלכה והפוסקים
3. הבנת התאמת הפסיקה למאפייני הדור המסויים

מהלך הפעולה:

1. הקושי

מרוץ שליחי הקמח:

סמן בחדר גדול / בחצר נקודת פתיחה ונקודת סיום המרוחקות זו מזו, וכן ארבע נקודות ביניים לשליחים השונים.

הצב בנקודות השונות ארבעה חניכים, שתפקידם יהיה להעביר מהאחד לשני, בכל שלב במרוץ, קמח (אפשר להשתמש גם בחול או במלט לבן). בכל שלב, יועבר הקמח במצבי צבירה שונים ובתנאי שטח חדשים, מנקודת הפתיחה לנקודת הסיום, ובחזרה.

(על השליחים להשגיח שהקמח שברשותם יגיע ליעדו בכל שלב מבלי שתפחת כמותו)

יתר החניכים ייצרו את השינוי בתנאי הטבע.

הערה: ניתן לבחור בכל שלב במשחק שליחים חדשים.

שלב א' במרוץ - הקמח יועבר בקערה גדושה ופתוחה. בידי החניכים שאינם שליחים מניפות שייצרו בסביבה רוח. על השליחים להגן על הקמח בגופם כדי שלא יעוף.

שלב ב' במרוץ - הקמח יועבר בשק ניילון גדול ומחורר, ועל השליחים להזדרז ולסיים שלב זה כדי שהקמח לא יברח מן החורים. החניכים שאינם שליחים צריכים לנסות ולעכב את השליחים בדרכם (במחסומים למיניהם), כדי שהשליחים יבזבזו זמן. על השליחים לנסות ולסתום כמה שיותר חורים ולהזדרז להגיע ליעד.

שלב ג' במרוץ - הקמח ייגרר בקופסא (קופסת נעליים, ארגז מזון קטן וכד'), אליו יקשר חבל באורך כחצי מטר). יתר החניכים ינסו להוציא קמח מהארגז בעזרת כפות שבידיהם. על השליחים להיזהר במעבר מתחנה לתחנה, ולהשתדל להסתיר את הקופסא.

דיון מסכם לשלב זה:

א. למה נמשל הקמח במשחק, למי נמשלו השליחים ומה מסמלים תנאי השטח? הקמח נמשל לתורה ולמצוותיה, שיש לשמור עליהם מפני שינויים ומפגעים בלתי צפויים מבלי שייפחת ערכן. השליחים הנם רבני כל דור שתפקידם לשמור על התורה והמצוות בדורם ולדאוג להמשכותן. תנאי השטח הם השינויים המתרחשים בכל תקופה (דברים המתרחשים על העולם כולו: רוחות = מודרניזציה, מלחמה וכד', חורים = סדקים בזהות היהודית והתבוללות, כפות = התמודדות עם שלטון עוין או מאיים על המסורת ושלמותה).

ב. מדוע התורה ומצוותיה נמשלו לקמח במשל שהוצג במשחק זה? כווננו את החניכים לאמרת חז"ל באבות: "אם אין תורה אין קמח". שמירת התורה ומצוותיה הן תנאי בסיסי כדי שנמשיך ונתקיים כיהודים, ממש כשם שהקמח הוא הבסיס למזוננו ולקיומנו. אי שמירה על התורה ומצוותיה, דומה למצב בו לא שומרים על הקמח, המזון הבסיסי, ומעמידים את חיינו בסכנה.
ג. האם יש מקור יהודי בו בא לביטוי הרעיון מאחורי המשל שהמשלנו במשחק? כן. "משה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים וגו'", המופיע בפרקי אבות.

2. שושלת ההלכה

חלק את החניכים לשתי קבוצות. על כל קבוצה לפענח את כתבי הסתרים המופיעים בצדו השמאלי של כל אחד מהחלקים, ולאחר מכן למצוא את שמה של התקופה, מתוך שמות התקופות שבצדו הימני של כל חלק. תנצח הקבוצה שתרכיב ראשונה את כל הדומינו.

בסיום הפעילות הצג לחניכים את הסרגל ההיסטורי שנוצר מחלקי הדומינו שהוצמדו זה לזה. תוכן חלקי הדומינו, וכתבי הסתרים - בנספח.

דיון:

- ◀ מדוע אנו זקוקים לפוסקים מיוחדים/ למקורות הלכתיים מיוחדים בכל דור? העולם השתנה בתקופות השונות, והשינויים (המצב הביטחוני, הטכנולוגיה, הקמת קהילות במקומות שונים בעולם וכו') השפיעו על אורח החיים בכל מקום ובכל זמן. משום כך חשוב שבכל דור יהיו רבנים שיתייחסו לשינויים הללו, כדי שבני דורם יוכלו לקיים מצוות בסביבה בה הם חיים, ולהימנע מעבירות הנובעות מחוסר ידע.
- ◀ מה ניתן ללמוד מכך שמעולם לא היתה הפסקה בשרשרת הפוסקים? ראשית, שבכל דור ודור צריך ואפשר לקיים את המצוות, ויש להיעזר במקורות ההלכתיים המתאימים לאותו דור כדי לדעת איך לקיימן. שנית, שההלכה הבסיסית, יונקת מן התורה והמסורה שניתנו למשה בסיני. השינויים היחידים, אלו הכלים המסייעים לנו להתמודד עם קיום ההלכה לאור המציאות בכל דור ודור.

הסרגל ההיסטורי:

מתן תורה
הזקנים
נביאים
כנסת הגדולה
זוגות
משנה
תלמוד בבלי וירושלמי (הגמרא)
גאונים
ראשונים
אחרונים

3. התאמת הפסיקה

ניתן לספר את הסיפור הפעיל על רבן יוחנן בן זכאי, רבי יהודה הנשיא, הרמב"ם והשולחן ערוך - בנספח. או לחלופין - ניתן לספר את האגדה על השעון שלא עצר - בנספח.

בסיום הצגת הסיפור- סכם בדיון הבא:

א. במידה וסופרה האגדה על השעון - בקש מן החניכים להסביר לך מהו הנמשל בסיפור? המלך והעם הנם עם ישראל ומנהיגיו שקיבלו את התורה, והולכים לאורה בכל דור ודור. השעון המיוחד והמדויק

לפיו כווננו כל השעונים - נמשל לתורה ולמצוות ה'. השען הזקן ויורשו השען הצעיר - הנם פוסקי ההלכה המסייעים בקיום התורה והמצוות, גם לאור ההתפתחות ההיסטורית (שרב = אירוע קיצוני).
ב. האם ההלכה שלנו כיום חשובה פחות מן ההלכה שנתנה בסיני? לא. זוהי אותה ההלכה, אלא שהוספו עברו פירושים שונים כדי שנבין גם בדורנו כיצד לקיים אותה. כמו כן, פירושים אלו מתמודדים עם השינויים שחלו בעולם הסובב אותנו בכל דור ודור.

נספחים

א. כרטיסיות לדומינו:

בצדו השמאלי של כל חלק מופיע תיאור המקור ההלכתי ותקופתו בכתבי סתר שונים.
בצדו הימני של כל חלק מופיע שם/הגדרת התקופה ההלכתית.

כרטיס מס' 1:

התקופה המתוארת משמאל - תקופת התורה. בכתב סתרים שהוא כיתוב הטקסט העברי באותיות לועזיות:

בצאת ישראל ממצרים, בדרכם במדבר,
היא נתנה למשה שעלה על ההר,
שם מסר לו ה' את כולה - בעל פה ובכתב,
כי ממנה נובעות כל מצוותיו.

כרטיס מס' 2:

התקופה המתוארת משמאל - תקופת משה והזקנים בכתב סתרים המשלב ציורים בתוך המילים:
"העזר במועצת זקנים", יעץ יתרו למשה,
כי לפסוק דינים לכל העם לבדך, זה ממש קשה!".
בחר משה אנשי משפט, יודעי תורה,
שסייעו לו לפסוק כל דין לאורה.

כרטיס מס' 3:

התקופה המתוארת משמאל - תקופת כנסת הגדולה בכתב המשלב גימטריה בתוך המילים:
בראשו של העם ששב מן הגולה,
הקימו עזרא ונחמיה את הכנסת הגדולה,
הם תרגמו ופירשו את התורה וחוקיה,
כדי שהעולים והמתבוללים ילכו בדרכיה.

כרטיס מס' 4:

התקופה המתוארת משמאל - תקופת הסנהדרין בכתב סתרים של כל אות = האות שלפניה:
יוונים ורומאים כבשו את הארץ ואת המוסר,
מבצר אחרון של עצמאות יהודית הופקד על המשמר,
בשערי בית המקדש הוקם היכל משפט,
ובו סנהדרין של שבעים ואחת, יודעי דין ודת.

כרטיס מס' 5:

התקופה המתוארת משמאל - תקופת המשנה בכתב סתרים בו הורדה אות מן המילים המודגשות:
המקדש חרב, ובידי חכמים נותרה הסמכות,
והם שעקבו אחר המצב בדריכות
הם תיקנו תקנות וגזרו בהתאם למצב,
וכשחשש רבי שתשתכח - העלה אותה על הכתב.

כרטיס מס' 6:

התקופה המתוארת משמאל - תקופת הגמרא/התלמוד בכתב ראי:
רומא וביזנטיון הנוצרית עלו לגדולה,
רוב חכמי הארץ ירדו לגולה,
בבבל ובירושלים הם הוסיפו לימוד,
ואת פרשנותם למשנה כתבו בתלמוד.

כרטיס מס' 7:

התקופה המתוארת משמאל - תקופת הגאונים בכתב סתרים של כתיבת המילה מן הסוף להתחלה:
ישיבות בבל בתקופת הגאונים,
החליפו את המרכז בארץ ברבות השנים.
פסקיהם הגיעו לתפוצות רבות,
בזכות אגרות השאלות ותשובות.

כרטיס מס' 8:

התקופה המתוארת משמאל - תקופת הראשונים, בכתב סתרים בו הוספה אות מיותרת לכל מילה:
בני דורם של רש"י ורמב"ם עסקו בפירוש התלמוד,
כי בעולם משתנה יש לעדכן את הלימוד,
יש לפרש את הגמרא, הבינו, 'ולבאר הלכות בכל הנושאים,
לשימוש תקופתנו ולדורות הבאים'.

כרטיס מס' 9:

התקופה המתוארת משמאל - תקופת האחרונים בכתב מחובר:
את פסקי ההלכה לבני דורו, בספר כרוך,
ערך, ראשון האחרונים, ר' יוסף קארו בשולחן ערוך,
באשכנז פירש הרמ"א את הספר, ברוח ההלכות המקובלות במקום,
ופסקי ההלכה של השניים, הם הבסיס להלכה כיום.

BETSET ISRAEL MIMITSRAIM,
BEDARKAM BAMIDBAR,
HE NITNA LEMOSHE SHEALA AL
HAHAR,
SHAM MASAR LO HASHEM ET KOOLA,
BE-ALPE UVICHTAV,
KI MIMENA NOV-OT KOL MITSVOTAV.

תקופת האחרונים

כרטיס מס' 1:

כרטיס מס' 2:

מתן תורה

"ה' ר במועצת ז(י)ים" י יתרו למ . "כי ל וק דינ לכל העם דך זה ממש קשה!"
 בחר מ אנ משפט, יודעי שסייעו לו ל וק כל דין ל ה.

כרטיס מס' 3:

תקופת משה והקנינים

ב200א1300 ו300ל ה70ם 300ש2 מ50 ה30ל5,
 ה100ימ6 70ז200א ו50ח40י5 א400 כנ60ת
 5ג4ל5, הם תרג140 610פ6 ר1300 א400 5ת00ה
 100י5, כ4י 300ה70ו30ים ו5מ400בו30לי40
 י30כ6 20ר5י5.

כרטיס מס' 4:

תקופת כנסת הגדולה

כוזסכן זשזנבכן לגתז בא ובשק זבא ונזעש,
 נגקש בטשזס תם פקנבזא כוזהכא וזצרה פם ונתנש,
 גתפשך גכא ונרהת וזרן וכלם נתצי,
 זגז עסוהשכס תם תגפכן זבטא, כזהפך הכס זהא.

כרטיס מס' 5:

תקופת הסנהדרין

המדש חב, ובידי חמים נותרה הסמות,
 והם שעקו אחר הצב בדיכות.
 הם תיקנו תקנות וגזו בהתאם לצב,
 וכשחשש רב שתשתח - העה אותה על התב.

9: ימים טובים

תקופת המשנה

הלזגל זלץ חירצזח זזטזזזזזז אזז
הלזגל זזזז חזחז חזחז זאחז זזז
זזזז זזזזזז זז זז זזזזזזזז זזזז
זזזזזז זזזז זזזז זזזזזזזז זזזז

7: ימים טובים

תקופת התלמוד

תובישי לבב תפוקתב מינואגה,
ופילחה תא זכרמה צראב תוברב מינשה.
מהיקספ ועיגה תוצופתל תובר,
תוכזב תורגא תולאשה תובושתנו.

8: ימים טובים

תקופת הגאונים

בסני דוגרם שול רמש"י ורמב"ם עזסקו בפחרוש
התלמוד
כתי בעוסלם מחשתנה גיש לעדכלן זאת הלחימוד,
גיש לפחרש זאת הגמרטא', הבילנו, 'ולבחאר
הלכזות בכמל הנושגאים,
לשידמוש תקופתפנו ולדורכות הבאצים'.

6: ימים טובים

תקופת הראשונים

אתפסקיההלכהלבנידורו, בספרכרוך,
ערכ, ראשונהאחרונים, ר"וספקארובשולחןערוך,
באשכנזפירשהרמ"אאתהספר,
ברוחההלכותהמקובלותבמקום,
ופסקיההלכהשלהשניים, המהבסיסלהלכהכיום.

סיפור פעיל

על רבן יוחנן בן זכאי, רבי יהודה הנשיא, הרמב"ם ור' יוסף קארו

לצורך הסיפור עליך להכין:

- ◀ קופסא ריקה
- ◀ מס' פתקיות צבעוניות שעל כל אחד אטב משרדי
- ◀ ערמה גדולה של דפי A 4
- ◀ שקיות ניילון שקופות

השלטים שיוכנו עבור החניכים:

- ◀ רבן יוחנן בן זכאי
- ◀ יבנה
- ◀ אושא
- ◀ ציפורי
- ◀ רבי יהודה הנשיא
- ◀ הרמב"ם
- ◀ משנה תורה
- ◀ רש"י
- ◀ ר' יוסף קארו
- ◀ השולחן ערוך
- ◀ הרמ"א

הערה: הסיפור מוצג כהצגה של המדריך בעזרת קופסא והעזרים המפורטים, השימוש בחפצים השונים יעשה תוך כדי הסיפור, והוא מופיע בסוגריים בטקסט. כמו כן, החניכים ישתלבו בכל שלב בעזרת שלטי המושגים שבידיהם. בכל פעם שתגיע למושג המודגש, אפשר לאחד החניכים שבידו המושג המתאים להשלים אותו. במידה והחניך יתקשה, השלם אתה את המשפט.

הימים היו ימי מרד החורבן, השלטון הרומי כמעט סיים לכבוש את הארץ. הרומאים רוקנו את בית המקדש כמעט מכל סמליו (הצג אג הקופסא היקרה והפוך אלה, והצג אג היקולן שבה). היהודים ניסו לשמור על מבצרם האחרון בירושלים, אולם היו רחוקים מלהצליח להתקומם מול הקיסרות הרומית הגדולה שכוחותיה עמדו בשערי העיר (הצג בויז' צבא צימון השומרי מסבי אקופסא). רבן יוחנן בן זכאי מצליח לצאת מהעיר בתחבולה, כשהוא מובל בארון מתים ילקבורה'י מחוץ לירושלים שבה כידוע אין קוברים מתים מפאת קדושתה (הצג בויז' משנה מגמק מגמק אקופסא ההפוכה). הוא מגיע לשלטון הרומי ומבקש ממנו להקים בית דין מרכזי ביבנה, שיחליף את זה שהיה קיים בירושלים.

השלטונות מסכימים, והוא בונה מרכז גדול ביבנה, בו מרוכזים רבני הדור וקובעי ההלכה. הדבר הראשון שהוא מחליט לעשות, זה לקבוע תקנות וגזירות, כלומר כללים חדשים, שיעזרו לעם לקיים מצוות גם בזמן שבית המקדש חרב (הפוך אג הקופסא ככאי קיבול). לדוגמא (הפ' פגק' אג אטב משכ'י בג' הקופסא). אחד הכללים שקבע היה: שיש ליטול לולב בכל יום בסוכות ולא רק ביום הראשון כפי שכתוב בתורה, כדי שלא יקרה מקרה שבשנה מסוימת לא ייטלו לולב בכלל, במידה והיום הראשון יצא בשבת – יום בו לא נוטלים לולב אלא בבית המקדש בלבד. בדומה לכלל זה, הוא קבע כללים נוספים וחשובים שסייעו לכולם לקיים את מצוות התורה גם במצב החדש (הפ' כצ' אג' צה מספ' פגק' צב'ס'ני' אטב'ים בקופסא).

עברו שנים, במהלכם המשיכו בתי הדין ביבנה, באושא ובציפורי לפרש את ההלכות, ולהוסיף כללים חדשים שיסייעו לבני תקופתם להבין את התורה ומצוותיה ולקיימה (הפ' אג' יג' הפגק' בג' הקופסא). לאחר כמאה ועשרים שנה מונה לבית הדין הגדול בציפורי רב חשוב וחכם במיוחד, רבי יהודה הנשיא, שכונה בפי כל – ירבי'. הוא פחד שכל החידושים ההלכתיים שחוברו במהלך השנים ישתכחו עם הזמן, והוא החליט לכתוב אותם במשנה (הפ' בג' הקופסא צ'י משני'א הי'פ'ס, והכ'ס' ב'ינה'ס אג' הפגק'י'א). הספר שכתב סייע

מאוד, ואפילו בדורות שאחר כך, בתקופת התלמוד, התבססו עליו (הכסף אל יגיל דברים בקבוצה של מס' דברים בכל פעם, בגוף הערימה שבקופסה).

שנים רבות חלפו, ובספרד קם אחד מן החכמים הגדולים ביותר בעמנו – הרמב"ם – ר' משה בן מימון. הוא החליט לכתוב את ההלכות שבתלמוד מחדש, בשפה ברורה לבני דורו ולראשונה לחלקם לפי נושאים הלכתיים ולא לפי סדר הגמרא. ולכרוך אותן בסדרת ספרים חדשה – 'משנה תורה' (ארגן בידיך אל ערימת הדפים, והלך אלמא מאורגנים במספר ערימות בגוף הקופסה). הוא לא היה היחיד שביאר את ההלכה לבני דורו באותן השנים. היו גם: רש"י ונכדיו התוספות, הרא"ש, הרי"ף ועוד.

נדמה היה שהפעם אלו הכתבים המושלמים שיתאימו לכל זמן ומצב, ותמיד יפסקו הלכה רק לפיהם, אלא שכעבור שנים העולם שוב השתנה, ופזורה היהודית, שכבר נפוצה כמעט בכל העולם נזקקה להסברים מעודכנים יותר. בצפת קם ר' יוסף קארו, וסידר מחדש את ההלכות וביאר אותן בסדרת הספרים המוכרת לנו גם כיום – 'השולחן ערוך' (הכסף אל בקבוצה הדפים אגוף נילונות, והלך אלמא בגוף הקופסה). בכל מקום הוסיפו פירושים על השולחן ערוך, והמפורסם ביותר, הוא הפירוש שנכתב בפולין על ידי הרמ"א – ר' משה איסרליש (שבמקור חובר כספר בפני עצמו, אך בסופו של דבר שולב בתוך השולחן ערוך). בכל מקרה הספרים הללו נותרו שימושיים ואפילו כיום אנו נוהגים כפי שכתוב בתוכם.

השעון שלא צצר

מיכל אדלר

ביום הולדתו של הנסיך, נתן לו אביו - המלך שעון נפלא ומיוחד. היה זה שעון יפה במיוחד, עשוי זהב טהור, ובעל דוגמאות נפלאות. גם תקתוקיו של השעון היו נעימים לאוזן, וקולם היה רם וברור.

"שמע בני", אמר המלך לנסיך, "המתנה שאני נותן בידך היום הנה מתנה מיוחדת במינה. זהו השעון המדויק ביותר בעולם, וכל השעונים האחרים שהומצאו כווננו על פיו. בבוא היום, כשתמלוך אחרי תיעזר בשעון המופלא הזה כדי לשמור על יציבות ממלכתך. לפיו תקבע את הזמנים, ובהתאם לשעה שיורה לך תקבע כל אחד ממהלכיך".

הבן הביט באביו במבט מוקיר תודה, אלא שאז הוסיף המלך ואמר לבנו, "השעון יהיה בעזרך כל עוד יפעל ומחוגיו יוסיפו ללכת. אך עליך לדאוג שהוא לא יעצור מהילוכו לעולם. אם יקרה הדבר הנורא הזה, שוב לא תוכל לכוון בו את השעה המדויקת. הדבר יגרום לאי סדרים גדולים בממלכה שלך, ואיש הישר בעיניו יעשה".

"לעולם לא אתן לשעון לעצור", הבטיח הבן לאביו, ויצא מן החדר כשהוא מקרב את השעון האהוב אל לבו. השנים נקפו, הבן נתמנה למלך והשעון עמד תמיד לימינו. אנשי הממלכה כולה גילו נאמנות למלך ולחוקיו, וידעו כי אלו חוקי אמת הנכונים להם ולבניהם אחריהם. בכל בוקר כיוונו תושבי הממלכה כולה את שעוניהם על פי השעה המדויקת עליה הורה השעון המלכותי. כשקרב יום מותו של המלך, מסר הוא לבנו העתיד לרשת אותו את השעון, והשביע אותו להקפיד ולשמור עליו, ולדאוג שלא יעצור לעולם. הבן המאושר שמח במיוחד. הוא ידע שהשעון שקיבל זה עתה הוא הכלי החשוב ביותר שסייע לו בעתיד כמלך. בתום אותה השנה מת האב.

ביום שרב אחד, גילה המלך הצעיר, שהשעון עליו מתבססת הממלכה שלו, משמיע רחש מוזר. הוא חשש שהשעון הנפלא עלול לעצור במרוצתו, ובעקבותיו תיפגע שלמותה של הממלכה. המלך החליט להקדים תרופה למכה, וקרא לכל יועציו וביקש מהם עזרה.

"אל תדאג מלכי", הרגיע אותו זקן היועצים, "אני מכיר אדם אחד שבאפשרותו לסייע לך. בעיר הגדולה שמעבר להר גר אדם אחד המומחה בתיקון שעונים. למעשה, הסבא של אותו שער, הוכשר כשען על ידי מי שבנה את השעון הזה. הוא גם דאג להעביר את המידע המיוחד לבנו ולנכדו. אין לי ספק שאם נפנה אליו הוא ישמח לעזור".

המלך הקשיב בתשומת לב, והחליט מיד לשלוח ולהביא אליו את השען. השען טיפל בשעון, ושימן את גלגליו בשמן שעונים חדיש, המסוגל לסייע לשעון להתגבר גם על תנאי שרב קיצוניים.

המלך שמח עד מאוד, ומינה את השען לתפקיד יועץ המלך. מאז אותו היום נועץ המלך ביועץ החכם בכל פעם שנזקק להבין את מהלכי השעון, ובכל פעם שנתגלתה בעיה בשעון.

יום אחד פנה השען למלך, והציע לו להקים בחצר הארמון בית ספר לשענים מומחים. המלך התלבט אם להיענות להצעה "אם יתרבו השענים במדינה", חשב המלך הצעיר, "יהיה עלי לשמוע בעצתם של נתיני, ואולי יגרום הדבר לכך שהם לא יקשיבו לי ולא יעריכו אותי". הוא החליט להשיב לשען בשלילה. לאחר מספר ימים מת השען הישיש, והמלך הצטער מאוד שלא שמע בעצתו. "על מי אוכל לסמוך כעת? כיצד אוכל להבטיח ששעון ממלכתי לא ייעצר לעולם?". המלך ישב דומם על כיסאו, ולבו כבד.

למשמע פסיעות הססניות על מפתן האולם בו ישב, הרים המלך את עיניו. על הסף עמד נער צעיר, בן גילו. הוא הכיר אותו. היה זה עוזרו הצעיר של השען הזקן.

"סלח לי הוד מעלתך שהגעתי לבקרך ללא הזמנה, אנא אל תכעס עלי, נדמה לי שביכולתי לעזור!", פנה הנער למלך. "השען, במחיצתו עבדתי בכל השנים האחרונות, לימד אותי כיצד לטפל בשעון המלכותי. האם יורשה לי להציע את עזרתי להוד מעלתו?".

המלך המופתע לא ידע את נפשו מרוב שמחה. הוא העניק לנער את תפקיד יועץ המלך, וביקש ממנו באותה ההזדמנות להקים את בית הספר לשענים במהירות האפשרית בחצר הממלכה. ומאז ועד עצם היום הזה לא עצר שעון הממלכה מלכת.

ב'	חבריא
----	-------

השתלשלות ההלכה

מטרת הפעולה:

- ◀ החניך יכיר את ההתפתחות ההיסטורית של ההלכה
- ◀ החניך יפעל מתוך מחוייבות לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה כאחד

מבנה הפעולה:

1. המחשת צורך – הקושי הקיים בשימור התורה
2. הכרת שושלת ההלכה והפוסקים
3. הבנת התאמת הפסיקה למאפייני הדור המסויים

מהלך הפעולה:

1. הקושי

מרוץ שליחי הקמח - הפעלה ליום חול:

סמן בחדר גדול / בחצר נקודת פתיחה ונקודת סיום המרוחקות זו מזו, וכן ארבע נקודות ביניים לשליחים השונים.

הצב בנקודות השונות ארבעה חניכים, שתפקידם יהיה להעביר מהאחד לשני, בכל שלב במרוץ, קמח (אפשר להשתמש גם בחול או במלט לבן). בכל שלב, יועבר הקמח במצבי צבירה שונים ובתנאי שטח חדשים, מנקודת הפתיחה לנקודת הסיום, ובחזרה.

(על השליחים להשגיח שהקמח שברשותם יגיע ליעדו בכל שלב מבלי שתפחת כמותו)

יתר החניכים ייצרו את השינוי בתנאי הטבע.

הערה: ניתן לבחור בכל שלב במשחק שליחים חדשים.

שלב א' במרוץ - הקמח יועבר בקערה גדושה ופתוחה. בידי החניכים שאינם שליחים מניפות שייצרו בסביבה רוח. על השליחים להגן על הקמח בגופם כדי שלא יעוף.

שלב ב' במרוץ - הקמח יועבר בשק ניילון גדול ומחורר, ועל השליחים להזדרז ולסיים שלב זה כדי שהקמח לא יברח מן החורים. החניכים שאינם שליחים צריכים לנסות ולעכב את השליחים בדרכם (במחסומים למיניהם), כדי שהשליחים יבזבזו זמן. על השליחים לנסות ולסתום כמה שיותר חורים ולהזדרז להגיע ליעד.

שלב ג' במרוץ - הקמח ייגרר בקופסא (קופסת נעליים, ארגז מזון קטן וכד'), אליו יקשר חבל באורך כחצי מטר). יתר החניכים ינסו להוציא קמח מהארגז בעזרת כפות שבידיהם. על השליחים להיזהר במעבר מתחנה לתחנה, ולהשתדל להסתיר את הקופסא.

דיון מסכם לשלב זה:

א. למה נמשל הקמח במשחק, למי נמשלו השליחים ומה מסמלים תנאי השטח? הקמח נמשל לתורה ולמצוותיה, שיש לשמור עליהם מפני שינויים ומפגעים בלתי צפויים מבלי שייפחת ערכן. השליחים הנם רבני כל דור שתפקידם לשמור על התורה והמצוות בדורם ולדאוג להמשכיותן. תנאי השטח הם השינויים המתרחשים בכל תקופה (דברים

המתרחשים על העולם כולו: רוחות = מודרניזציה, מלחמה וכד', חורים = סדקים בזהות היהודית והתבוללות, כפות = התמודדות עם שלטון עוין או מאיים על המסורת ושלמותה).

ב. מדוע התורה ומצוותיה נמשלו לקמח במשל שהוצג במשחק זה? כווננו את החניכים לאמרת חז"ל באבות: "אם אין תורה אין קמח". שמירת התורה ומצוותיה הן תנאי בסיסי כדי שנמשיך ונתקיים כיהודים, ממש כשם שהקמח הוא הבסיס למזוננו ולקיומנו. אי שמירה על התורה ומצוותיה, דומה למצב בו לא שומרים על הקמח, המזון הבסיסי, ומעמידים את חיינו בסכנה.

ג. האם יש מקור יהודי בו בא לביטוי הרעיון מאחורי המשל שהמשלנו במשחק? כן. 'משה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים וגו', המופיע בפרקי אבות.

2. שושלת ההלכה

משחק בדרמה - "סערה בכוס תה":

החניכים יחולקו לצמדים וימחזו את הכנתה של כוס שתיה מרגיעה לאחר הארוחה בשבת, כשברקע להמחזה מתפתחות המודרניזציה וההלכה.

הזוג הראשון פותח את ההמחזה בפסוק 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם...'. הוא מכין כוס שתיה קרה ללא חימום. במהלך ההמחזה המדריך יודיע על כתבה מהפכנית שקרא בעיתון התקופה, לפיה סחיטת תאנים למשקה עשויה להוסיף רוגע ומנוחה. הזוג הממחזי מוסיף את סחיטת התאנים להצגה, והוא מופסק על ידי פסק ההלכה שהמדריך מקריא - שאין לסחוט בשבת כי זהו אב מלאכה הנעשית במקדש.

לאחר שידרוג פסק ההלכה, עולה להציג הזוג הבא, וגם הוא מופסק באמצע על ידי ידיעה בעיתון, ובסיום נקטע בפסק ההלכה המתייחס לתוספת העדכנית שהוסיף להכנת כוס השתיה. לאחר אמירתו של כל פסק הלכה, כוון את החניכים למצא את הפוסק בסרגל ההיסטורי.

פירוט השלבים, ה"ידיעות מהעיתון" ופסקי ההלכה המתעדכנים בנספח.

הסרגל ההיסטורי:

מתן תורה
הזקנים
נביאים
כנסת הגדולה
זוגות
משנה
תלמוד בבלי וירושלמי (הגמרא)
גאונים
ראשונים
אחרונים

דיון מסכם למשחקים בשלב זה:

מדוע אנו זקוקים לפוסקים מיוחדים / למקורות הלכתיים מיוחדים בכל דור? העולם השתנה בתקופות השונות, והשינויים (המצב הביטחוני, הטכנולוגיה, הקמת קהילות במקומות שונים בעולם וכו') השפיעו על אורח החיים בכל מקום ובכל זמן. משום כך חשוב שבכל דור יהיו רבנים שיתייחסו לשינויים הללו, כדי שבני דורם יוכלו לקיים מצוות בסביבה בה הם חיים, ולהימנע מעבירות הנובעות מחוסר ידע.

מה ניתן ללמוד מכך שמעולם לא היתה הפסקה בשרשרת הפוסקים? ראשית, שבכל דור ודור צריך ואפשר לקיים את המצוות, ויש להיעזר במקורות ההלכתיים המתאימים לאותו דור כדי לדעת איך לקיימן. שנית, שההלכה הבסיסית יונקת מן התורה והמסורה שניתנו למשה בסיני. השינויים היחידים, אלו הכלים המסייעים לנו להתמודד עם קיום ההלכה לאור המציאות בכל דור ודור.

3. התאמת הפסיקה

הקראת הבלדה על זבולון הנכד

הקראת השיר יכולה להיעשות על ידי פעילות של ZOOM OUT. כל בית ייכתב על מעטפה, בסדר עולה (המעטפה הראשונה קטנה מאוד והאחרונה גדולה מאוד). לאחר שתיקרא כל מעטפה, היא תוכנס למעטפה הבאה והבית הבא הרשום על גבה יוקרא, וכן הלאה.

הבלדה על זבולון הנכד

מיכל אדלר

אני זבולון שעמדתי אצל הר סיני,

וראיתי ושמעתי במו עיני ואזני,

וכל מה שנחרט בי מאז, חקקתי גם בלבכם,

כי מבחינתי, הייתי שם עמכם.

רק זכרו בני, בטרם אני מת,

כי משה אמת ותורתו אמת.

כך ציווה עלי סבא, אלוקים עדי,

ואני זבולון הנכד, קיימתי את דבריו בכל מאודי.

רק מה, כשנכנסנו לארץ אנחנו ומשפחותינו,

נדרשנו להתמודד עם עובדי האלילים בסביבותינו

וכמונו, גם אתם, מנעו אסון והקשיבו למוסר הנביאים,

כי שפתם ולשונם - דברי אלוקים חיים.

עד כאן דברי סבא שלי, ואני זבולון נכדו, קיימתי בצוואתו כל מילה,

ולא סרתי ימין ושמאל מדברי 'כנסת הגדולה',

אחרי הכל, על אונם נאמרו דברי התורה והמסורה שבעל פה,

ובידיהם השבט להטיף מוסר, וכל חולשת אמונה לרפא.

וגם אתם בני ובניכם אל תסורו מדברי נחמיה ועזרא, ואל תצאו לתרבות נמהרה,

בסמור לשמעון הצדיק ולחבריו, עוברת הדרך הישרה.

כל אלו דברי סבא לכל נכדיו, ולי זבולון בן בתו הקטנה,

ובכל אשר הלכתי, לא סרתי מדברי סנהדרין ומפסקי המשנה.

יוונים ורומאים ניסו לכבשנו בהוד ובפאר של תרבויות זרות,

אך תלמידי החכמים עטפו את תורת ה' בתקנות ובגזרות.

'הקפידו גם על סייג ומנהג מאוחר', כך שמעתי את ר' עקיבא אומר, בשם בן זכאי רבנו, 'כי אם נזקקנו להם במצבנו היום, מי יודע מה צופן המחר שלפנינו?'

ומה שסבא אמר לי, זבולון נכדו, מונח כחותם על לבי, ואני ומשפחתי מקפידים על קלה כבחמורה, ככל שזה תלוי בי. ונכון, קשה לשמור על דברי חכמים בארץ גזירה, אך כנאמן למצוותיו של אל אחד, אני הולך אחר חכמי הגמרא. ואתם נכדי שבארץ, והגולים שמעבר לים, ה' אלוקינו, בדברי התלמודים, חי וקיים.

ובעודי יושב בבית מדרשו של רש"י, ועם נכדו הרשב"ם, לומד את פרשנותו לפסקי רב אשי, אני שומע את בת קולו של סבא - "זבולון הנכד, יפה עשית! לחכמך בוורמיזא, הכח לפרש את פומפדיתא" ולכם נכדי אומר, התורה - תורת חיים היא, ומתאימה גם לכם, אם תקשו בהבנתה - היעזרו בחכמי זמנכם.

את דבריו של סבא-רבא, סיפר לי רבנו הקדוש, הארי, אחר קבלת שבת, אחרי הכל, אני הוא זבולון נינו, המתגורר בצפת, וגם אני כבר לא צעיר, ובארצנו ובפזורה המצב סבור, עבורנו, כך שמעתי, רבנו קארו עורך שולחן ערוך. ואיני יודע אם מחר יהיה קל יותר במזרח או בפאתי מערב, אך אם חפצי חיים אתם, לכו שאלו את הרב.

דיון:

- 4 לר הייתם משתמשים בשפת הצלמים, כיצד הייתם מכנים את האופן בו 'צילם' השיר את ההתפתחות ההיסטורית? מה ניתן ללמוד מכך על ההלכה?
- השיר מוצג בצורת 'זום אאוט' = צילום מהמוקד החוצה. ניתן ללמוד מכך שגם ההלכה היהודית יונקת ממעמד הר סיני בכל גלגוליה, ותכנה לא השתנה אלא רק הותאם והתחשב בתנאי התקופה.
- 4 האם קיים הבדל בין מחויבותנו לפסק הלכה של רב בן דורנו, לבן מחויבותנו לפסק הלכה של רב מתקופה קדומה יותר?
- לא. כל עוד ההלכה מבוססת על ההלכה שנתנה בסיני ועל גלגולי פרשנויותיה בכל דור ודור.

נספח

'סערה בכוס תה' - תוכן הכרטיסיות לצוותים, ותוכן הטקסטים למדריך לפי סדר המשחק:

<p>התקופה - המתוארת - המדריך יציג את התקופה לפני כל המחזה</p>	<p>תוכן המחזה - הכרטיס לצוות הממחזי</p>	<p>ידיעה עיתונאית שהמדריך מקריא, המשנה את מהלך המחזה</p>	<p>השינוי בהמחזה - כרטיס שני לצוות הממחזי. ניתן לאחר הקראת הידיעה מהעיתון</p>	<p>פסק ההלכה העדכני, עליו המדריך יודיע כעבור זמן קצר</p>
<p>1. תקופת בית המקדש הראשון</p>	<p>הנכם בני זוג העומדים להכין כוס שתיה מרגיעה לאחר הסעודה בשבת. מוכר לכם הפסוק: 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'.</p>	<p>מתכון למנוחת השבת חוקרים במעבדות יהודה גילו כי סחיטת שתי תאנים בכוס מים עשויה להרגיע את הגוף ואת הנפש.</p>	<p>בני הזוג מחפשים תאנים ועומדים לסחוט אותן לכוס המים שלהם.</p>	<p>לא תעשו כל מלאכה = מלאכות הנעשות במקדש. למשל: אסור לסחוט</p>
<p>2. תקופת הזוגות</p>	<p>בני הזוג מכינים לעצמם כוס שתיה, ומוסיפים לה תמצית תאנים שחוטות לפני שבת.</p>	<p>חדשות הטכנולוגיה אלעזר הקדר מירושלים מוכר כיריים מיוחדות בעלות כלי קיבול גדול במיוחד לשמן. במידה ומיכל השמן מלא, האש עשויה לדלוק שעות רבות מבלי צורך להוסיף לה קסמים וענפים.</p>	<p>בני הזוג רוכשים את הכירה החדשה, ומעמידים עליה קומקום מלפני השבת.</p>	<p>אסור להניח אוכל על אש גלויה גם מלפני שבת, במידה וישתמשו בו בשבת. יש לכסות את האש וכך להשתמש בה (הלל ושמאי, משנה שבת ג', א')</p>
<p>תקופת המשנה I</p>	<p>בני הזוג מכסים את האש לפני שבת במבנה עשוי בוץ, ומניחים עליו את הקומקום.</p>	<p>פרסומת: <i>חדש! חדש! חדש!</i> עורות כבשים מיוחדים לשמירת על מים חמים. מצוין לשמירת חומם של המים בשבת. להשיג אצל שמעיה הגלילי מבית שערים.</p>	<p>בני הזוג מחליטים להכין מים חמים לפני שבת, לעטוף אותם היטב בעורות שרכשו מבלי להותיר סדק לא עטוף כראוי, ולהשתמש בהם להכנת תה תאנים רותח מספר פעמים במהלך השבת.</p>	<p>אסור להטמין בשבת, יש להשאיר סיר מכוסה חלקית. (גזירה מתקופת המשנה).</p>

<p>הכנסת צמחים ומאכלים למים חמים, אסורה בשבת אם הם מתבשלים במהירות גם במים חמים שאינם מונחים על אש. (שבת כ"ה, משי ב')</p>		<p>ידיעה ראשית: אוניות הקיסר הרומי הביאו על סיפון עלי תה מיוחדים לבישול מהיר במים חמים. עלי התה משרים רוגע ומאפשרים שינה נעימה ורגועה.</p>	<p>בני הזוג מכינים לעצמם לפני שבת כלי שומר חום שיש בו פתחים, כדי שיוכלו להכין בשבת מספר כוסות תה תאנים.</p>	<p>תקופת המשנה 2</p>
<p>יש ליבש כל כלי לתוכו שופכים מים רותחים שעומדים על האש, כי הטיפות שנשארות בכוס 'מתבשלות' במים הרותחים שנמזגים לכוס. (גמרא שבת ק"ג, א' תוספות - דיבור המתחיל: 'לא', בשם אחד מאחרוני הגאונים)</p>	<p>בני הזוג מתכוונים להכין לעצמם כוס תה נוספת בשני הגביעים היחידים שברשותם.</p>	<p>-חדשות-חדשות- היום הוכרז יום חג בכל רחבי הממלכה, לאחר ששנתו של הקיסר שבה אליו בתום שבוע של נדודי שינה. האירוע המשמח קרה בעקבות שתייתן של שתי כוסות תה רותחות לפני שנרדם.</p>	<p>בני הזוג מכינים תמצית תה לפני השבת, אליה מוסיפים את תמצית התאנים, ומכינים לעצמם תה ממים שחוממו כהלכה.</p>	<p>5. תקופת הראשונים</p>
<p>חשמל הוא אש, ואסור להדליקו בשבת ואין לבשל עליו מים או כל דבר אחר בשבת. כמו כן, אסור להשתמש במים קרים שחוממו בשבת</p>	<p>בני הזוג רוכשים פלטה חשמלית, ומתכוונים להדליקה בשבת ולהרתיח עליה במהלך השבת קומקום מים.</p>	<p>חדשות העולם ההמצאה הגדולה ביותר מאז הומצא החשמל. גופי חימום מיוחדים המופעלים בחשמל הומצאו מעבר לים. כיום ניתן לרכוש בכל חנות כלבו פלטת בישול חשמלית, ואין עוד צורך לבשל על אש.</p>	<p>בני הזוג מנגבים היטב את הכוסות לפני שהם מכינים כוס תה כהלכה.</p>	<p>6. תקופת האחרונים</p>
	<p>בני הזוג רוכשים את השעון, ומתכננים לכוון אותו לכבות את הפלטה בשעות אחר הצהריים המאוחרות, כשהמים שבקומקום ממילא יגמרו, ובכך לחסוך בחשמל.</p>	<p>חדשות כלכלה החשמל התייקר בעשרה אחוזים. רבים מתכוונים לחסוך בחשמל ולמנוע מעצמם הוצאות מיותרות. למכירה שעון מיוחד לכיבוי ולהדלקה של מכשירי חשמל. 'אופיס דיפו'.</p>	<p>בני הזוג מעמידים פלטה לפני שבת, ועליה מניחים קומקום מים רותחים. מן המים יכינו לעצמם כוסות תה לאחר הסעודה.</p>	<p>תקופת האחרונים</p>

השתלשלות ההלכה

מטרת הפעולה:

◀ החניך יפעל מתוך מחויבות לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה כאחד

מבנה הפעולה:

1. המחשת צורך – הקושי הקיים בשימור התורה
2. גישות שונות לשימור התורה
3. יניקת התרבות הישראלית וחוקיה מהמקורות היהודיים

ההלכה היהודית - מוזיאון או דרמה מתפתחת?

פעילות זו מתבססת על הציטוט מספרו של עמוס עוז, "פה ושם בארץ ישראל", מתוך דבריו לאנשי עפרה בביקורו ביישובם.

המקור מתייחס בתחילתו לפעילות הקודמת (ייחודו של המוסר האלוקי מול המוסר האנושי), ובשתי הפסקאות הבאות הוא מתייחס לנושא 'המשכיותה של ההלכה היהודית' מתוך תפיסת עולמו. חלק את המשתתפים לקבוצות ותן בידי כל קבוצה שלושה גיליונות נייר גדולים וטוש.

1. המחשת צורך – הקושי הקיים בשימור התורה

הקרא את הפסקה הראשונה בציטוט - ובסיומה פתח בדיון הבא:

◀ בפעילות הקודמת הדגשנו את ההבדל בין מוסר אלוקי - שנקבע על ידי האל מתוך ראייה רחבה וארוכת טווח, לבין מוסר אנושי המוגבל בטווח ראייתו ובהבנת ההתרחשויות. האם לדעתכם אדם יכול לבחור לעצמו לאילו ערכים במסורת להתייחס ומאילו להתעלם, כפי שמציג הסופר? אילו השלכות יכולות להיות להתנהגות זו?

לפני שהמשתתפים ישיבו לשאלתך, בקש מהם להכין בקבוצתם עצומה בשם הדור הבא המביעה את עמדתם לתוצאה של הרעיון שהציג, לפיו כל אחד יכול לפתח חוקים מסוימים ולהתעלם מאחרים. סייע להם בנקודות וברעיונות: המסר שיעביר לילדיו, הנזק שייגרם למצוות ולערכים שהזניח, מוגבלות המוסר האנושי מול המוסר האלוקי האינסופי. לאחר הצגת העצומות בקש מהמשתתפים להבהיר את עמדותיהם.

כעת סכם:

המוסר האנושי לא רואה את מה שהקב"ה ראה כשחוקק את החוקים והמצוות. יתכן שבדור מסוים חלק מהמצוות נראות מיותרות, אבל לטווח הרחוק חשוב לשמור על המשכיותם, כדי שלא ישתכחו, וכדי שבכל דור ודור יצטרכו לבחון את היכולת ליישם בראי התקופה. מי שלוקח לעצמו את הזכות לברור ערכים מסוימים מהכלל, משדר לילדיו שגם הם לא יהיו חייבים לקיים חוקים בסיסיים שהוא בחר לקיים. למשל: לא לרצוח, לא לגזול ועוד.

2. גישות שונות לשימור התורה

המשך בקריאת המאמר, בחלק הקובע כי המסורת, העוברת מדור לדור, דומה למוצגים מוזיאוניים שיש לשמרם אך לא להשתמש בהם. בסיום ההקראה העלה לדיון את השאלה:

- א. האם הרב והסמכות ההלכתית דומים לשומר במוזיאון המתואר בדבריו? - הזכר להם מן הטקסט שקראת את תפקיד השומר - 'לצחצח את החוקים ולשמרם בשלמותם לדור הבא'.

א. אפשר למשתתפים להביע את דעתם, ובהמשך בקש מהם להכין בכל קבוצה כרטיס ביקור גדול, על גבי אחד הגיליונות, שיציג את שומר המוזיאון המייצג את הסמכות ההלכתית בכל דור, כפי שהם מבינים את התפקיד.

במידת הצורך הצע להם רעיונות - אדם המשמר את הקיים ומסביר אותו לבני תקופתו, מציג את המוצג המקורי במוזיאון אך מאפשר לבני דורו להשתמש בו ולחוש אותו, משגיח שדבר לא יאבד ומסביר לבא אחריו מדוע חשוב לשמר את המוצגים הבסיסיים ולהסבירם לכל דור בשפתו ועוד.

ב. לאחר הצגת הכרטיסים השונים סכם:

במידה מסוימת הרב דומה למי ששומר על המוצגים מחד, אך גם מסביר אותם ברגישות, מכין את הקטלוג בתערוכה, וקובע את כללי התנהגות המבקרים במוזיאון.

« ניתן להכין מראש שלטים עם כרטיסי ביקור והגדרות שונות לתפקיד השומר וכל חניך יושב ליד ההגדרה המתאימה בעיניו.

3. יניקת התרבות הישראלית וחוקיה מהמקורות היהודיים

סיים את קריאת דבריו של עמוס עוז, ותן בידי כל קבוצה חוק הקיים בספר החוקים ממדינת ישראל - בנספח.

בקש מכל קבוצה לנסות ולמצוא בחוק שבידיה את מקורותיו של החוק בתוך המקורות ההלכתיים העתיקים, על בסיס הידע האישי המוקדם שלהם. לאחר מכן סכם בדיון הבא:

- א. בקש מהקבוצות להציג את החוק המודרני ואת מקורותיו ההלכתיים.
- א. מה אפשר ללמוד מכך שאנו משתמשים כיום בחוקי מדינה המבוססים על ההלכה היהודית העתיקה? - המוסר האלוקי העומד מאחורי ההלכה נצחי והוא מועבר מדור לדור וניתן ליישום בכל תקופה.
- א. האם מציאות זו סותרת את דבריו של עמוס עוז? - דווקא ההמשכיות של המסורת וההלכה, היא המאפשרת את פרשנותה הרלוונטית בכל דור. לו בחלק מן הזמן היו מזניחים חוקים מסוימים, היה קשה לשלבם שוב בטבעיות מספר דורות אחר כך, מפני שהרגישות והמודעות לצורך בהם היו מתקיים, ואולי הדורות הבאים בכלל לא היו חושבים על האפשרות לשלבם ביומיום.

חוקי המדינה בהם משולבים חוקים מהמקורות:

שם החוק במדינת ישראל	המקור היהודי
חוק זכויות יוצרים	"האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם" (בבלי מגילה ט"ו). "לא תונו" (ויקרא י"ט, ל"ג) - אונאת דברים" (רש"י שם) איסור גניבת דעת
זכויות למוגבלים	"וחי אחיך עמך" (ויקרא כ"ה, ל"ו) "חביב אדם שנברא בצלם" (אבות ג', י"ד) "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות ב', י) "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט, י"ח) "לפני עיוור לא תיתן מכשול" (ויקרא י"ט, י"ד)

<p>"לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא י"ט, ט"ז) "כל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא" (משנה סנהדרין ד', ד') "ואהבת לרעך – כמוך" (ויקרא י"ט, י"ח)</p>	<p>לא תעמוד על דם רעך</p>
<p>"גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה" (ברכות י"ט, ב') "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט, י"ח) "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות ב, י) "אין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה" (משנה אבות ו', ב') "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא י"ט, ט"ז) ומנגד: "הבא להרגך השכם להרגו" (בבלי סנהדרין עב.) "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא י"ט, י"ז)</p>	<p>חוק יסוד כבוד האדם וחירותו</p>

החוק לתיקון החוק (המנדטורי) על זכויות יוצרים (מס' 4) התשמ"א 1981:

הזכות המוסרית לזכויות יוצרים-

- א4. (1) מחבר זכאי ששמו יקרא על יצירתו בהיקף ובמידה המקובלים.
 (2) מחבר זכאי שלא יעשה ביצירתו כל סילוף, פגימה או שינוי אחר, או כל פעולה שיש בה משום הפחתת ערך ביחס לאותה יצירה, העלולה לפגוע בכבודו או בשמו של מחברה.
 (3) פגיעה בזכות לפי סעיף זה היא עוולה אזרחית, והוראות פקודת הנזיקין יחולו עליה.
 (4) זכותו של מחבר לפי סעיף זה לא תהיה תלויה בזכותו החמרית באותה יצירה, והיא תעמוד לו אף לאחר שזכות זו, כולה או מקצתה, הועברה לאחר.
 (5) בתביעה לפי סעיף זה זכאי המחבר לפיצויים בסכום שיקבע בית משפט לפי נסיבות המקרה, אף אם לא הוכח נזק ממון; הוראה זו לא תגרע מסמכות אחרת של בית המשפט לפי פרק ה' לפקודת הנזיקין (נוסח חדש)"

חוק שיוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, ה'תשנ"ח- 1998:

פרק א' – עקרונות היסוד

עקרון יסוד- (1) זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות, ומחויבותה של החברה בישראל לזכויות אלה, מושתתות על ההכרה בעיקרון השיוויון, על ההכרה בערך האדם שנברא בצלם ועל עקרון כבוד הבריות.

מטרה - (2) חוק זה מטרתו להגן על כבודו וחירותו של אדם עם מוגבלות, ולעגן זכותו להשתתפות שיוויונית ופעילה בחברה בכל תחומי החיים, וכן לתת מענה הולם לצרכיו המיוחדים באופן שיאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מירבית, בפרטיות ובכבוד, תוך מיצוי מלא יכולתו.

העדפה מתקנת- (3) אין רואים כהפליה פסולה פעולה שנועדה לתקן הפליה קודמת או קיימת של אנשים עם מוגבלות או שנועדה לקדם את השיוויון של אנשים עם מוגבלות.

הזכות לקבל החלטות – (4) אדם עם מוגבלות זכאי לקבל החלטות הנוגעות לחייו, על פי רצונו והעדפותיו, והכל בהתאם להוראות כל דין.

פרק ב' – פרשנות

הגדרות- (5) אדם עם מוגבלות זכאי לקבל החלטות הנוגעות לחייו, על פי רצונו והעדפותיו, והכל בהתאם להוראות כל דין.

חוק לא תעמוד על דם רעך, ה'תשנ"ח - 1998:

חובת הצלה והושטת עזרה-

(1) א. חובה על אדם להושיט עזרה לאדם הנמצא לנגד עיניו, עקב אירוע פתאומי, בסכנה חמורה ומיידית לחייו, לשלמות גופו או לבריאותו, כאשר לאל ידו להושיט את העזרה, מבלי להסתכן ולסכן את זולתו.

ב. המודיע לרשויות או המזעיק אדם אחר היכול להושיט את העזרה הנדרשת, יראוהו כמי שהושיט עזרה לעניין חוק זה; בסעיף זה, 'רשויות' - משטרת ישראל, מגן דוד אדום ושירות הכבאות.

החזר הוצאות ותשלומי נזק-

(2) א. הוראות סעיף 5 לחוק עשיית עושר ולא במשפט, ה'תשל"ט 1979, יחולו גם כאשר המזכה פעל מכוח חובתו על פי הוראות סעיף 1.

ב. בית המשפט רשאי לחייב את מי שגרם לסכנה שהניצול נקלע אליה, לרבות את הניצול עצמו אם גרם לסכנה זו, לפצות את מי שהושיט עזרה בהתאם לחובתו לפי הוראות סעיף 1 על ההוצאות והתשלומים הסבירים שהוציא.

מתוך - חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו

עקרונות יסוד-

(1) זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן חורין, והן יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל.

מטרה-

(א1) חוק יסוד זה, מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית.

שמירה על החיים, הגוף והכבוד-

(2) אין פוגעים בחייו, בגופו או בכבודו של אדם באשר הוא אדם.

שמירה על הקניין-

(3) אין פוגעים בקניינו של אדם.

הגנה על החיים, הגוף והכבוד-

(4) כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו.

חירות אישית-

(5) אין נוטלים ואין מגבילים את חירותו של אדם במאסר, במעצר, בהסגרה או בכל דרך אחרת.

יציאה מישראל וכניסה אליה-

(6) א. כל אדם חופשי לצאת מישראל.

ב. כל אזרח ישראלי הנמצא בחו"ל זכאי להיכנס לישראל.

פרטיות וצנעת הפרט-

(7) א. כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו.

ב. אין נכנסים לרשות היחיד של אדם שלא בהסכמתו.

ג. אין עורכים חיפוש ברשות היחיד של אדם, על גופו, בגופו או בכליו.

ד. אין פוגעים בסוד שיחו של אדם, בכתביו או ברשומותיו.

פגיעה בזכויות-

(8) אין פוגעים בזכויות שלפי חוק יסוד זה אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש או לפי חוק כאמור מכוח הסמכה מפורשת בו.

סייג לגבי כוחות הביטחון-

(9) אין מגבילים זכויות שלפי חוק יסוד זה של המשרתים בצבא הגנה לישראל, במשטרת ישראל,

בשירות בתי הסוהר ובארגוני הביטחון האחרים של המדינה, ואין מתנים על זכויות אלה,

אלא לפי חוק ובמידה שאינה עולה על הנדרש ממהותו ומאופיו של השירות.

מתוך דבריו של הסופר עמוס עוז לאנשי עפרה בביקורו ביישוב (סתיו 1982 - 'פה ושם בארץ ישראל' מאת עמוס עוז עמוד 108-109):

שומר המוזיאון מתייחס אל מורשת אבותיו ביחס פולחני: על קצות אצבעותיו, ובחרדת קודש, הוא מסדר את המוצגים, מצחצח את הזוגיות, מפרש בזהירות את משמעות פריטי האוסף, מוליך אחריו מבקרים משתאים, עושה נפשות ושואף להוריש, בבוא יומו, את מפתחות המוזיאון לבניו אחריו. שומר המוזיאון יאמר: קדוש, קדוש, קדוש. הוא גם יאמר: קטונתי מלקבוע מה חשוב ממה. עלי לדאוג רק לכך שהאור הגנוז בירושה הזאת יפקח הרבה עיניים, וששום דבר לא ייזק ולא יאבד. עד כאן שרטוט (סכמתי, פשטני, לצורך הוויכוח) קווים לדמות שומר המוזיאון.

אבל אינני מאמין כי יש קיום חי לציוויליזציה מוזיאונית. סופה שהיא מצמקת ומסרסת את כוחות היצירה: תחילה מותר לחדש חידושים רק על יסוד הישן, אחר כך החופש מצטמצם לכלל חופש לפרש, אחר כך מותר לפרש את פירושי הפירושים, ולבסוף לא נותר אלא לשמר ולצחצח מוצגים וזוגיות.

ציוויליזציה חיה היא דרמה של מאבק בין פירושים, השפעות חיצוניות ודגשים. מאבק תמידי על מה עיקר ומה טפל. מרידה לצורך חידוש. ניפוץ לצורך הרכבה מחדש. וגם גניזה לשם פינוי הזירה להתמודדות וליצירה חדשה. ומותר ורצוי לשאוב השראה ולקבל הפריה גם מציוויליזציות אחרות. בכך כרוכה ההכרה שמאבק ופלורליזם אינם "ליקוי מאורות" או "הסתר פנים" זמני, אלא אקלים טבעי של תרבות חיה. והמורד והמנתץ לא בהכרח הוא סוטה ומתבולל. והכופר והתוהה הם, לעתים, מבשריו של היוצר והמחדש.

היהדות היא ציוויליזציה, אחת הציוויליזציות המעטות שהטביעו חותם על האנושות כולה. הדת היא חלק מרכזי בציוויליזציה היהודית, הדת היא אולי מקורה, אבל אין להעמיד אותה אך ורק על הדת. היא יצרה תופעות רוחניות שצמחו ממקור דתי, הפרו את החוויה הדתית, שינו אותה וגם התקוממו נגדה: שפה ומנהגים ואורחות חיים ורגישויות אופייניות... וספרות ואומנות ורעיונות ודעות. כל זה יהדות... המרד והכפירה בדורות רחוקים ובדורות אחרונים גם הם יהדות. ירושה גדולה ורחבה. ואני רואה את עצמי כאחד היורשים הלגיטימיים, לא כבן חורג ולא כבן סורר ומורה ולא כממזר, אלא כירש. ומה שמשמע ממעמדי כירש בוודאי יגרום לכם זעזוע: משתמע ממנו שאני חופשי להחליט מה מן הירושה הגדולה הזאת יעמוד בסלון שלי ומה אגנוז במרתף. ודאי, הדורות הבאים יש להם זכות מלאה להפוך את הסדר ולרהט את חייהם כטוב בעיניהם. ויש לי גם הזכות "לייבא" מבחוץ ולשלב בירושתי את הטוב בעיני. בלי שאכפה על יורש אחר, עליכם, למשל, את טעמי ואת העדפותי. זה הפלורליזם אשר דיברתי קודם בשבחו. זכותי להחליט מה טפל ומה עיקר, ומה מרכז ומה שוליים ומה ראוי לגניזה. לא אתם ולא נטורי קרתא, ולא ישעיהו לייבוביץ' תאמרו לי, איש איש לשיטתו, כי "זאת עסקת חבילה, ועליך לקבל הכל או להסתלק מן הכל". זכותי לזרות ולהבר. ומכאן מסתעפת עוד הכרעה רוחנית גורלית: האם הציוויליזציה יכולה להתקיים כמוזיאון, או שמא יש לה זכות קיום ורוח-חיים רק כאשר היא לובשת צורת דרמה יוצרת?

שער ג'

סמכות חכמים

שלטון התורה מטרטנו

החיים מזמנים לנו אירועים
בלתי צפויים, הדורשים
התייחסות הלכתית. פוסקי
ההלכה שוקדים בכל דור ודור
לעדכן את הפסיקה ההלכתית,
ולהתאימה לאירועים
השוטפים. בעשייתם זו הם
מקבלים על עצמם את תפקיד
יורשיהם של גדולי הדור
מתקופות הסנהדרין, המשנה
והתלמוד. מתוקפו של איזה
כח הם פועלים את פעולתם?
האם בכל דור זכאים פוסקי
הדור למעמד של פוסקי על
שבסמכותם לשנות? האם על
הציבור חלה חובה לציית
לפסקי הפוסקים בתקופתם?

מאבט...

לא בטוח מה נכון...

יש שיקולים זכאן ואזכאן...

מתיידין עם גברים...

שאלו רב...!?

סמכות חכמים

מטרת הפעולה:

4 החניך יפעל לפי פסקי ההלכה

מבנה הפעולה:

1. המחשת צורך – חוסר היכולת להתמודד לבד
2. המענה שהתורה נותנת לנו – התייעצות עם גדולי הדור
3. מחלוקות חכמים

מהלך הפעולה:

1. חוסר היכולת

משחק "פוקח עיוורים"

שלב א'

לפני המשחק הצב בחדר רהיטים שונים (כסאות, ספסלים, שולחנות, קופסאות וכו'). סמן במתחם הפעילות נקודת התחלה בצד אחד, ונקודת סיום בצדו האחר (רצוי לקיים את הפעילות בשטח פתוח או בחדר גדול על מנת למנוע נפילות ופגיעות).

בחר שלושה משתתפים, הצב אותם בנקודת ההתחלה, והסבר להם כי על כל אחד מהם להגיע לצדו השני של החדר במהירות האפשרית, כשעיניו קשורות. באפשרותם להיעזר בקריאות ההכוונה של יתר המשתתפים. הראשון שיגיע לנקודת הסיום - ינצח. המשתתפים במבוך יוכלו לפנות ממקומם במסלול, ולבקש את הנחיית הקהל באופן מילולי בלבד.

הורה למתחרים להתחיל, ובמקביל הנחה את הקהל לסייע להם בקריאות.

בסיום שלב זה אפשר למתחרים לדווח ליתר המשתתפים על תחושותיהם בזמן ההליכה במבוך (האם חשו ביטחון או חוסר ביטחון? האם קריאות הקהל עזרו להם או לא? וכו').

שלב ב'

כעת בחר שלושה נציגים חדשים, וקשור את עיניהם.

סדר בחדר שלושה מסלולי מכשולים בין נקודת הפתיחה לנקודת הסיום, דרכם/ מעליהם/ מתחתם יהיה על שלושת המשתתפים לעבור (ניתן להכין מסלול אחד, אותו יעברו כל המשתתפים). הסבר למתחרים כי באפשרותם להיעזר במדריך צמוד אחד שיבחרו מתוך הקהל, שיושיט להם יד וינחה אותם כיצד לעבור את המסלול ומכשוליו, והורה על פתיחת התחרות.

לאחר שכל המשתתפים יגיעו לנקודת הסיום, אפשר למשתתפים לבטא את תחושותיהם מן המסלול (האם חשו ביטחון לאור הסיוע האישי שקיבלו או לא? האם היו מסוגלים ללכת במסלול ללא העזרה?).

לאחר מכן פתח בדיון הבא:

- 4 איזה סוג של עזרה יעיל יותר - כפי שהוגשה למשתתפים בשלב הראשון או בשני? מדוע? - העזרה שהוגשה בשלב השני עדיפה ללא ספק (במידה וסומכים על המנחה/ המושיט את העזרה), מפני שהרבה יותר קל לקבל הסבר ממוקד מאדם אחד ולא

מהרבה אנשים ביחד, וכמו כן - מי שמושיט עזרה ומוביל אדם אחר במסלול מכשולים כלשהו, בעצמו חייב להשתתף במסלול, ואין ספק שיבחר בדרך הבטוחה/ הקצרה ביותר.

אם נקבע שהמשחק הוא משל, והמכשולים והמבוך הם התורה והמצוות, מיהו המדריך האישי שמושיט עזרה לכל משתתף? - המדריך הצמוד הוא הרב, הבקיא במסלול ומסוגל לראות מה שסתם אדם, שאינו בקיא במיוחד, לא רואה בהלכה.

בסיום ניתן לציין שרעיון זה הופיע כבר בדברי הרמח"ל (ר' משה חיים לוצאטו, שחי באיטליה לפני כ- 300 שנה) - בספרו 'מסילת ישרים', וגם הוא ממסיל את השאלה לרב שעבר בעצמו במבוך תוך כדי לימוד ומכיר מקרוב את פיתוליו ומשום כך יכול להדריך אחרים.

רמח"ל - 'מסילת ישרים', פרק ג':

"הא למה זה דומה? לגן המבוכה (=מבוך)... שהנטיעות עשויות כתלים כתלים, וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים, כולם דומים זה לזה, והתכלית במ (=המטרה שלהם) להגיע אל אכסדרה (=מרפסת) אחת שבאמצעם. ואמנם, השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם, ומרחיקים אותו ממנה. ואמנם, ההולך בין השבילים הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי או בכוזב... והנה, העומד על האכסדרה (=לעניינו: הרב) הוא רואה כל הדרכים לפניו, ומבחין בין האמיתיים והכוזבים, והוא יכול להזהיר את ההולכים במ... והנה, מי שירצה להאמין לו, יגיע למקום המיועד..."

2. התייעצות עם גדולי הדור

משחק מיון כרטיסיות - 'התורה שבמכתב':

חלק את המשתתפים לשתי קבוצות, תן בידי כל קבוצה את המעטפה הריקה שמספרה 1 עליה מופיע פסוק מס' 1 (בנספח). המשפט יכול להופיע בכתב סתרים או בלעדיו (במידה והפעילות מתבצעת בשבת). כמו כן תן בידי הקבוצה חפיסה של שתיים-עשרה הכרטיסיות המופיעות גם הן בנספח.

על הקבוצה למצוא את שלוש הכרטיסיות המתאימות והמתארות את הפסוק שעל המעטפה שבידיהם (ובמיוחד את המילים המודגשות), להכניס אותן למעטפה ולהגיש אותה לידך. במידה והוכנסו למעטפה שלוש הכרטיסיות הנכונות, הגש להם את מעטפה מס' 2, וכן הלאה.

הקבוצה שהשלימה ראשונה את חלוקת הכרטיסיות למעטפות תוכרז כמנצחת.

בסיום המשחק כנס את החניכים, הנח לפנייהם את המעטפות ופתח בדיון המסכם:

א הצג למשתתפים את מעטפה מס' 1 עם פסוק ח' ושלוש הכרטיסיות, ובקש מהמשתתפים להסביר בעזרתן את הפסוק? - הסבר הפסוק: אם תיקלע לסכסוך, או שתתקשה בהבנת מצוות מסוימות, או שבמהלך לימוד התורה תיתקל בבעיה פרשנית פנה לסמכות ההלכתית שבתקופתך (שהסמכות ניתנה לה על ידי הקב"ה).

א הצג להם את מעטפה מס' 2 עם פסוק ט' ושלוש הכרטיסיות, ובקש מהמשתתפים גם הפעם לבאר את הפסוק.

הסבר הפסוק: במקרים שצוינו בפסוק הקודם, פנה אל פוסקי ההלכה שבתקופתך והם יסייעו לך. לכל דור ודור, פוסקי הלכה משלו.

א הצג להם את מעטפה מס' 3 עם פסוק י' ושלוש הכרטיסיות, ובקש מהמשתתפים להוסיף את פרשנותם

הסבר הפסוק: חשוב להקשיב לרב המבאר ומפרש בעזרת התורה ולא לנסות לנחש את ההלכה, כמו כן הרבנים הפוסקים עבורנו מקבלים סיוע מן הקב"ה ולכן אין לזלזל בפרשנותם. כמו כן חשוב לדעת שחכמי כל הדורות הנם בעלי סמכות שווה לפסוק הלכה, ועלינו לציית לפסקיהם. הדבר נוגע גם לימינו - אסור לזלזל בפסקי הלכה.

א הצג להם את מעטפה מס' 4 עם פסוק י"א ושלוש הכרטיסיות, ובקש מהמשתתפים לפרש

הסבר הפסוק: עלינו ללכת בעקבות ההוראה של הרב, גדול הדור שבדורנו, ובמידה

והוא מתקן תקנות או גזירות - עלינו להישמע להם כמצוות התורה. כמו כן עלינו לא לפנות ימין ושמאל מדבריהם, ולא לחפש דרכים לשנות בעצמנו את ההלכה שפסקו, ומאידיך: לקבל את פסיקתם של פוסקי הדור, גם אם היא נראית לנו לא ברורה (כמו אדם המצביע על שמאל ואומר ימין, והפוך). עלינו לנהוג כך מכיוון שהרבנים עומדים מעלינו, ומהכיוון שלהם הם רואים את המצב בו אנו מצויים טוב יותר.

3. מחלוקות

שתי מחלוקות בבית דינו של רבן גמליאל - החלטת הרוב מול האמת הפנימית - סיפור של "כן" ו"לא": חלק למשתתפים שלטי "כן" ו"לא", והתחל בסיפור העלילה (בנספח), עד הנקודה בה נשאלים המשתתפים בשאלה ונדרשים להביע דעה. **שים לב!** - כדי לא לנתק את הדיון מן העלילה מופיעות השאלות בגוף הסיפור שבנספח.

הסיפור מכיל בתוכו שני סיפורים, וניתן לספר מתוכו סיפור אחד או שניים, על פי שיקול דעתך. בסיום הסיפור ערוך דיון מסכם:

- ◀ הזכר לחניכים את הדברים שנאמרו בדברים י"ז, ח'י"א - ובקש מהמשתתפים להסביר איך רבן גמליאל וחכמים קיימו את מה שנאמר בפסוקים?
רבן גמליאל וחכמים הקפידו על כך שלא רק העם, אלא אפילו תלמידי החכמים בבית הדין יקבלו את פסיקת ההלכה: שמי שפסק אותה קיבל את הסמכות לעשות זאת מהתורה שבכתב ושנקבעה בבית הדין, כדי שתהיה תורה אחת ומאחדת, ולא שתי תורות.
- ◀ באילו תחומים בחיי היומיום שלנו, אנחנו יכולים ללמוד מהתנהגותם של החכמים בסיפורים הללו, לגבי קיום המצוות?
במידה והמשתתפים יתקשו הזכר להם את ההלכות שנתקבלו בבית הדין, שאפילו ר' אליעזר ור' יהושע שחשבו שההלכה שנתקבלה היא מוטעית נאלצו לקיים אותה. הסבר למשתתפים שגם אנחנו, לא תמיד מבינים את ההלכה, או קשה לנו להסכים עמה. אבל כיהודים שומרי מצוות עלינו למלא אחר פסיקת ההלכה של הרב גם אם היא 'לא נראית לנו'.
ניתן להוסיף דוגמאות: הלכות הקשורות בכשרות - בהלכה ישנם כל מיני תחומים הקשורים בכשרות, וחשוב מאוד להקפיד שהאוכל שאנו אוכלים יהיה תחת פיקוח כשרות (יתעודת הכשרי) כי אנחנו לא תמיד יודעים על מה להקפיד ומה לבדוק ורבנים כן יודעים. גם אם זה לא ברור מה יכול לא להיות כשר בסוכריה, אנחנו לא תמיד מבינים הכל, ועלינו לקבל את דעת החכמים. יתירה מכך - אם חכמים ומלומדים הכניעו את דעת היחיד המלומדת שלהם וקיבלו את פסק ההלכה המקובל, גם אנחנו יכולים. תחום נוסף שניתן להדגים בעזרתו - הלכות שקשורות בלבוש ובצניעות - בהלכה ישנם גדרים מוסכמים, שאמנם לא נכתבו במפורש בתורה, אבל הוסכמו על ידי חכמי דורנו, וגם אם זה לא ממש מובן לנו עלינו לקיימן.

נספחים

משחק מיון כרטיסיות - התורה שבמכתב

א. הפסוקים מספר דברים פרק י"ז שיופיעו על המעטפות- והכרטיסיות המתאימות להם:

מעטפה מס' 1 :

פסוק ח': "כי יפלא ממך דבר למשפט, בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבות בשעריך, וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוקיך בו".

ובכתב סתרים- "10/20 1/30/80/10 20/40/40 200/2/4 200/30/40/300/80/9 - 2/10/50, 40/4/30 40/4/2/10/50 50/10/4/30 50/10/2/6 70/3/50/30 400/10/30/70/6 400/40/100/6 - 20/10/200/70/300/2 400/6/2/10/200 10/200/2/4 30/1 40/6/100/40/5 200/300/1 200/8/2/10 20/10/100/6/30/1 5' 6/2".

מעטפה מס' 2:

פסוק ט':

"ובאת אל הכהנים הלוויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר המשפט". ניתן לכתוב את הפסוק על המעטפה בעזרת נר חנוכה לבן שחודד במחודד עפרונות, וגילוי כתב הסתרים יעשה בעזרת צביעה בצבע מים על המעטפה או בעזרת שפשוף עדין של חוד העיפרון על הדף.

מעטפה מס' 3:

פסוק י': "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, מן המקום ההוא אשר יבחר ה', ושמרת לעשות ככל אשר יורוך".

ובכתב סתרים - בו מחושב הסכום של חלק מן המילים. המילים שחושבו מופיעות בבנק מילים למטה, ויש לשבץ אותן בפסוק:

786 על פי הדבר אשר 33 לך, מן 191 ההוא אשר 220 ה', 946 806 70 אשר 242".

בנק המילים: יבחר, יורוך, ושמרת, יגידו, לעשות, ועשית, ככל, המקום.

מעטפה מס' 4:

פסוק י"א: "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה. לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

ניתן לכתוב פסוק זה בכתב סתרים, בו חלקן התחתון או העליון של כל האותיות מחוק, ועל המשתתפים לנסות ולשחזר את הכתוב. על מנת להקל על הפענוח, ניתן להפוך רק חלק מן האותיות לכתב סתרים.

למעטפה מס' 2 :

<p>משה, הזקנים, הנביאים, אנשי כנסת הגדולה</p>
<p>הסנהדרין חכמי המשנה, חכמי התלמוד, הגאונים, הראשונים (רש"י, רמב"ם וכו').</p>
<p>האחרונים (שולחן ערוך וכו'), הרבנות הראשית לישראל ובתי הדין הרבניים</p>

למעטפה מספר 1 :

<p>אם נתקלת במצווה לא ברורה ואתה חושש לעבור עבירה אתה ממש חייב להתייעץ עם הרב</p>
<p>ניתן ליישב מחלוקת ומדון שנעשו בשוגג או בכוונת זדון, אל תיקח את החוק לידייך, ברוח התורה- נפסוק אנו בעניינייך</p>
<p>בלימוד התורה - מלאכה ברוכה- פגשת בשאלה סבוכה, אם תבקש לפתרה בדקדקנות, פנה לרב הבקיא בפרשנות</p>

למעטפה מס' 4 :

 <p>לא לפנות לכיוונים השונים</p>
 <p>לציית להוראת התמרור</p>
 <p>חובה לציית להוראת התמרור</p>

למעטפה מספר 3 :

<p>'עשה לך רבי' - כשאינך בקיא בהלכה, אל תסתמך על השערה לא בדוקה (=סברה), אלא העזר ברב שלמד מן התורה שנתנה בסיני (=השמועה).</p> <p>אבות א', ו' - ע"פ רש"י</p>
<p>עלינו לעשות ככל אשר יורו לנו החכמים, כי הם מקבלים סיוע מן השכינה (המקום אשר בחר ה').</p> <p>(ע"פ ר' יהודה הלוי, ספר הכוזרי, מאמר ג')</p>
<p>בכל דור ודור חובה לשמוע בקולם של גדולי הדור ופוסקי ההלכה, כאילו היו אלה חכמי הסנהדרין.</p> <p>(ע"פ ספר החינוך, מצווה תצ"ה)</p>

סיפור כן ולא

על פי הגמרא - בבא מציעא נ"ט, ועל פי משנה, ר"ה, ב', ט'

התקופה שלאחר חורבן בית המקדש היתה תקופה קשה במיוחד.

זמן מה לאחר החורבן, הגיע לבית הדין ביבנה רבן גמליאל, ממשפחת נשיאי הסנהדרין ומצאצאיו של הלל הזקן. הוא התמנה לנשיא בית הדין, ומיד התחיל להשקיע את כל מרצו באיחוד העם כולו. הוא הבין שהעם ישמור על אחדותו רק במידה ויעמוד בראשו בית דין אחד שיקבע, כמו ממשלה, את כל החוקים ופרשנותם, וישפוט, כבית משפט עליון, בכל המשפטים. ככל שעבר הזמן, התפרסם רבן גמליאל מיבנה כמי שמנע בכל כוחו כל פילוג בעם. בין יתר הכללים החשובים שקבע, היה הכלל שבכל מחלוקת בין תלמידי הלל לתלמידי שמאי, ההלכה היא לפי בית הלל (שהיתה מחמירה פחות, וקלה יותר לביצוע). על רקע הדברים הללו התרחש הסיפור הבא:

בתקופת המקדש הקפידו אבותינו עד מאוד על דיני טומאה וטהרה. כלי שנמצא בבית בו שהה מת, או עכבר מת שנמצא בתוך כלי – הפך אותו לטמא ולפסול לשימוש, וכל המאכלים שבושלו בכלי זה נטמאו מיד. ידוע לכל היה שכלי חרס שנטמא הושמד מיד ונאסר לשימוש.

באחד הדיונים בבית הדין ביבנה דנו החכמים על תנור חרס שהיה מקובל לבשל בתוכו באותם הזמנים. אלא שתנור זה לא נבנה ככלי שלם, והוא הורכב מרצועות רצועות של חרס, ובין הרצועות נדחס חול.

"מה דינו של תנור כזה אם במקרה ביקר בו עכבר ומת בתוכו?" – הקשה אחד החכמים.

"האם בתנור זה ניתן ממש לבשל?" – בירר חכם אחר.

"בוודאי!", השיבו לו כולם. "כך הוא נוצר, כדי שיבשלו בתוכו!"

"להעלות את הנושא להצבעה!", קרא רבן גמליאל.

הידיים הורמו, וכל החכמים שנכחו במקום, מלבד אחד, הסכימו: "התנור המתואר טמא! אין ספק!"

"יש ספק!", קרא ר' אליעזר בן הורקנוס, גיסו של רבן גמליאל, שהיה המתנגד היחידי בהצבעה. "זהו אינו תנור שלם ומשום כך לא מדובר פה בכלי, ומה שאינו כלי שלם – אינו יכול להפוך לטמא!!!"

"בית הדין מתנגד לעמדתך", קראו לעברו חכמים. "רוב החכמים קבעו שזהו תנור שלם שיכול להיטמא!"

ניסה ר' אליעזר בן הורקנוס להוכיח להם את דעתו בכל מיני נימוקים ותשובות הלכתיות ולהסביר לחכמים את צדקתו, אך לשווא. הם סרבו לקבל את דעתו.

כשנכח ר' אליעזר שאינו יכול יותר להוכיח את טענותיו, פנה ר' אליעזר לחכמי בית הדין:

"אם אינכם מוכנים לקבל את ההסבר שלי, בבקשה! אעשה לכם מופת (=קסם), ואם הצדק עמי ייעשה נס ויוכיח את צדקתי!"

הסתכל ר' אליעזר על עץ החרוב הסמוך וקרא – "אם הצדק לצדי, יוכיח זאת עץ החרוב העתיק ששורשיו נטועים עמוק באדמה".

בן רגע נתלש העץ ממקומו והתרחק מרחק רב מן המקום בו עמד שתול עד לפני זמן קצר.

"יפה!", התפעלו החכמים, אך מיד שבו לעמדתם הקודמת, והוסיפו כי אין פוסקים הלכה בעזרת עץ חרוב.

"בסדר", השיב ר' אליעזר. "אם ההלכה כמותי, תוכיח זאת אמת-המים (=תעלת המים)!"

קפאה אמת המים על מקומה, ומיד נענתה לקריאתו של ר' אליעזר והחלה לזרום בכיוון הפוך, מלמטה למעלה.

השתאו החכמים, אך מיד שבו להוכיח את ר' אליעזר: "לא פוסקים הלכה מאמת מים".

"לא נואש ר' אליעזר, והפעם גייס לעזרתו את קירות בית המדרש. קירות בית המדרש כבר עמדו למלא את פקודתו של הרב וליפול, "עצרו!", פקד על הקירות ר' יהושע, אחד מחשובי החכמים. "תלמידי החכמים שבחדר מתווכחים בענייני הלכה, וזהו הוויכוח שלהם בלבד! מדוע אתם מתערבים בו?!"

עצרו קירות בית הדין מנפילתם, אך עדיין עמדו נטויים ונכונים למלא אחר הוראתו של ר' אליעזר בן הורקנוס.

בצר לו, פנה ר' אליעזר אל השמים וקרא – "אם ההלכה כמותי, יוכיחו זאת מן השמים!"

מיד יצאה בת קול מן השמים וקראה לחכמים – "הניחו לר' אליעזר! שהלכה כמותו בכל מקום!"

מה דעתכם?

האם ר' אליעזר צדק בהוכחות שהביא כדי להוכיח שצדק בפסק ההלכה? האם עליו לקבל את החלטת הרוב? (אפשר למשתתפים להרים את שלטי ה"כן" וה"לא" שבידיהם, ולהסביר את עמדתם)

העלה את הצורך בפסיקת ההלכה הנכונה, ומאיזדך- הדגש את הצורך בהלכה אחידה לכולם. בסיום הדיון המשך בסיפור.

נעמד ר' יהושע על רגליו, וזעק: "חדל! כבר בסיני נאמר שהתורה - ילא בשמים היא!". דע לך ר' אליעזר שמאז מתן תורה לא פוסקים הלכה בעזרת בת- קול מן השמיים, אלא רק על ידי בית הדין ולפי הכללים שנקבעו לכך. אצלינו הרוב קובע, והפעם הרוב קבע שהתנור טמא!"

קמו חכמי בית הדין, ושרפו את כל המאכלים שבושלו בתנור זה, ואילו את ר' אליעזר נידו על שעירב מופתים וביקש עזרה מן השמים בדיוני בית הדין.

אם ברצונך- באפשרותך להמשיך מיד לסיפור שבהמשך, ולספרו באותה המתכונת. במידה ואינך מעוניין, עבור מיד לשלב הדיון המופיע בתיאור הפעילות. המשך הסיפור:

אותו ר' יהושע היה מעורב בעצמו באירוע דומה. וכך היה המעשה:

רבן גמליאל הקפיד מאוד בדיני קידוש החודש. הוא חשש שכעת, לאחר החורבן, ישתבש לוח השנה, ושוב לא יחוג העם את החגים בזמנים הקבועים. בעיקר פחד מכך שכל חכם יקבע לעצמו את המועדים לפי חישובי החודשים שלו ויגרום לכך ששוב לא יהיה לכל העם לוח שנה מאוחד.

בוודאי ידוע לכם שבאותה תקופה עדיין לא היה לוח שנה כתוב, וראש החודש היה נקבע במקדש, ולאחר מכן בבית הדין הגדול, לאחר ששני אנשים היו מגיעים להעיד שראו את הירח החדש של תחילת החודש.

פעם אחת קיבל הנשיא, רבן גמליאל, את עדותם של עדי החודש. ר' יהושע, שהיה אב בית הדין, והיה סגנו של רבן גמליאל, פקפק בעדותם של העדים. לשמע התשובות שהשיבו לשאלותיו של רבן גמליאל, הוא התקשה מאוד להאמין שעדים אלה אכן ראו את הירח של תחילת החודש..

"לא נורא", אמר ר' יהושע לעצמו. "אני אחוג לעצמי את החגים בזמנים הנראים לי כנכונים!".

השמועה על כוונתו של ר' יהושע הגיעה לאוזניו של נשיא בית הדין, רבן גמליאל. הוא כעס מאוד ושלח מיד הודעה לר' יהושע וזו לשונה: "לר' יהושע שלום! אני גוזר עליך להתייצב לפני ביום הכיפורים שחל על-פי החישוב שלך, בבגדי חול, וכשבצורך מטבעות שאסורות בנשיאה ביום הקדוש!".

קיבל ר' יהושע את ההודעה, ולא ידע כיצד לנהוג. האם עליו לפעול לפי הוראת הנשיא, ולחלל את היום שלדעתו הוא יום הכיפורים הנורא והקדוש, או לא להיענות להוראת רבן גמליאל, ולא לפעול בניגוד למצפוננו?

מה דעתכם?

כיצד על ר' יהושע לנהוג? אפשר למשתתפים להרים את שלטי ה"כן" וה"לא", ולהביע את דעתם.

בסיום הדיון, המשך בסיפור:

פגש ר' יהושע את ר' עקיבא. "מה עלי לעשות?", שאל ר' יהושע בדאגה את חברו החכם.

"עליך לנהוג לפי הוראת רבן גמליאל", השיב ר' עקיבא. "אינך זוכר מה שנכתב בתורה בקשר לקביעת החודשים והמועדים - יאלו מועדי ה' אשר תקראו אותם' (ויקרא כ"ג, ד'). אתה מבין? אנחנו נקרא ונקבע את החודשים והמועדים, ומה שבית הדין קובע זה מה שיהיה. עלינו לנהוג לפי הוראת בית הדין, גם אם הוא טועה לדעתנו".

כבד עוד יותר לבו של ר' יהושע. הוא היה משוכנע שבית הדין טועה, ועומד להטעות את כל העם. בצר לו פנה ר' יהושע לר' דוסא בן הרכינס הזקן.. אמר לו ר' דוסא: "שמע ידידי ר' יהושע, אם אתה לא סומך על בית הדין שבתקופתך, תצטרך לבדוק את כל בתי הדין שהיו עד לימות משה רבנו! אם ניתן להטיל ספק בבית הדין בתקופתך, כיצד תוכל להיות בטוח שבתי הדין הקדומים לך לא טעו בחישובי החודשים?"

"... ידידי", הוסיף ר' דוסא, "דע לך שכל בית דין, בכל דור ודור, חשוב בדיוק כמו בית הדין של משה והזקנים".

ראה ר' יהושע שגם ר' דוסא מקבל את דעתו של רבן גמליאל, נטל את מקלו ואת מטבעותיו, והלך בעיצומו של היום הקדוש ביותר לדעתו, והתייצב לפני רבן גמליאל, שעבורו ועבור כל העם היה זה יום חול רגיל.

קידמו רבן גמליאל, עמד על רגליו בהתרגשות גדולה ונשק לר' יהושע על ראשו. "בוא בשלום מורי ותלמידי!", קרא הנשיא לעבר ר' יהושע. "רבי, מכיוון שלימדת אותי היום תורה ברבים!... ותלמידי, כיוון שגזרתי עליך גזירה קשה במיוחד, ואתה קיימת אותה כתלמיד ממושמע. אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, והקטנים רואים זאת ונשמעים לגדולים!"

ב'	חבריא
----	-------

סמכות חכמים

מטרת הפעולה:

4 החניך יפעל לפי פסקי ההלכה

מבנה הפעולה:

1. המחשת צורך – חוסר היכולת להתמודד לבד
2. המענה שהתורה נותנת לנו – התייעצות עם גדולי הדור
3. מחלוקות חכמים

מהלך הפעולה:

1. חוסר היכולת

'חוק על פרשת דרכים':

א. חלק את המשתתפים לקבוצות, ותן בידי כל קבוצה כרטיס ועליו הכלל: "אין ללכת במדבר בבגדים כהים".

בקש מן הקבוצות לכתוב פרשנות לחוק, ולהסביר אותו בכתב (או בעל-פה בשבת) באופן שניתן יהיה ליישמו בתקופתנו, בעזרת כללים מדויקים והתבססות על מידע מוקדם הידוע להם.

השתדל לאפשר למשתתפים להגיע לפירושים בכוחות עצמם, ורק במידת הצורך סייע להם בשאלות מנחות: מתי לדעתם אין ללבוש בגדים כהים במדבר? מדוע לדעתם אין ללכת בבגדים כהים במדבר (מה יש במדבר, שנאסר ללכת בו בבגדים כהים)? האם, לפי הבנתם, אסור רק ללכת בבגדים כהים במדבר, ודברים אחרים מותר לעשות כשלבושים בבגדים אלו במדבר (למשל: לרכב על גמל או לשבת באוהל)?

בסיום בקש מן הקבוצות להציג את פרשנותם לחוק, ואת האופן בו יש ליישם את החוק (את הכללים הנלווים לחוק: בשעה הזו מותר ובזו אסור, מותר ללבוש בגדים כהים אם יש ביד חפץ מסוים וכו').

ב. בסיום הצגת החוקים פתח בדיון הבא:

האם הפירושים השונים היו זהים או לא? מדוע? - הפירושים לא היו זהים לגמרי, מאחר וכל אחד מפרש בהתאם לראיית העולם שלו. פירושים דומים ייתכנו רק בעקבות הנחייה קודמת (ידע מוקדם, פרשנות קודמת וידועה או במקרה שלנו - בעזרת השאלות המנחות של המדריך).

האם ניתן לקיים חוק שפרשנים שונים מפרשים אותו בצורות שונות ואפילו הפוכות? - לא. פרשנויות שונות יגרמו לכך שכל אחד בקבוצה יקיים את החוק באופן שונה.

בדומה לחוק זה, כך גם לגבי ההלכה - ייתכנו פירושים שונים של פוסקים שונים לכל מצווה. מה ניתן לעשות כדי למנוע זאת? - כדי שלא יוצר מצב בו כל אחד מקיים מצווה באופן שונה, קבעו חכמי הדורות השונים כללי פסיקה ברורים, למשל: בתקופת המשנה - הלכה נקבעה תמיד לפי בית הלל (על פי הלל, וממשיכי שיטת פסיקתו), בתקופת השולחן ערוך - נקבעה פסיקת הלכה אחת לאשכנזים ואחת

לספרדים. בדורנו חסרה היכולת לאחד את כולם סביב פסיקה אחת, אבל לכל קהילה / קבוצת אנשים (ולא לכל אדם בודד) יש רב המנחה בקביעות את אופן פעולתו ('עשה לך רב').

2. התייעצות עם גדולי הדור

התדמיתנים:

חלק את המשתתפים לזוגות או שלשות, והסבר להם שהם משתתפים בתחרות המתקיימת בין משרדי הפרסום השונים בארץ על התפקיד של צוות ההסברה של הרבנות הראשית לישראל. במסגרת התחרות הם עומדים להכין פרוספקט ססגוני שיסביר לתושבי מדינת ישראל על חשיבותו של גוף זה.

תן בידי כל צוות צילום מוגדל של התמונה שבנספח (בגודל A3), דף הנחיה לכתבת הפרוספקט, דף עם המקור מדברים י"ז (וכן דפים צבעוניים, עיתונים וטושים. ניתן לתת לצוותים גם פרוספקטים של גופים שונים, להתרשמות מהעיצוב ומהגימיקים.

הסבר להם שבתמונה הם יוכלו למצוא את תפקידיה, סמכויותיה, ההיסטוריה של המוסד והמקור לסמכותה של הרבנות.

המקור ההלכתי לסמכות חכמים - דברים י"ז ח"י - י"א:

(ח) כי יפלא ממך דבר למשפט בין-דם לדם בין-דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל-המקום אשר יבחר יהוה אלקיך בו: (ט) ובאת אל-הכהנים הלויים ואל-השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: (י) ועשית על-פי הדבר אשר יגידו לך מן-המקום ההוא אשר יבחר יהוה ושמרת לעשות ככל אשר יורוך: (יא) על-פי התורה אשר יורוך ועל-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך ימין ושמאל:

תוכן דף ההנחיה לכתבת הפרוספקט:

שלום לצוות הפרסום,
הנכם עומדים להפיק כעת פרוספקט הסברה לגוף חשוב ומרכזי ביותר בעם היהודי - הרבנות הראשית לישראל.
בבואכם להכין אותו עליכם להקפיד:
א. שבפרוספקט יופיע עברו המפואר של המוסד (שימו לב לשילובם של העבר וההווה בתמונה אחת!).
ב. שיוצגו בו תפקידי השונים של מוסד זה - בקביעת מצוות חדשות, בביאור המצוות הקיימות, בהקפדה על קיומן ועוד (חפשו אותם בציורים שבתמונה).
ג. שהפרוספקט יהיה מרשים במיוחד, ושכל מי שיקרא אותו ידע שהרבנות הראשית היא מוסד חשוב ומרכזי ביותר.
נסו להכין את הפרוספקט המרשים ביותר, כדי שתוכלו לזכות בתחרות.
בהצלחה!

בסיום המשימה, בקש מהצוותים השונים להציג את הפרוספקט שהכינו ולהסביר אותו (מדוע בחרו להדגיש את המידע שהוזכר?), ובחרו בפרוספקט המנצח לפי המידע המוצג בו וחזותו החיצונית.

לאחר מכן פתח בדיון הבא:

- ✦ לאיזה גוף מוכר במדינת ישראל מקבילה הרבנות הראשית המוצגת בציור או במקור המצורף? הצע למשתתפים רעיונות שונים: הרבנות המתוארת מקבילה לבית המשפט (משום שהיא שופטת, ועונשת במידת הצורך), לממשלה (משום שהיא מחוקקת חוקים וכללי התנהגות), למשרד החינוך (משום שהיא מסייעת בלימוד ובהבנה וכן בחינוך) ועוד.
- בסיום סכם והסבר שהתפקיד של רב לפי הדת היהודית לא מסתכם רק בפרשנות

המצוות או בהוספת מצוות ותקנות. תפקיד הרב על פי היהדות הוא להקיף את כל סדר יומו של האדם: לקבוע את החוקים והמוסר שינחו אותו, לשפוט ולקבוע פסקי דין כמו בבית משפט, לחנך וכו'.
באיזה אופן הוצגה עובדה זו בפרוספקט שהכנתם? - כוון אותם לקטעים בהם הציגו את תפקידי הרבנות, את סמכויותיה ואת המקור לסמכויותיה (על פי דברים י"ז- המצווה לשאול רב בענייני הלכה ומשפט).

3. מחלוקות חכמים

על ימין שהוא שמאל ושמאל שהוא ימין (מבוסס על הסיפור 'שיח סעודה' / מאת דוד סלומון בתוך - אל המקורות, חלק א') - סיפור משולב בדיון:

הערה: ניתן לספר את הסיפור העוסק בגלוי בסיפור המגילה מתחילתו. אנחנו העדפנו להצניע בחלקי הסיפור הראשונים עובדה זו כדי שלא לפגוע בכנות הדיון (במידה והחניכים ידעו שמדובר במגילה יתכן שלא יביעו את עמדתם האמיתית מאחר והסיפור מוכר להם).

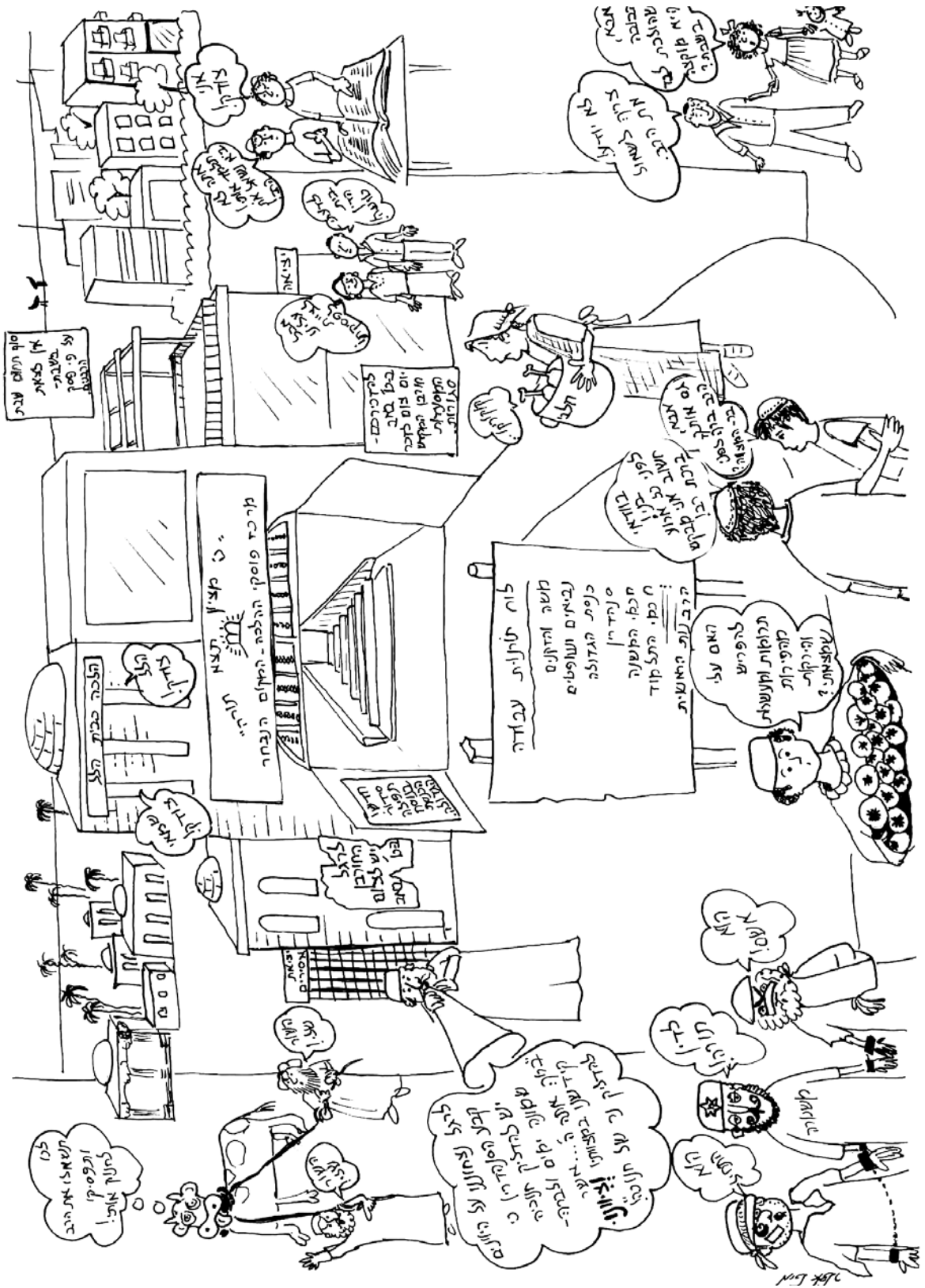
א. הקרא למשתתפים את חלקו הראשון של הסיפור (בנספח), ובסיום ההקראה הצג את השאלה: לו אתם הייתם במצבם של אנשי הקהילה, הייתם נענים לצו הרב? - אפשר למשתתפים להביע את דעתם.

בסיום, במידה ועדיין לא התוודעו לציווי מהתורה, הקרא להם את המקור מספר דברים י"ז פס' ח'- י"א. לאחר מכן שאל אותם האם מדובר פה בצו שאין לסור ממנו ימין ושמאל? - גם הפעם אפשר להביע עמדות שונות, מבלי לנסות ולהכריע.

ב. המשך בהקראת חלקו השני של הסיפור, והתמקד בסיום ההקראה בדיון הבא:

האם הייתם מנסים לשנות את דעתו של הצדיק? - לאחר העלאת עמדות שונות, הבהר את הבעייתיות: מחד - הצדיק אכן מסכן את כולם בחומרה מיותרת, משום שאין מדובר בעבודה זרה. מאידך - הצדיק 'יונק' את קביעותיו ופסקיו מן התורה. גם בתורה לא הכל ברור לנו, ובכל זאת עלינו לציית להוראותיה.

ג. סכם את הסיפור והדגש, שמבחינת התורה פסק הלכה של גדול הדור, המקובל על כולם, מקבל תוקף של תורה מסיני. ממש כמו: משה והזקנים, הסנהדרין וחכמי המשנה והתלמוד בתקופתם.

מבוסס על הסיפור

שיח סעודה

מאת דוד סלמון, אל המקורות חלק א'

חלק א':

סעודת החג שלנו היתה הפעם לא סתם ארוחה להשבעת הרעבון, כי אם אירוע הדומה במקצת לליל הסדר. סביב השולחן הערוך לא נפקד מקומו של איש מבני המשפחה, ובשיחה הערה שהתנהלה בין אכילת המטעמים השתתפו כולם.

בסיום אכילת המנה הראשונה נשאנו כולנו עינינו לאבא. הוא מצדו לא התמהמה, כחכח בגרונו פעם - פעמיים והחל לספר:

"הקהילה היהודית נרעשה כולה. המלך עורך את הנשף הגדול ביותר שנחוג אי פעם בארמונו, והוא הזמין אליו את כל אזרחי ממלכתו, ובכללם את הקהילה היהודית. 'ללכת, או לא ללכת?', שבה השאלה ונשאלה.

'כך, בין כל הגויים? מה יש לנו לחפש שם?', השמיע אחד הנוכחים את לבטיו. '... ומה נאכל שם? ואם יכבדו אותנו ביין, כיצד נשתה יין של נכרים?'. "

הוא הוסה בזריזות. 'אין זה נאה שנשיב בשלילה על הזמנת המלך', הסבירו לו. 'משתיית היין ומאכילת המזון הטרף בוודאי נצליח להתחמק. מן הסתם יהיה בסדר!'. הדיון נפסק לזמן מה, אבל השאלות הטורדניות עוד הוסיפו לנקר בלא מעט מוחות.

'בואו ניגש אל הצדיק הגדול ונשאל את פיו', הציע מישהו. סמכותו של הצדיק הגדול היתה מקובלת על כולם. יתירה מכך, היו שידעו לספר שהוא חונן ברוח הקודש.

חברי ועד הקהילה, ובראשם הסוחר - הגביר הגדול, מיהרו לביתו של הצדיק. אך נסתיימה הצגת השאלה ומיד נשמעה תשובתו הפסקנית: 'לא!!! אין להשתתף בנשף הגדול שעורך המלך'. המשלחת כולה הוכתה בתדהמה. 'מה פירוש לא להשתתף? היהודים יהיו היחידים, בכל הממלכה הגדולה, שיזלזלו בהזמנתו של המלך?'

אחד מאנשי הוועד, ששימש בתפקיד רם מעלה בשירות הממלכה הסביר לצדיק שיש משום פיקוח נפש באי השתתפות בנשף, והמלך מהיר החמה עלול לפגוע ואולי אף להשמיד את כל הקהילה, אם יגלה שאף יהודי לא בא להשתתף באירוע הגדול. 'כבוד הרב מסוגר בד' אמות של בית - המדרש ואינו בקיא בפסיכולוגיה של מלכים גדולים רעבי-כבוד ורודפי שררה. אם יביא הרב בחשבון גם נימוק זה של פיקוח נפש של כלל ישראל, בוודאי ובוודאי יתיר את השתתפותנו בנשף הגדול'. חברי הוועד נדו בראשם לאות הסכמה, ותלו את עיניהם בשפתיו של הצדיק. הם לא הטילו ספק בכך שפיקוח הנפש ישנה את פסיקתו של הרב הצדיק.

לרגע עצם הצדיק את עיניו, ומיד נתעורר ואמר ברהיטות: 'אסור לבן ישראל ללכת לנשפים מעין אלו, כדי שלא יהיה לשטן פתחון פה עליכם'. הכל השתתקו כמוכי הלם. פני הגביר האדימו. הוא התקרב אל הצדיק, גדול הדור, הושיט לעברו אצבע מאשימה ואמר, כמעט בזעקה: 'ולך מותר? ! אנחנו ראינו כבר איך נאספת מביתך במכונת שרד של חצר המלוכה, מלווה על ידי אופנועי משמר הארמון, בדרכך ליעץ לוועדה המפיקה את הנשף כנציג היהודים! אני אומר לך, כאחד מראשי הקהילה, שאתה, הצדיק הגדול, מעמיד את כל הקהילה בסכנת נפשות!'. "

חלק ב':

אבא הפסיק בדבריו הנרגשים וטפח באגרופו על השולחן. מתח עמד באוויר, מתח מלא בסימני שאלה. "חברי הוועד הוכו בתדהמה מחוצפתו של הפרנס העשיר", ציין אבא, "אך הם הסכימו עם תוכן דבריו.

תשובתו של הצדיק לא בוששה לבוא, והיא נאמרה באיפוק רב: 'אפשר שהצדק עם כבודו בדבר השתתפותי בוועדה המייעצת לנשף, אך עם זאת עלי לאמר שפסק ההלכה לא השתנה. אסור לכם ללכת לנשף.

בדברים אלה נסתיימה הפגישה, וכל הקהילה רגשה וסערה. לאנשים לא היה ספק שהפעם טעה הצדיק גדול - התורה טעות גדולה ומסוכנת, ומשום כך - אין לשמוע בקולו במקרה זה. 'הרב אמנם בקיא בהלכה, אך קצת מנותק מהמציאות', חשבו בלבם.

היו אמנם בודדים שסברו שפסק הוא פסק, וצריך לקיימו בכל מקרה. אחד אף הגדיל לעשות. הוא פתח חומש והראה לכולם את המצווה בדברים: 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך - ימין ושמאל'.

'אינכם מבינים?', הסביר להם, 'מסורת היא שיש לשמוע לפסק ההלכה של הרב, אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין'. נדמה היה שפנה לאוזניים ערלות, הראיה לא שנתה דבר, ובהגיע היום המיועד התהדרו רבים מבני הקהילה במחלצותיהם והלכו לנשף הגדול, בניגוד לפסק הדין ומתוך אמונה מלאה בצדקתם.

במסיבה לא הכל עבר למישרין. חלק מבני הקהילה ומרבניה שנכחו בנשף, מיהרו להסתלק בשקט, מבלי לעורר תשומת לב מרובה. אחרים הוסיפו לשהות במקום. חלקם הצניעו עצמם ונזהרו מכל טעימה או שתיה, והיו גם אחרים שלא נזהרו ואכלו את מזון הנכרים ושתו מיינם. עם זאת, ניתן היה לציין שהשתתפותם של היהודים בנשף הכללי נחלה הצלחה בלתי רגילה, וכל העיתונים ראו לנכון לציין זאת בראש עמודי החדשות. בקרב הקהילה היו בודדים שסברו שהקהילה היהודית הגדולה תיענש משום שהמרו את פיה של ההלכה, אך המציאות הוכיחה שאין מקום לחששות. השנים שחלפו בשקט ובשלווה לאחר הנשף, הוכיחו שהפעם צדקו בעלי הראיה המדינית הרחבה בניגוד לראייתם המצומצמת של אנשי ההלכה צרי האופק.

מאותו היום ואילך זכתה הקהילה היהודית בהטבות, ומעמדם השתפר. כך חלף לו כמעט עשור מאושר, שבסיומו נאלצו היהודים בקהילה להתמודד מול הוראה חדשה שיצאה מארמון המלך, ושהפרה את השקט היחסי ממנו נהנתה הקהילה בפרק הזמן הממושך. יועצו הבכיר של המלך סייע לו להדביר מבעוד מועד כיוון שהתנגדות לשלטונו, ובתמורה ביקש המלך לגמול לו טובה. המלך, שממש סגד ליועצו המוכשר, הפיץ את תמונתו של היועץ בכל הממלכה, וכל הנתינים נדרשו לתלות את התמונה על הקיר המרכזי בבית. המלך מצדו, מינה פקחים שיעברו מבית לבית ויאכפו את החוק החדש.

'מה לעשות?', פנו יהודי הקהילה לרבניהם: 'הלא כתוב בתורה לא לעשות פסל ותמונה? כיצד נתלה את התמונה בביתנו?'

'אל תדאגו!', הרגיעו אותם הרבנים. 'תליית תמונת אדם שאינה קשורה בפולחן דתי, אינה עבודה זרה'.

והנה פשטה הידיעה הסנסציונית, שהצדיק ההוא, זה שאסר להשתתף בנשף הגדול, מסרב בתוקף לתלות את תמונת היועץ בביתו. יתירה מכך, הוא אפילו יצא לכיכר העיר, והודיע על כך בפומבי, ויעץ גם ליהודים נוספים לנהוג כך.

ידיעה זו עוררה דאגה גדולה ופחד. רבים ידעו כי היועץ שונא בכל לבו את הקהילה היהודית, וחששו שמעשהו של הצדיק ימיט אסון על כולם. 'תלה את התמונה רק כשתראה מרחוק את פקחי המלך מתקרבים לביתך', הפצירו בו רבים מבני הקהילה, אך לשווא.

ועד הקהילה התכנס בחיפזון לשיבת חירום, ובה הוחלט לזמן את הצדיק הגדול לשיחה חשובה ודחופה. השיחה לא התנהלה על מי מנוחות. תחילה שאל אחד מחברי המשלחת מדוע הרב הצדיק מסרב בהפגנות לתלות את תמונת היועץ בביתו. 'שאני אתלה את תמונתו של הצורך בביתנו?', השיב הצדיק.

'אבל לפי ההלכה מותר לתלות תמונה שאינה לצורך עבודה זרה', ניסו אחדים מבני הקהילה לשדלו.

הפרנס העשיר, שנתמנה בינתיים לתפקיד ראש הקהילה, לא יכול היה יותר להתאפק, והוא התנפל על הרב הגדול בצעקות: 'תראה מה שאתה עושה! בגללך ישמידו חס וחלילה את כולנו!!! בגלל שאתה מחמיר ולא תולה תמונה זו בביתך, כל הקהילה כולה ניצבת מול פני הסכנה! אותך מן הסתם יצילו חבריך, הקרובים לשלטון. ומה עם כל יתר היהודים? למזלנו לא הקשבנו לך בפעם הקודמת, כשאסרת עלינו ללכת לנשף הגדול. אבל עכשיו, אתה לבדך, במעשה שלך, עשוי לסכן את כולנו. אנא, רחם עלינו!', קרא לעברו ראש הקהילה בדמעות. נדמה היה שהצדיק השתתף בכאבו של ראש הקהילה, אך כדי למנוע את הספק הודיע הרב הגדול כי הוא איתן בדעתו, ומסרב בכל תוקף לתלות את התמונה בביתו."

חלק שלישי:

אבא הפסיק שוב בשטף הסיפור.

הוא הביט בבני משפחתו במבט שואל. היה זה מוטי שדיבר ראשון: "אבא, הסיפור הזה ממש מזכיר לי את הסיפור על מרדכי היהודי, שסרב בכל תוקף להשתחוות להמן האגגי".

אבא הביט במוטי בחיוך מלא סיפוק: "יפה מאוד מוטי! זהו אכן הסיפור שנתכוונתי לספר לכם היום, אבל הסתרתי את העובדות האמיתיות כדי שתשקלו אתם את הלבטים האמיתיים שעמדו בפני הקהילה היהודית בשושן הבירה באותם הזמנים".

"לא עברו ימים רבים", המשיך אבא, "והאיום אשר מפניו פחדו כולם התממש. נגזרה הגזירה להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, ממש כשם שניבאו ראשי הקהילה היהודית. ואז באה הוראתו של מרדכי לכנס את כל היהודים לבית הכנסת הגדול, לשלושה ימי צום ותפילה".

שוב שתק אבא, סקר אותנו במבטו והמשיך: "ומה אתם הייתם עושים לו הייתם בתקופת מרדכי בשושן הבירה? הייתם נענים לפנייתו של מרדכי?"

"לו אני הייתי אז", קרא מיכאל, "הייתי שובת שביטת רעב מול ביתו של מרדכי עד שהיה מתפטור. מנהיגים חייבים לשאת בכשלונותיהם!"

"ואני חושבת שצדיק זה צדיק!", הביעה שרה את דעתה בזהירות. "אם התורה חושבת שצריך לשמוע בקול צדיק מנהיג הדור, אז אפילו אם הוא קובע שהימין הוא שמאל והשמאל הוא ימין, עלינו לקבל את דעתו. איננו יכולים להיות חכמים ממנו!"

"מה זאת אומרת!", התפרצו מיכאל ואהובה, "אבל כולם יודעים שהוא זה שהביא את הצרה הזו והתגרה בהמן ללא כל צורך. מבחינה הלכתית לא היתה בעיה להשתחוות לו, כי אדם איננו אל...".

אבא בחר להמשיך בסיפור לעת עתה, ואף ציין שאחד מימי הצום שקבע מרדכי חל בליל הסדר, וביטל את מצוות התורה לחוג את ליל חג הפסח. הוא הסביר לכולם שהחטא בגינו נענשו היתה השתתפותם בנשף - במשתה שערך אחשוורוש.

"כל יהודי בשושן היה נתון במלחמה פנימית חמורה ביותר", המשיך אבא. "מחד, אמר לו שכלו הישר שמרדכי בהתגרותו המיותרת בהמן הוא זה שהמיט את האסון. ויותר מזה, מרדכי אף הוזהר על כך. מאידך - ניצב הסברו של מרדכי שההשתתפות ההיא במשתה, היא זו שגרמה לגזירת ההשמדה. ההסבר, שהיה מנותק לכאורה מן ההיגיון ומהחושבים הבריאים, נשמע תמוה במקצת. היה זה מקרה ברור בו רב טוען 'על ימין שהוא שמאל ושמאל שהוא ימין'."

בדרך הטבע היה ראוי שמרדכי יותקף בחמת זעם, אלא שהבלתי יאומן קרה. כל ישראל התכנסו, וכאיש אחד קיבלו את מרותו של מרדכי. הנס הגדול של פורים היה שהעם היהודי חידש את אמונת החכמים שלהם, והוא חזר בתשובה מן החטא ההוא. בשל כך בטלה הגזירה הקשה".

השכנים ששמעו את השירה 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע' בוקעת ועולה משולחן סעודת הפורים שבביתנו לא הצליחו מן הסתם לקשר בין השיר לפורים. ואתם?

ג'	חבריא
----	-------

סמכות חכמים

מטרת הפעולה:

⊣ החניך יפעל לפי פסקי ההלכה

מבנה הפעולה:

1. המחשת צורך – חוסר היכולת להתמודד לבד
2. המענה שהתורה נותנת לנו – התייעצות עם גדולי הדור
3. גישות שונות מתי יש לפנות לרב ומתי להחליט לבד

מהלך הפעולה:

1. חוסר היכולת

'חוק על פרשת דרכים':

א. חלק את המשתתפים לקבוצות, ותן בידי כל קבוצה כרטיס ועליו הכלל: "אין ללכת במדבר בבגדים כהים".

בקש מן הקבוצות לכתוב פרשנות לחוק, ולהסביר אותו בכתב (או בעל-פה בשבת) באופן שניתן יהיה ליישמו בתקופתנו, בעזרת כללים מדויקים והתבססות על מידע מוקדם הידוע להם.

השתדל לאפשר למשתתפים להגיע לפירושים בכוחות עצמם, ורק במידת הצורך סייע להם בשאלות מנחות: מתי לדעתם אין ללבוש בגדים כהים במדבר? מדוע לדעתם אין ללכת בבגדים כהים במדבר (מה יש במדבר, שנאסר ללכת בו בבגדים כהים)? האם, לפי הבנתם, אסור רק ללכת בבגדים כהים במדבר, ודברים אחרים מותר לעשות כשלבושים בבגדים אלו במדבר (למשל: לרכב על גמל או לשבת באוהל)?

בסיום בקש מן הקבוצות להציג את פרשנותם לחוק, ואת האופן בו יש ליישם את החוק (את הכללים הנלווים לחוק: בשעה הזו מותר ובזו אסור, מותר ללבוש בגדים כהים אם יש ביד חפץ מסוים וכו').

ב. בסיום הצגת החוקים פתח בדיון הבא:

- ⊣ האם הפירושים השונים היו זהים או לא? מדוע? - הפירושים לא היו זהים לגמרי, מאחר וכל אחד מפרש בהתאם לראיית העולם שלו. פירושים דומים ייתכנו רק בעקבות הנחייה קודמת (ידע מוקדם, פרשנות קודמת וידועה או במקרה שלנו- בעזרת השאלות המנחות של המדריך).
- ⊣ האם ניתן לקיים חוק שפרשנים שונים מפרשים אותו בצורות שונות ואפילו הפוכות? - לא. פרשנויות שונות יגרמו לכך שכל אחד בקבוצה יקיים את החוק באופן שונה.

בדומה לחוק זה, כך גם לגבי ההלכה - ייתכנו פירושים שונים של פוסקים שונים לכל מצווה. מה ניתן לעשות כדי למנוע זאת? - כדי שלא יוצר מצב בו כל אחד מקיים מצווה באופן שונה, קבעו חכמי הדורות השונים כללי פסיקה ברורים, למשל: בתקופת המשנה - הלכה נקבעה תמיד לפי בית הלל (על פי הלל, וממשיכי שיטת פסיקתו), בתקופת השולחן ערוך - נקבעה פסיקת הלכה אחת לאשכנזים ואחת

לספרדים. בדורנו חסרה היכולת לאחד את כולם סביב פסיקה אחת, אבל לכל קהילה / קבוצת אנשים (ולא לכל אדם בודד) יש רב המנחה בקביעות את אופן פעולתו ('עשה לך רב').

על חשיבות שמירת המסורת בשלמותה ניתן ללמוד בקטע הבא:

להיות או לא להיות

חופשי... בארצנו, לא בארצנו, מה זה משנה, העיקר להיות עם חופשי!

חלפו עוד כמה שנים, וכפי שאתה יודע הפכנו כאן ממדינה ל'שנוררים' החיים מתרומות ומקבצנות מאמריקה, אבדנו את עצמאותנו והחלה התבוללות נוראה של העם היהודי בתפוצות ואפילו בארץ. נכדתי התחתנה עם ערבי מאוס אל פחם, ניני נשוי למתנדבת משוודיה, העם היהודי הולך וקטן והים אני חושב שהיהדות והדת הם התקווה היחידה שלנו. אז עדכנתי שוב את ההמנון 'להיות עם...' ואת החופש זרקתי לפח. חופשי או לא חופשי, מה זה משנה, שיהיה אפילו דתי, אבל לפחות שישאר בעם.

וחולפת לה עוד שנה ואני קורא בעיתונים שסכנה איומה נשקפת לקיומו הפיזי של העם היהודי. מאות אלפי הפלות, אלפי הרוגים, תאונות דרכים, כאילו לא מספיקים הרוגי המלחמות והפיגועים... מה יהיה? חוששני שלא יהיה לנו חס וחלילה עם! ועכשיו גם מעשי רצח של קשישים, ואני כבר לא ילד. מי היה מאמין שאני אחשוש לחיי כאן בארץ ישראל!

לכן השנה אני אשיר רק מילה אחת 'להיות'...

פשוט כך, להיות או לחדול, להיות או לא להיות, זו השאלה היחידה שנותרה לנו.

ומה יהיה שנה הבאה אתה שואל?! סיים ר' זלמן בעצב

חוששני ששנה הבאה אזמזם רק את המנגינה..."

ביום חגיגי שכזה, אין טוב מלהתכנס בחברתם של שרידי דור הראשונים ולשמוע את דעתם על החזון ועל האכזבות, על התקוות הגדולות ועל התוצרת המעטה.

והפעם ישובים אנחנו בצרפנו של מר איצקוביץ, בן תשעים ושלושה האביבים, שעלה ארצה מבוקבונה תחתית לפני הרבה הרבה שנים ויסד במו ידיו את יסוד המעלה...

"שלום עליך מר זלמן, רצינו לשאלך מס' שאלות, אך ראשית היינו שמחים לשמוע את חוות דעתך: האם לא הגיע הזמן להכניס מעט שינויים בהמנון הלאומי ולהתאימו לרוח הזמן והקידמה?"

"בודאי! בהחלט!" משיב ר' זלמן "מרגע עלותי ארצה התאמתני ועדכנתי את 'התקווה' לפי רוח הזמן והמקום. זכורני כשעלינו הנה קבוצת חלוצים, בחורי ישיבות לשעבר, שיצאו לתרבות רעה, הפכנו ל'פושטקים' אך בכל זאת שמרנו על קצת מן המצוות ושרנו:

'להיות עם חופשי בארצנו, ארץ ציון וירושלים'...

אתה מבין, אמנם רצינו להיות עם חופשי, אך גם ירושלים ומסורת לא יזיקו.

חלפו שנים ולצערי התפקרנו לגמרי, ואז כבר שרנו 'להיות עם חופשי בארצנו...' ואת ציון וירושלים זרקנו לפח.

נו, חלפו השנים, החלה הירידה מהארץ, רבים מבני ונכדי ירדו מפה לחו"ל (לא עליכם ולא על בניכם), ואז עדכנתי שוב את ההמנון ושרתי 'להיות עם

רעיון דומה מתבטא בסיפור על יהודי שרצה לשלוח מברק ולהזמין את חברו לברית המילה של בנו בכורו, וכתב: "חברי היקר! אשמח לראותך בברית המילה של בני בכורי ביום חמישי בשעה שמונה. חברך - יהודה"

כיוון שעלות המברק תלויה במספר המילים ניסה ידידנו לצמצם ככל שאפשר בעלויות, וחשב שהרי אם חברו יקבל את המברק הוא ידע שזה מיועד לו ואין צורך לציין כך שנשאר: "אשמח לראותך בברית המילה של בני בכורי ביום חמישי בשעה שמונה. חברך - יהודה". לאחר מחשבה נוספת החליט שברור שהוא ישמח ואם יש ברית אז מן הסתם יש בן ו'ברית המילה ביום חמישי בשעה שמונה. חברך - יהודה" מספיק. ואם ביום חמישי אז השעה היא כמקובל ואין צורך לציין, וכן למי עוד נולד בן ביום חמישי שעבר כך שאין צורך לחתום שזה יהודה ואולי "ברית" זו הזמנה ראויה. ובעצם, אם ידוע שנולד בן, וידוע שביום חמישי, וברור שבבוקר, ואם אנחנו חברים מובן שאשמח לראותו, אז למה מברק...?

מובן שחבר זה לא נכח בברית המילה של בנו בכורו של יהודה...

2. התייעצות עם גדולי הדור

א. הושב את המשתתפים במעגל, חלק אותם לזוגות, ותן בידי כל זוג כרטיס המתאר מצב או אירוע כלשהו בחייהם בקש מן הזוגות לתכנן את המהלך הבא שהם עומדים לעשות בעקבות הכתוב בכרטיס שבידיהם.

כעבור דקה פנה לאחד הזוגות, והורה לו לקרוא את הכרטיס שבידיו בקול באזני כולם, ולהוסיף מיד את המהלך הבא שתכננו.

דוגמאות לכרטיסי המקרה שיחולקו לזוגות:

- ◀ "ישר כה! קיבל ציון גבוה במיוחד במבחן הפסיכומטרי, ואנה מלבט איזה מקצוע אלוהי..."
- ◀ "הי אה, קיבלת 13 גיוס. הציג הצמן אגב עז המסך הימים לאהר הגיבון..."
- ◀ "הצמין אותך אפגש בין דגיים וטיוניס..."
- ◀ "במסגרת שירותך הצבאי נקראת אפנת "שוכים ביש"ע..."
- ◀ "הך עומד ארשום את הירך שלך לבית הספר. ואנה מלבט באיזה בית ספר אבגור..."
- ◀ "הך עומד אפנת עסק עצמאי משך..."
- ◀ "הך עומד אהתמנות אפקיד של שר אשוב בממשלה..."
- ◀ "משהו ממכריך עומד אפגור נתגו דגוף..."
- ◀ "מזל טוב! קיבלת זכות בגיורה, ואנה מלבט איזו מפגשה אהצביע בבגירות הקרובות..."
- ◀ "ברכותינו! הקמת משפחה, ואנה מלבט היכן אגור..."
- ◀ "קיבלת כרטיס טיסה במתנה, ואנה עומד אטוס אגוף בפעם הראשונה..."
- ◀ "הוצמנת אראיון אשוב באולפן הגישות של הטלוויזיה..."
- ◀ "כשן הכנת בנשאים הביטחוניים והמדיניים, נקראת אהצטרף לצוות המו"מ עם אגת ממדינות ארבע..."
- ◀ "מפגנתך, שאנה הוא העומד ברשעה, הוצמנת אהצטרף אממשלה..."

בשלב זה תיתכנה תשובות שונות:

למשל, מי שקיבל ציון גבוה יוכל מחד: לקנות ספרי הרשמה לאוניברסיטאות ולבחון מסלולי לימוד שונים, להתייעץ עם סטודנטים שכבר לומדים במחלקות השונות, לשוחח עם אנשי מקצוע, ומאידך: תיתכן תשובה של 'אפנה לרב או לדמות רוחנית המקובלת עלי ואתייעץ עמו', או - אבחר מסלול לימודי, ואלך לקבל את ברכת הרב על הדרך שבחרתי.

השלם את הסבב של כל הזוגות, מבלי להגיב לעת עתה על הבחירה שציין כל זוג.

ב. בסיום הסבב פתח בדיון ביניים סביב הנקודה הבאה:

כולכם התוודעתם לאירועים משמעותיים בחיכם שהופיעו בכרטיסים שבידיכם. חלק מכם ציינתם אפשרויות שונות של בחירה עצמית בהמשך המסלול, וחלק מכם בחרתם להיוועץ בסמכות תורנית - רוחנית. מה גרם לכם לבחור בחירות אלו? - אפשר לארבעה זוגות לבטא את הסיבה לבחירתם (שניים שבחרו במסלול בעצמם, ושניים שנועצו ברב).

3. פניה לרב או לבד?

כעת הצג למשתתפים את עמדותיהם של הרב דסלר - המצדד בפניה לרב בכל החלטה, ושל האדמו"ר ר' שניאור זלמן מלאדי (חב"ד) - שאינו רואה מקום להתחשבות בדעת הרב בעניינים גשמיים (המקורות מופיעים בנספח).

בסיום הקראת כל מקור, הסבר אותו בעזרת הסיכום הקצר המופיע מתחת למקורות (גם הוא בנספח).

לאחר שהובהרו שני המקורות, הקצב לזוגות כשתי דקות לבחור באיזו מן העמדות הם מצדדים.

בזמן בחירת עמדתם של הזוגות, פזר בשני צדי החדר דפי מקורות: בצד אחד - מקורות התומכים בשאלת רב בכל תחום ובצד השני - מקורות המתנגדים לה (בנספח).

בתום הזמן המוקצב להתלבטות, חלק לכל זוג גיליון נייר וטוש, והורה להם להסתובב בין המקורות המצדדים בעמדתם ולהיעזר בהם (ובמידת הצורך לצטט אותם) על מנת לכתוב 'פאשקוויל' גילוי דעת המתנגד לעמדה השניה, ויתלה אותו בסיום בקיר הסמוך למקורות התומכים בעמדתו.

בקש מהמשתתפים, משתי הדעות, להציג את ה'פאשקוויל' שהכינו ואת המקורות התומכים בדעתם, ולאחר מכן סכם את הפעילות בדיון הבא:

4 האם עמדתכם, בעד או נגד התייעצות עם רב בכל תחום גשמי תקפה תמיד? או האם קיים הבדל, לדעתכם, בין המקרים השונים בהם יש או אין לפנות לרב ולהיוועץ בו? תתכנה תשובות שתחזקנה את העמדות שהוצגו קודם, ותתכנה תשובות שתקבלנה התייעצות עם רב בכל עניין גשמי (כלכלי, מדיני, חברתי וכו') הנוגע לכלל הציבור (מסירת שטחים, בחירות, הצטרפות לממשלה וכו'). כמו כן, יתכן מצב בו חלק מהמשתתפים יסבירו שבמידה ויעזרו ברב, יהיה זה מתוך הכרה בחכמתו, אך לא כתוצאה מסמכותו ההלכתית.

4 האם הסתייעות ברב בחלק מן התחומים עשויה לגמד את מעמדו ויכולותיו או להאדיר אותן? - תתכנה תשובות לפיהן ניתוק הרב מענייני העולם הזה תקטין את השפעתו ואת המנהיגות שלו כלפי חלק מהציבור שאינו מקיים את ההלכה בחיי היומיום שלו. כמו כן, תתכנה תשובות הפוכות, לפיהן מעורבות הרב בעניינים גשמיים תגרום לפיחות במעמדו הרוחני.

לסיכום ניתן לאמר כי לדיון זה אין הכרעה מקובלת, גם לא בתפיסה ההלכתית, והוא נידון שוב ושוב במסגרות ובמאמרים שונים.

נספח

הרב דסלר - מכתב מאליהו, חלק א', עמ' 75:

"אמונת חכמים - מי שרוצה להאמין להם, יוכל להשתמש בראייתם הבהירה, והיו לו לעיניים.

מדבריהם נוכל לקבל הישרה בהשקפות העולם ובהנהגה מעשית. ולא עוד, אלא בה במידה שאנו נעשים תלמידיהם ומתאמצים להבין דרכי המחשבה שלהם, באותה מידה גם דעתנו מקבלת יישור. ולפיכך, גדולי דורנו אשר עסק חייהם להמשיך, כתלמידים נאמנים, בדרכי מחשבתם של חז"ל, זוכים לישרות זו במידה עצומה, עד שחוות דעתם - אפילו בדברים שאין להם מקור מפורש, וגם סתם עצות במילי דעלמא - ברורה ואמיתית "כאשר ישאל איש בדבר אלוקים", כמו שרואים בעינינו חל גם בדור הזה."

ההסבר: לחכמים ראייה מיוחדת בכל נושא. ראייה זו יונקת מדרכי המחשבה שלהם הלומדת מצורת המחשבה של חז"ל.

מי ששואל לדעתם בכל תחום, אפילו מבקש מהם סתם עצה בעניינים גשמיים של יומיום, זוכה לחוות דעת שיש בתוכה מעין דבר ה'.

ר' שניאור זלמן מלאדי - אגרת הקודש, פרק כ"ב:

"אהובי, אחי ורעי, ... לכו נא וניווחכה! ... ההייתה כזאת מימות עולם!?"

ואיה איפה מצאתם מנהג זה באחד מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים, להיות מנהג ותיקון לשאול בעצה בגשמיות, כדת מה לעשות בענייני עולם הגשמי? אף לגדולי חכמי ישראל הראשונים, כתנאים ואמוראים, אשר כל רז לא אנס להו, להון שבילי דרקייע. כי אם לנביאים ממש אשר היו לפנים בישראל, כשמואל הרואה, אשר הלך אליו שאל לדרוש ה' על דבר האתונות...

כי באמת כל ענייני אדם לבד מדבר תורה ויראת שמיים, אינם מושגים רק בנבואה ולא לחכמים לחם... וכן מה שארז"ל: 'ונהיין ממנו עצה ותושיה', היינו בדברי תורה הנקראת תושיה."

ההסבר: מאז שנפסקה הנבואה בישראל, אין לאף אדם היכולת לנבא מהלכים גשמיים של אדם, גם לא לגדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים. ראוי לשאול את הרב רק עצות הלכתיות ולא עצות גשמיות ויומיות (שאינן קשורות להלכה).

המקורות שיפוזרו בחדר:

מקורות התומכים בפניה לחכמים בכל תחום:

- ◀ המאירי - 'עשה לך רב (אבות א', ו') שישים האדם עליו אחד מן החכמים לאב ולראש להיות נסמך עליו לעצתו.
- ◀ משנה אבות ו', א': העוסק בתורה לשמה... ונהנין ממנו **עצה** ותושיה.
- ◀ בבלי סנהדרין טז. דוד עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר. כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו. אמרו לו: אדונינו המלך עמך ישראל צריכין לפרנסה... אמר להם: לכו פשטו ידיכם בגדוד (כבשו את העמים שסביבותיכם ומהם יהיה לכם שלל, ומן השלל תתפרנסו). מיד יועצין באחיתופל (=אדם חכם) ונמלכין (=ושואלים את) בסנהדרין, ושואלין באורים ותומים.
- ◀ החפץ-חיים (על התורה עמ' ל): מי שדעתו דעת תורה, יכול לפתור כל בעיות העולם בכלל ובפרט. אלא שתנאי התנה: "שדעת תורה (=של הרב אליו פונים) תהיה צלולה, בלי איזו פנייה או נטייה כל שהיא. ואם יש לך אדם שדעת תורה לו, אלא שמעורבת אפילו מעט עם דעות אחרות מן השוק או מן העיתונות (=שמשלב בדעתו שיקולים לא תורניים), הרי דעת תורה עכורה היא, מעורבת עם פסולת, ואין ביכולתה לרדת לסוף העניין".
- ◀ הגר"א - "לאדם מערכי לב, ומה' מענה לשון" (משלי ט"ז, א) - "בעת שיצטרך לדבר לפני מלך ולפני שר, אין לו (=לאדם, אלא) רק לערוך לבבו לה', ומה' מענה לשונו. וכל אשר ישים ד' בפיו, אותו ידבר".
- ◀ הגר"א - "גול אל ה' מעשיך, ויכונו מחשבותיך" (משלי ט"ז, ג') - "וכיון שכל דרכי איש ישר בעיניו, לכן אין לסמוך כלל על שכלך האנושי. אך תראה שיהיו מעשיך לפי רצונו של ה', ויכונו מחשבותיך שיהיו ג"כ לפי רצונו".

מקורות המתנגדים לפניה לחכמים בכל תחום:

- ◀ מהרש"ל: "אלא שקשה בזמנינו למצוא בית דין הגדול שהוא יחיד ומומחה בדורו, כי בעוונותינו הרבים הגיאות והקנאה שלא לשם שמים נתרבה, וכל אחד בונה במה לעצמו, ואין אחד מכיר את מקומו לאמר אפילו על רבו מובהק שהוא בית דין הגדול. קל וחומר ואחד על חברו או על חכם שהוא במדינה אחרת" - כיום יש יותר מדי קנאה ותחרות, אז 'דעת התורה' אינה צלולה מספיק.
- ◀ שולחן ערוך יורה דעה סימן של"ו סעי' א': 'ומיהו לא יתעסק ברפואה, אלא אם כן הוא בקי, ולא יהא שם גדול ממנו, שאם לא כן, הרי זה שופך דמים...'. (באותה המידה לא יפנה בשאלות גשמיות למי שלא בקי בהן).
- ◀ הראי"ה קוק, אגרות הראי"ה ב' תש"ז: "כשאני בעצמי, מוצא אני את עבודת הרבנים לא בתוכן המעשה של בניין האומה החומרי, כי אם בהשפעתם לחדד את הדעות... ולהרבות בהן אמונה אמיצה... אבל העבודה בפועל, השיג והשיח עם רבי המלוכה ואדירי הפוליטיקה, אם מזדמן הדבר שימצאו לנו רבנים, שגם להם יד ושם בעבודות כאלו, אינם כמובן גרועים משאר בני אדם בתור יהודים נאמנים לעמם. אבל לא מטעם התפקיד של הרבנות".

על הצורך בהכרעה ניתן ללמוד בקטע הבא:

מעשה בניתוח

שלום רוזנפלד, זווית חדה, מעריב

“אין מנוס!” – פסק הפרופסור כאשר הובא בסוד דיוניו של הצוות הרפואי שטיפל בחולה י. (שמו שמור בפנקס הבוחרים).

“אין מנוס!” – חזר ופסק הפרופסור – “הנמק ברגל מתפשט במהירות. מוכרחים לכרות ומיד!”.

למען האמת, עוד בטרם הוזמן המומחה בעל המוניטין, העריכו רופאי המחלקה שאין ברירה אלא לכרות את הרגל. רק משום שהתחשבו בבקשתה של המשפחה המודאגת, הסכימו לדחות את הניתוח לשם התייעצות עם הפרופסור הדגול.

י. קיבל את הבשורה המרה בהבנה ובאומץ. כאשר החלו האחיות להכינו להרדמה הכללית, אף העלה חיוך קל על פניו. הוא נפנף בידו לשלום לבני המשפחה וכדרך שבימי נעוריו היה יוצא לפעולות קרב מסוכנות, הלך הפעם לחדר הניתוחים...

לא היה גבול לתדהמתו של י. כאשר בהתעוררו אחרי שעות רבות בחדר ההתאוששות, מצא את רגלו במקומה. “ואולי אין זו הרגל הטובה הישנה שלי, ורק נדמה לי?” – אמר לעצמו בהיזכרו בסיפוריהם של חיילים, שעמדו בניסיון דומה אחר פציעה והרגישו עוד זמן רב את האיבר הקטוע.

לא. לא היה מקום לטעות. זו היתה רגלו. רופא מתחיל במחלקה התנדב להסביר לו, שמחמת ויכוח שפרץ בין המנתחים על דרכי הטיפול, הסתפקו בפתיחת העור ובחתך כלשהו לעומק ושהמשך הניתוח נדחה למחר.

חרף הכאבים העזים לא איבד החולה שלנו (שמו המלא שמור בפנקס נישומי מס- הכנסה) את רוחו הטובה והפטיר בשמץ של הומור שחור: “יום חיים נוסף – גם זה לא הולך ברגל”.

ושוב חזרה על עצמה התמונה מאתמול: האחיות הכינוהו להרדמה, המשפחה באה להיפרד, באומץ נפנף לשלום לאישתו ולילדיו, ואף כי נחלש מאוד מתלאותיו, הלך שוב לחדר הניתוחים באומץ, כדרך שהיה הולך למלחמות ‘בימים ההם’.

“דוקטור!” – זעק, לא בלי מרירות הפעם, כאשר נתחווור לו אחר הניתוח השני, שהרגל החולה עדיין במקומה, אותה הרגל שפשט בה הנמק ואיים לפרוץ ממנה והלאה.

הרופא, נבוך כלשהו, ביקש להרגיעו: נכון, גם הפעם לא כרתנו עדיין את הרגל. שוב היה ויכוח בצוות עד לאיזה גובה להגיע, אבל עשינו שני חתכים נוספים בעומק. מחר נמשיך.

אחר שחזר תרגיל זה על עצמו ארבע פעמים נוספות, והרגל הנמקה עדיין במקומה, כשהיא חתוכה מכל הצדדים, כבר היה החולה שלנו כל כך הרוס פיזית ונפשית, שחדל להגיב על המתרחש. חיוורון פניו העיד על אבדן הדם הרב ותשישותו הכללית – על אוזלת- כוחות.

“רק עוד שניים – שלושה חתכים” – ביקש הרופא לנחמו – “הוויכוח מתקרב לקצו”.

אבל לא היה עוד עם מי לדבר. החולה שלנו (שמו המלא שמור בחברא קדישא) הסיק את המסקנה העצובה.

שער די

הלכה ואקטואליה

שלטון התורה מטרתנו

ההלכה והמוסר היהודי כפי שנלמד מיחידות הפעילות הקודמות מקיפות את כל תחומי החיים. הדברים הללו אינם לתפארת המליצה כלל וכלל. במעשי היומיום שאנו עושים, כמצוות אנשים מלומדה, אנו מקיימים מבלי משים מצוות ונמנעים לא אחת ממעשים קטנים, יומיומיים שנוגדים את ההלכה.

העיון המחודש בנקודות המפגש שבין החיים להלכה עולה לא פעם כשחלה התפתחות בעולם, כשאופנה חדשה מציפה את סביבותינו או כשהמודרניזציה ממלאת את חיינו בהווי חדש, בתחום שלא היתה לו נגיעה בחיינו עד כה.

המאמר 308

308 בענין חיים

המאמר איברים

310 דינור רפואות

311 דינור

המאמר (שיבוט) בני אדם

הלכה ואקטואליה לקט מקורות ונושאים לדיון

בפרק זה לקט של נושאים אקטואליים שונים והתיחסות הלכתיות אליהן.

מטרות הפרק:

1. החניך יכיר בצורך שבהתחשבות בהלכה במהלך חיי היומיום.
2. החניך יתוודע ליכולת ההלכה לתת מענה לחיים המתפתחים בעולם המודרני.
3. החניך יחשף לסוגיות הלכתיות שונות.

קיום מצוות בחיי היומיום

הסיפור הבא לקוח מספר ילדים והוא מיועד לקבוצות צעירות במיוחד, או לקבוצות בוגרות דיין המסוגלות להתמקד ברעיון הטמון בסיפור. בסוף הסיפור מוצעות נקודות לדיון:

איילת פחפשת פצווה

אמונה אלון

איילת היא ילדה רגילה,

אבל יום אחד היא החליטה החלטה מיוחדת:

"היום אני אקיים מצווה

מצווה יפה חשובה".

אחותה הקטנה, חגית, משכה לה בשרוול ובקשה ממנה:

"ספרי לי סיפור, איילת, ספרי לי סיפור!"

אבל איילת אמרה לה: "שקט חגית! את לא רואה שאני עסוקה?"

היא היתה מוכרחה לחפש לה מצווה

מצווה יפה, מצווה חשובה.

אולי אלך אל הבאר, היא חשבה.

כשיבוא לשם אורח צמא,

אני אשאב מים מן הבאר בשבילו ובשביל עשרת הגמלים שלו.

אבל איילת זכרה שבכל השכונה שלהם אין אפילו באר אחת.

היא הסתכלה היטב, ולא ראתה שום גמל.

רק את חגית היא ראתה,

חגית הקטנה שבקשה: "תני לי לשתות, איילת, אני צמאה"

"קחי", אמרה לה איילת בלי סבלנות,

"ועכשיו עזבי אותי".

היא כל-כך רצתה למצוא לה מצווה,

מצווה יפה, מצווה חשובה!

מצוות כיבוד הורים", בחרה איילת.

אבא איננו בבית עכשיו, אבל אמא נמצאת.

אשאל אותה מה היא מבקשת, ואביא לה.

הלכה איילת אל החדר של אמא, הלכה וקראה בקול:

"א-מא!, א-מא! מה להביא לך?"

אבל זה היה זמן המנוחה של אמא.

הצעקות של איילת העירו את אמא משנתה,

ואיילת הצטערה מאוד.

וכשחגית אמרה: "בואי לספר לי", כעסה עליה איילת:

"ששש... אל תפריעי לאמא לנוח! חוץ מזה, אין לי זמן בשבילך".

והמשיכה לחפש לה מצווה,

מצווה יפה, מצווה חשובה.

גם מצוות 'צדקה' היא מצווה מצוינת, אמרה איילת בליבה.

אילו היה לי כסף, הייתי נותנת צדקה לעניים!

אבל איך יהיה לי כסף?

לקחה איילת מתוך הבית שתי בובות וברווז-גומי,

שלושה ספרים וערמת צבעים וגם פנס אחד, מקולקל.

את הדברים האלה היא הניחה על המדרכה, ליד הבית.

אם יקנו ממני משהו, היא חשבה, ישלמו לי כסף.

ואני אקח את הכסף, ואתן אותו לצדקה!

"היי", אמרה חגית הקטנה. "למה בובה - שושי על המדרכה?"

"קחי את בובה שושי", התעצבנה איילת, "ותני לי לקיים את המצווה שלי".

שאלה חגית: "ובובה - חנה, והברווז, והספרים והצבעים והפנס המקולקל?"

אספה איילת את כל הדברים, סגרה את החנות שלה ונכנסה הביתה.

חגית מקלקלת לי את כל המצוות, נעצבה איילת.

לעולם לא אמצא לי מצווה יפה וחשובה.

איילת ישבה על ספסל וחיכתה,

שיבוא אדם זקן והיא תוכל לקום לפניו או לעזור לו לסחוב שק פחמים,

אבל לא עבר שם איש.

היא חיפשה בכל הכח שלה משהו שמישהו איבד,

כדי להחזיר את המשהו למישהו ולקיים מצוות 'השבת-אבדה',

אבל היא לא ראתה שום דבר

חוץ מאבנים וחתולים וילדה שרוצה סיפור.

אחר כך היא טלפנה לכל החברות שלה, ושאלה אותן מה שלומן.

אם חברה אחת איננה מרגישה טוב, חשבה איילת,

אני אלך אליה ואקיים מצוות 'ביקור-חולים'.

אבל כל החברות הרגישו טוב.

כמה מהן אפילו הרגישו נהדר.

איילת לא מצאה מצווה,
מצווה יפה, מצווה חשובה,
וכשהערב ירד, היא היתה עצובה.

פתאום היא ראתה את חגית, אחותה הקטנה.

גם חגית היתה עצובה.

"חגית", אמרה איילת.

"מה", ענתה חגית.

"לספר לך סיפור?", שאלה איילת.

"כן!", שמחה חגית.

הכינה איילת מיץ טעים לאחותה ולעצמה,

ישבו שתיהן יחד ופתחו את הספר, שחגית בחרה.

"כמה טוב", חשבה איילת.

"סוף- סוף נמצאה לי מצווה חשובה,

שכל- כך מתאימה לי!"

נקודות לדיון:

- ◀ מה הייתה השגיאה הבסיסית של איילת (האם מצווה זה דבר שחייבים לחפש אותו ולהמתין לו, או דבר המתלווה לחיים)?
- ◀ האם יש להעדיף מצוות נדירות או מיוחדות על פני מצוות אחרות? האם יש מצווה גדולה ומצווה קטנה? האם יש מצווה שישווה' פגיעה באחרים?
- ◀ האם מצאתם את עצמכם במקרה במצב דומה למצב בו הייתה נתונה איילת?

חבריא	ב'	חבריא	ג'
-------	----	-------	----

קיום מצוות בחיי היומיום:

הנח בפינות שונות בחדר את החפצים הבאים: מגנט, שקית ניילון וחבל עם לולאה (בדומה לחבל המיועד ללכידת סוסים).

בקש מהמשתתפים לחשוב באיזה אופן הם מתייחסים לקיום המצוות בחיי היומיום:

א. בכל תחום בחיי היומיום קיימת מסביבנו ההזדמנות לקיים מצוות, והן 'נדבקות' אלינו כמו מגנט.

ב. בחיי היומיום אנו אוספים מצוות, כשם שאוספים חפצים לשקית, כשהן נקרות בדרכנו מדי פעם.

ג. צריך להשתדל למצא הזדמנויות לקיים מצוות, וכשאנו מוצאים הזדמנות שכזו עלינו להמתין לה ו'לצוד' אותה.

כל אחד יתיישב מתחת לחפץ המסמל את תפישתו ביחס למצוות, ובהמשך יתפתח דיון על העמדות השונות:

- ◀ האם המצוות קיימות בכל מקום, או פוגשים בהן רק במקרים מיוחדים? האם אנו אוספים מצוות או חיים אותן כחלק מהיומיום? וכ'.

ג'	חבריא	ב'	חבריא
----	-------	----	-------

רפואה והלכה

כפיית טיפול רפואי על חולה בניגוד לרצונו

הקרא את הכתבה המובאת בנספח, ובסיומה ניתן לערוך דיון רגיל או דיון במסגרת בית דין (קטגוריים, סניגורים, עדי אופי ואנשי מקצוע) סביב השאלות העולות בעקבות הכתבה:

- ◀ האם חייבים לקבל טיפול רפואי?
- ◀ האם חייבים לכפות טיפול רפואי - כדי להציל נפש, או ישנם מקרים שגם על פי ההלכה, אפשר להקל בכך (כשהחולה סובל מאוד ולא בטוח שהטיפול יצליח, למשל)?
- ◀ האם מניעת טיפול שווה לרצח בכוונת תחילה? האם לפי חוקי התורה קיים הבדל בין מקרה למקרה בהתאם לגיל ולסוג מחלתו של החולה?
- ◀ מי אחראי לבריאותו - החולה? משפחתו? או המוסדות האמוניים על החוק והצדק- בית חולים / בית דין רבני / בית משפט וכדומה?

* לצורך הדיון או המשפט שיערך, מצורפים נוסח החוק הישראלי והמקורות ההלכתיים בנושא. כמו כן, ניתן לחלק את המקורות למשתתפים ולערוך לימוד משותף.

המקורות

החוק הישראלי:

לא יינתן טיפול רפואי לחולה אלא אם כן נתן לכך את הסכמתו. הסכמה זאת חייבת להיות "הסכמה מדעת", היינו רק לאחר שניתנו לחולה כל הפרטים הקשורים באבחנה, מהות הטיפול הרפואי המוצע, סיכויי הצלחת הטיפול, הסיכונים בטיפול זה, ובכלל זה כאבים ואי נוחות, והסיכויים והסיכונים בטיפולים רפואיים חלופיים או של העדר טיפול.

שולחן ערוך חושן משפט סימן תכ"א סעיף י"ב:

"האומר לחבירו: קטע את ידי, או: סמא (=עוור) את עיני על מנת שאתה פטור (=ולא תהיה חייב לשלם על הנזק שתגרום לי), הרי זה חייב בחמשה דברים, שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך (=לא יכול להיות שאדם ירצה שיזיקו לו, שאין זה מטבע האדם).

הגה (=הרמ"א מפרש את דברי השולחן ערוך): ויש אומרים דאם אמר לו בפירוש (=בצורה ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים): על מנת לפטור (=שלא יהיה חייב), פטור..."

שו"ת מהרלב"ח סימן קמ"ז:

"הרי שהאומר לחברו הכני על מנת לפטור שהוא פטור אליבא דכולי עלמא (=לפי כל הדיעות) ונראה שגם הוא מותר"

שולחן ערוך הרב בעל ה'תניא', חושן משפט, הלכות נזקי גוף ונפש סעיף ד':

"כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו ולא לביישו ולא לצערו בשום צער. וכן: אסור לאדם להכות את חברו, אפילו הוא נותן לו רשות להכותו (גם אם קיבלתי רשות להכות אסור לי לעשות זאת, כי הגוף לא שייך לאדם, ואדם לא יכול להחליט דברים כאלה לגבי גופו)".

הרב זיון (לאור ההלכה):

כח החיים של גוף האדם איננו שלו, של האדם - זוהי הנקודה. לא בלבד שלאדם אסור לאבד את חייו כולם או מקצתם, אלא שאין החיים הללו שלו כלל. אם הוא מוכר או נותן או ממשכן את בשר גופו לחתיכה ולקציצה למי שהוא, הרי זה כאילו מקנה דבר שאינו שלו, שאין הקנין נתפס כלל. "ה' נתן ה' לקח" איננה עוד מליצה של תנחומין גרידא, אלא שזוהי הגדרת המציאות. נתן הקב"ה את החיים לאדם שישתמש בהם, אבל לא שיהיו קנויים לו לעשות בהם כאדם העושה בתוך שלו. לקחת את החיים בחזרה אפשר רק למי שנתנם, להקב"ה, ולא לאדם עצמו. איננו בעל-הבית, במובן זה על עצמו!

בישראל

בית המשפט חייב נער בן 17 לקבל טיפול כימותרפי

בשני מקרים אחרים, של קשישות שסירבו לקבל טיפול רפואי, קבע בית המשפט כי זו זכותן

גם בישראל היו חולים שסירבו לקבל טיפול רפואי שעשוי היה להציל את חייהם. המפורסם שבהם היה איציק בלאס, אשר ב-1990, כשהיה בן 17, חלה בסרטן בלוטות הלימפה. הרופאים העריכו, כי סיכויי ההחלמה שלו גבוהים יחסית - 50-70 אחוז. לאחר שהוסבר לו כי חטי פולים יהיו קשים ויהיו כרוכים בנשירת שיער, בחילות והקאות, הודיע בלאס כי הוא מסרב לקבל אותם. "הגעתי למסקנה שאין טעם לכך", הסביר, "אנשים מקבלים טיפול ונשרפים חיים, והמחלה שוב חוזרת". בסופו של דבר נלקח בלאס לבית החולים בניידת משטרה, בתיאום עם הוריו, כשידיו כבולות באזיקים, ושם חובר לאינפוזיה והחומרים הכימותרפיים טופטפו לעורקיו. הגידול אמנם נסוג, אך בלאס התקשה להתמודד עם תופעות הלוואי, סירב להמשיך בטיפול ונמלט מביתו מפתח המי שטרה.

איציק בלאס ו"ל

הוריו זמנו לבית המשפט, שם הודיעו להם שהתורשלו בתפקידם בכך שאיפשרו לבנם להתחמק מטיפול. אפטרופוסותם נשללה והועברה לפקידת סעד. בלאס אושפז במחלקה פסיכיאטרית סגורה ב"הדסה", כדי לאלצו לקבל טיפול כימותרפי במכון האונקולוגי.

אלא שהנער העקשן עתר לבג"ץ בבקשה שיוורה לשחררו. "זה הגוף שלי והחיים שלי", טען, "זכותי להחליט על הטיפול שאני רוצה". בסופו של דבר הכריע שופטים, כי יתייצב לטיפולים מרצונו, והם הורו לשחררו. בלאס

לא עמד בהבטחתו ונמלט לארצה. כששב לארץ, אחרי מספר חודשים, מצבו הידרדר מאוד. כשהבין כי ימיו ספורים, התחרט על שסירב לקבל טיפול, אבל אז כבר לא ניתן היה לעזור לו והוא נפטר. חולה אחרת שהתפרסמה לאחר שסירבה לקבל טיפול היתה רות

טרבלסי (84), שהתנגדה בתוקף לדרישת הרופאים לכרות את רגלה שפשה בה נמק. "זו הרגל שלי, זה הגוף שלי, ואני רוצה שהם יישארו שלמים", טענה. נכדיה הסבירו, כי היא רוצה להגיע לגן-עדן על שתי רגליה.

גם הפרשה הזו הגיעה לבית המשפט, שדחה את בקשת המדינה לכוות את רגלה של טרבלסי, בנימוק שהיא צלולה בדעתה. בסופו של דבר שיכנע הראשון לציון, הרב מרדכי אליהו, את טרבלסי לחסכים לניתוח. שבוע לאחר מכן נפטרה מדום לב.

מקרה אחר שהוכרע בבית המשפט הוא זה של רחל צעדי (83), שביקשה שלא להתחבר למכשיר דיאליזה, שגרם לה לייסורים קשים. "אני לא רוצה לסבול", אמרה לשופט אורי גורן, "אני מוכנה למות ושלא יעשו לי דיאליזה. אלה החיים שלי, לא של אף אחר". השופט נעתר לבקשתה.

■ ענת שינקמן

חבריא ג'

חבריא ב'

רפואה והלכה

המתת חסד

בליעה, שיתוק, פרכוסים, ניוון, ולבסוף הפרעות במחזור הדם, בנשימה ובלב, שסופן מוות.

הסימפטומים המתוארים הופיעו כולם ביעל התינוקת, ובמהלך התקפה קשה של חוסר נשימה, אושפזה יעל בבית החולים הממשלתי בצפת, שם הוזנה באופן מלאכותי, ממתנה ליום מותה.

במשך שמונה חודשים קשים הייתה יעל מאושפזת בבית החולים, עד שגמלה החלטה בליבה של אמה, טלילה, לפנות לבית המשפט בבקשה שלא להאריך את סבלה של הילדה. הוגשה עתירה ראשונה מסוגה לבית המשפט המחוזי בת"א.

יעל שפר נולדה לטלילה ויאיר שפר לאחר שנים של ניסיונות להרות. בזמן ההריון נאלצה טלילה להיות בשמירת הריון במשך 5 חודשים. יעל נולדה

בפברואר 1986. עשרה חודשים לאחר הלידה ניכר שמשוהו אינו כשורה בתפקודה של הילדה. ביעל ניכרו סימנים של נסיגה מוטורית, בעיות נשימה ודלקות ריאות חוזרות. לאחר סידרת בדיקות קבעו הרופאים שיעל סובלת ממחלת הטיי-זקס, מחלה סופנית שתמית את יעל בתוך כ- 3 שנים ומאופיינת בעיוורון, נסיגה בהתפתחות, הפרעות

פעם שחשה רחל ברע, ביקשה למות. רחל לא ידעה שילדיה פנו לבית המשפט בבקשה לנתקה מן המכשירים שהאריכו את חייה בצורה מלאכותית. על פנייתם לבית המשפט אמרו ילדיה: "זו ההחלטה שלה, והיא קיבלה אותה ברגע שהתברר לה שהיא חולה סופנית".

החולים "קפלן", שאין מרפא למחלתה הקשה וכי מצבה ילך ויתדרדר. בכל

בשנת 1993 ביקשה רחל צעדי מנכדתה לקחת אקדח ולירות בה. רחל צעדי, חולה במחלת כליות קשה, לא רצתה להמשיך ולחיות. "אם אלוהים אוהב אותי, שייקח אותי. אני לא רוצה להיות מושפלת ולא רוצה שתחליפי לי חיתולים", אמרה לבתה עפרה. חמישה חודשים קודם לכן הודיעו הרופאים המטפלים ברחל צעדי בבית-

בסיום תיאורי המקרה ניתן לערוך מעין הפגנה (עבור כל אחת מהעמדות, בשני צדי החדר). במידה וההפעלה מתבצעת בשבת, יש להכין מראש את המקורות על גבי השלטים ולהשתמש בהם לצורך הבעת הדעה בהפגנה. ניתן למנות גם כמה נואמים לעמדות השונות בהפגנה. בסיום ההפגנה ניתן לסכם את עמדות ההלכה השונות, ולנסות לגבש מסקנה לאור הפסיקה ההלכתית.

המקורות להפגנה:

- ◀ הצעת החוק לזכויות החולה סעיף 10: "חולה סופני זכאי למות בכבוד ועל פי עיקרי השקפת עולמו ואמונתו, וככל שהדבר אפשרי, בנוכחות אדם שהמטופל רוצה בו, והרופא המטפל והמוסד הרפואי יסייעו לו במימוש זכותו וימנעו כל דבר העלול לפגוע בכבודו" (הסעיף לא התקבל, והוצא מנוסח החוק הסופי שהתקבל).
- ◀ שו"ת ציץ אליעזר: "הנשמה היא קנינו של הקב"ה. הוא הנותנה, ולו הבעלות הבלעדית ליטלה ממנו".
- ◀ ערוך השולחן יורה דעה של"ט, א': "...ואף על פי שאנו רואים שמצטער הרבה וטוב לו המוות, מכל מקום אסור לנו לעשות דבר לקרב מיתתו, והעולם ומלואו של הקב"ה וכך רצונו יתברך".
- ◀ שולחן ערוך יו"ד של"ט: "הגוסס (אדם סמוך למותו) הרי הוא כחי לכל דבריו, ... ואין שומטין הכר מתחתיו... ואין מעצמין (סוגרים) את עיניו עד שתצא נפשו וכל המעצם עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים...".
- ◀ רמ"א: "הג"ה וכן **אסור לגרום למת שימות מהרה** כגון מי שהוא גוסס זמן ארוך ולא יוכל להיפרד (=ולא ימות מהר) אסור להשמיט הכר והכסת מתחתיו, מכח שאומרים שיש נוצות מקצת עופות שגורמים זה (כי הם מחזיקים את הגוף, ונגיעה בהם מזיזה את הגוף) אבל אם יש דבר שגורם עכוב יציאת הנפש כגון שיש סמוך לאותו בית (=שהחולה מצוי בו) קול דופק, כגון: חוטב עצים, או שיש מלח על לשונו ואלו מעכבים יציאת הנפש, **מותר להסירו משום דאין בזה מעשה כלל**, אלא שמסיר המונע (=שמסיר דבר חיצוני, שאינו נוגע לגוף, ומעכב את יציאת הנפש)".

מצורף עבורך סיכום הדעות השונות:

- ◀ המתת חסד פעילה הרי היא שפיכות דמים. הזרקת חומר רעיל הוא רצח.
- ◀ גרם מיתה גם היא אסורה מהתורה, ולכן אסור לסייע לחולה להתאבד.

הארכת חיים, הימנעות מטיפול מאריך חיים והפסקת טיפול - יש מספר דעות:

1. מצווה להתרפא בכל מקרה, ולקיים מצוות "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", וכופים על מצווה זו. לכן משתמשים בכל האמצעים כדי להאריך את חייו ואפילו כופים עליו את הטיפול.
2. מי שסובל ייסורים והוא נוטה למות, מותר להימנע מטיפול מאריך חיים אבל אין גם איסור להאריך את חייו. ויש אומרים שאסור להאריך את חייו.
3. יש שמחלקים בין טיפולים הממלאים צרכים טבעיים של החולה, כגון אוכל ושתייה וחמצן ואפילו תרופות שכל חולה היה מקבל (אנטיביוטיקה...) - שטיפולים אלו עושים, ואפילו בניגוד לרצונו. אבל טיפולים במחלה היסודית ולסיבוכיה, והטיפולים רק מאריכים את חייו אבל לא מרפאים, והם גורמים סבל נוסף - אין כופים על החולה לקבל טיפולים אלו.
4. מי שסובל ייסורים והוא נוטה למות, וסובל יסורים קשים וגם אחרי הטיפול ימשיך לסבול אין חיוב להאריך חייו ולהצילו.

חבריא ג'

חבריא ב'

רפואה והלכה

תרומת איברים מאדם בריא

פתח את הפעילות בדיון שייסוב סביב השאלה: מה צריך לעשות כדי להציל חיי אדם על פי ההלכה? בקש מהחניכים לחזק את דבריהם במקורות הלכתיים המוכרים להם, או לחלופין חלק להם את המקורות המופיעים בהמשך, ובקש מהם להתייחס למקורות בזמן הבעת דעתם בדיון. ניתן להקיש בזמן הדיון ממצוות אחרות הדורשות מאדם להקריב מעצמו: מצוות ואהבת לרעך כמוך (=כמו שהנך אוהב את עצמך), או מצוות צדקה (לתת, אבל לא להביא את עצמך להיזקק לאחרים).

המקורות:

- ◀ "כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא" (סנהדרין ל"ז, א').
- ◀ "והשבותו לו" (דברים כב, ב) "השב את גופו לו" (סנהדרין עג).
- ◀ "מניין לרואה את חברו טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטים באים עליו שהוא חייב להצילו? - תלמוד לומר: 'לא תעמוד על דם רעך' (ויקרא י"ט, ט"ז)" (סנהדרין ע"ג, א')
- ◀ "שהמתחסד להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו מוודאי סכנה, הרי זה חסיד שוטה, שהספק שלו עדיף מהוודאי של חברו; שנאמר: "וחי אחיך עמך", חייך קודמין לשל חברך". (שו"ת הרדב"ז חלק ג' סי' תרכה).
- ◀ "בהגהות (=בשם הגהות) מיימוניות בשם הירושלמי, שחייב אדם להכניס את עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו מוודאי סכנה. והסביר מרן הטעם, מפני שחברו בוודאי סכנה והוא בספק". ("בית יוסף" בחושן משפט סימן תכ"ו)

בשלב זה יורחב הדיון לשאלה: האם מותר לאדם חי לסכן את עצמו כדי לתרום איברים (אונת כבד, כליה וכד') לאדם חולה?

הדגש בדיון שמחד, התרומה מסכנת את התורם (ניתוח מסובך, חיסרון באיבר חיוני לשעת הצורך וכו') ומאידך, הצלת חיים שווה במקורותינו לקיום עולם.

לסיכום הקרא את הכתבה בעמוד הבא (מתוך עיתון ת"א 4.4.03). לאחריה סכם את הדיון בשאלה:

- ◀ האם יש הבדל לדעתכם, מבחינה הלכתית, האם התרומה היא בתוך המשפחה או מחוץ למשפחה? האם כיבוד אב או המשכיות המשפחה עשויים לדעתכם להשפיע על עמדת ההלכה בעניין תרומת איברים?

במידה והזמן מאפשר ניתן להעלות את החוק הישראלי המאפשר תרומת איברים מאדם חי אחד לאחר, רק כשזו מתבצעת בתוך המשפחה.

פני חמש שנים התגלתה בגופו של הרב רביץ מחלת כליות, תוצר לוואי של הסוכרת שממנה הוא סובל זה עשרות שנים (נוסף לבעיות לב). בתקופה הראשונה קיבל טיפולי דיאליזה בבית חולים מדי ימים אחדים, ואחר כך עבר לדיאליזה יומית במכשיר נייד שאותה ביצע בעצמו בחדרו בכנסת, כשכיהן כיו"ר ועדת הכספים. את תקציב המדינה של שנת 98' העביר תוך כדי טיפולים, מבלי שמרבית עמיתיו יידעו על כך. במהרה הגיעו הרופאים למסקנה שאם לא תושתל בגופו כליה, ימיו יהיו קצרים.

בגלל גילו ומצבו הבריאותי ברור היה שלא יוכל להצטרף לתור הארוך של הממתנים לתרומת כליה, שם מעניקים עדיפות לאנשים צעירים עם תוחלת חיים ארוכה יותר, והמשפחה הציעה מיד את כליותיה. התגובה הראשונה שלו היתה, "לא בא בחשבון. אבא נותן, לא לוקח". אשתו אביגיל היתה המועמדת המועדפת עליו, אבל נמצאה בלתי מתאימה. נותרו הילדים.

האינסטינקט הראשוני שלו היה לסרב, אבל במחשבה שנייה נענה להם. "נכון שזה נגד הרגש הטבעי", הוא מסביר, "אבל אתה יודע מה? לפעמים לקיחה היא נתינה. אם הייתי נוקט עמדה הומנית ואומר לבנים שאני לא מוכן לקבל מהם תרומה וגוזר בכך את גורלי, הייתי מתאכזר אליהם. זו הומניות מזויפת".

שבע הבנות נמחקו מרשימת התורמים מהחשש שלא יוכלו ללדת אחרי ניתוח

בהמשך הקרא את הכתבה הבאה:

הראשון שהציע לתרום והראשון שנבדק, "והמתחיל במצווה אומרים לו גמור, ואין זה יאה לגזול ממנו את מצוותו".

הרבנים החליטו שבין השניים תיערך הגרלה. המשפחה המורחבת התכנסה, הנכדה תמר-ביילה בת השלוש וחצי שלפה מהקערת פתק שעליו היה כתוב 'משה דניאל', וכך זכה הבכור במצווה.

ניתוחי הכריתה וההשתלה בוצעו בבית החולים בלינסון. רביץ: "משה נותח לפני, וכשהוא הוצא מחדר הניתוח והיה כבר מאושש הייתי אני בדרכי פנימה. סביבנו היו כל בני המשפחה וכולם שרו לכבודנו. חשתי את ההתלכדות ואמרתי לעצמי: 'היה שווה לחלות בשביל רגע כזה', למעשה בשביל כל התקופה שבה הם נאבקו על הזכות לתרום לי איבר מגופם.

"המשפחה שלנו, שתמיד היתה מאוד מלוכדת, התלכדה עוד יותר. ההתעניינות של בן משפחה אחד בחברו היא הרבה יותר אינטנסיבית ועמוקה. זה עשה רק טוב. נוצר גם הווי של בדיחות: למשל, כאשר משה מתמהמה להגיע לארוחה משפחתית ואביגיל שואלת מה איתו, עונים לה, 'הוא כבר התחיל להגיע'.

"התוצאה הפרקטית היא שרופאים שנתקלים בפחד של בני הקהילה החרדית לתרום אחד לשני בתוך מסגרת המשפחה, שולחים אותם אלינו שנסביר ונרגיע. אין טוב ממראה עיניים".

להוצאת כליה. גם הצעיר בחמשת הבנים הוסר מהרשימה, שמא יפגע הדבר בסיכוייו למצוא שידוך ראוי. נותרו אפוא ארבעה בנים, וכל אחד מהם טען לזכותו לתרום כליה לאביו. כל אחד מהם שאל רשות מאשתו וזכה בכריתה.

התלבטו בני המשפחה בסוגיית בחירת התורם, וצעיר האחים, ישראל מאיר, הציע להוציא מכל אחד מהם כליה,

וצעיר האחים, ישראל מאיר, הציע להוציא מכל אחד מהם כליה, לערבב בקערה ולשלוף אחת מה

לערבב בקערה ולשלוף אחת מהן. לבסוף עשו את מה שהם עושים תמיד - הלכו לרבנים והציגו את טיעוניהם. הרבנים פנו אל האב ושאלו לדעתו, אך הוא סירב להביע דעה.

"האמת היא שכל כך נטרלתי את עצמי מהסוגיה, עד שאני עצמי לא ידעתי ממי מבני אני מעדיף ליטול כליה. השארתי את הפתרון לרבנים", מסביר רביץ.

לבסוף נפסק כי שני אחים ייוותרו בתחרות: הבכור, משה, והשלישי בבנים, שמשון. משה טען במכתבו לרבנים שמכיוון שהוא הבכור חייבים האחרים בכבודו, ובנוסף לכך, על פי ההלכה, חובות הבית נופלות עליו. על כך השיבו האחרים כי תרומת איבר לאב היא זכות ולא חובה. שמשון מצדו טען שהוא היה

המשפחה חשפה רשת שסחרה בכליות

מאת: בוקי נאה

אנשי הרשת קנו כליות מעניים ומכרו אותן לעשירים. מחירה של כליה לאדם שזוקק להשתלה: 150 אלף דולר; התשלום לתורם: רק 25 אלף דולר; 4 בני אדם נעצרו; על פי החשד, רופאים

של מתווכים, רופאים ואנשים נוספים שלקחו חלק בהפעלת תעשייה שלמה של סחר לא חוקי באיברים. ככל הידוע, זו הפעם הראשונה שבה משטרת ישראל עוצרת סוחרי איברים, וצפויים מעצרים נוספים.

ישראלים בדקו את ה"תורמים" לפני שהוטסו לטורקיה; אדם שהסכים למכור כליה והתחרט נשלח לניתוח בניגוד לרצונו ואף "נקנס" ב-6,000 דולר. מפלג התשאול של היחידה המרכזית בתל אביב החל אתמול בגל מעצרים

סיפור זה הוא רק אחד מאלה שהוגשו כתלונה במשטרה, שחקרה בחודשים האחרונים באופן סמוי את התופעה. על פי החוק בישראל, תרומת איברים מתורם חי מותרת רק בין קרובי משפחה. החוק אוסר מכירת איברים בין אנשים זרים. בשנים האחרונות, כדי לעקוף את החוק, נוסעים התורמים והמושתלים לחו"ל ומבצעים שם את הניתוחים. ה"נתרם" הוא ה"קונה" הוא אדם שמוכן ויכול לשלם 150 אלף דולר עבור האיבר המבוקש. בשנים האחרונות פורסמו במקומונים ובעיתונים ברוסית מודעות שמנסות לפתות תורמים אפשריים בסכומי כסף גבוהים.

<p>הסיפור לא כאב. גם הכסף היה סבבה" – כך סיפר ל"ידיעות אחרונות" לפני חודשים אחרים מחסנאי תושב הנגב. "אלוהים נתן לנו שתי כליות, אחת יותר ממה שצריך. אז בשביל מה אני צריך שתיים? גם כליה אחת יכולה לעשות את העבודה, השבח לאל. אם היתה לי כליה שלישית, הייתי מוכר גם אותה. אתה יודע מה זה 75 אלף שקלים בשביל כליה?</p> <p>בינתיים, בזכות הכסף, אני יוצא קצת מהבוץ שנכנסתי אליו אחרי שקניתי דירה חדשה. בשבוע הבא גם אשתי נוסעת למכור כליה. אחרי שהיא ראתה שמדובר בסך הכל בצלקת בטנה במותן, היא החליטה שהיא גם רוצה ללכת על זה. היא אמרה לי: 'גם אני אעבוד חצי שנה כנערת ליווי אני לא אשיג את הסכום הזה'."</p>	<p>הקונה: "חיי ניצלו כי יש לי כסף"</p> <p>"נאלצתי לעבור על החוק כדי להציל את חיי. פשוט לא הייתה לי ברירה" – כך אמר אתמול י, תושב אזור המרכז, שלפני כמה שנים הושתלה בגופו כליה שרכש בחו"ל. "הייתי מודע לחוק שאוסר על סחר באיברים בישראל, ובגלל זה חיפשתי פתרון בחו"ל. התהליך הוא פשוט יחסית, ולא כרוך ביותר מדי בירוקרטיה תוך כמה ימים הפכתי לאדם חדש ובריא. "החיים שלי ניצלו בזכות העובדה שיש לי כסף. אם הייתי חסר אמצעים, לא הייתי יכול לשלם סכומים כאלו. מדובר בסכום של שש ספרות בדולרים. אני לא היחיד שפעל ככה. נתקלתי בהרבה ישראלים שהעדיפו לקנות כליות בסכומי עתק בחו"ל מאשר להמתין הרבה זמן ברשימה לתורם בארץ."</p> <p>המוכר: "תרמתי כליה ויצאתי מהבוץ"</p> <p>"חזרתי מחו"ל, שם עברתי ניתוח כדי למכור כליה. זו היתה אחלה נסיעה, כיף של טיול, וכל</p>
---	--

מתוך YNET, מדור בריאות- 18.06.03

סכם גם כתבה זו בדיון סביב הנקודות הבאות:

- ◀ האם מותר לאדם לסכן את עצמו על-ידי תרומת רקמה או איבר, כדוגמת מוח- עצמות, כליה, אונת כבד, אונת ריאה?
- ◀ מהי רמת סיכון מותרת ומהי רמת סיכון אסורה?
- ◀ האם אדם חייב לתרום מאיבריו לצורך הצלת חיי אדם אחר?
- ◀ במידה ומבחינה הלכתית מותר לתרום כליה על מנת להציל חיים, האם מותר לגבות כסף עבור הצלת חיים?

מקורות להרחבה:

- ◀ תרומת אברים מאדם חי - סיכון התורם וקבלת תשלום שו"ת /הרב שאול ישראלי (זצ"ל) אסיא נ"ז-נ"ח (כרך ט"ו, א-ב) כסלו תשנ"ז
(<http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/assia/trumat1-2.htm>)
- ◀ סוגיות במכירת כליה מן החי להשתלה / ד"ר חוה טבנקין/
<http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/assia/sugiyot-2.htm>
- ◀ שו"ת "יחוה דעת", חלק ב, סימן פד
(<http://www.daat.ac.il/daat/toshba/shut/12.htm>)

חבריא ג'

חבריא ב'

רפואה והלכה

סודיות רפואית

שלושה תיאורי מקרה

מקרה א':

"הטפסים יחכו לך אצל הפקידה בכניסה, אל תדאג מר לוי", ליווה ד"ר כהן, רופא העיניים, את המטופל האחרון אל הדלת, וסגר אותה אפוף בלבטים. למר לוי, כך התברר מן הבדיקה שערך זה עתה, עיוורון לילה. הוא רואה היטב ביום, אולם בחשכת הלילה הוא כמעט עיוור. מן השיחה שערך כעת עם מר לוי, הבין רופא העיניים, כי המטופל הינו נהג מונית, ומן הנהיגה בלבד - פרנסתו. "מה עלי לעשות?", התלבט ד"ר כהן בינו לבינו. "אם אדווח על כך למשרד הרישוי בכדי למנוע סיכון חיים אפשרי, רשיונו של מר לוי יישלל ממנו, והוא ייוותר חסר כל פרנסה. משרד הרישוי, כפי הידוע לי, אינו מכיר ברשיון נהיגה למשך שעות היום בלבד. ואולי עלי להסתפק בהבטחה שהבטיח לי החולה, שינהג רק בשעות היום... קשה להאמין שיוכל לעמוד בדיבורו. פרנסתו של האיש כל כך דחוקה..."

מקרה ב':

תמר ואפרת, סטודנטיות לרפואה השוהות כחלק מלימודיהן בבית החולים, ומתלוות לצוות הרופאים. כחלק מעבודתן הן נכנסות לשיבות צוות הרופאים במחלקה, ומקבלות פרטים על מצבו הבריאותי של כל חולה. במסגרת זו נמסר להן גם מידע 'חסוי' האמור להישאר ידוע לצוות הרופאים המטפלים בלבד. אמש, התפרץ לחדר השיבות ידידו של אחד המאושפזים במחלקה, ותבע מראש המחלקה להוציא את השתיים מן החדר. "הן אינן מטפלות בחולים, הן רק סטודנטיות, ואין סיבה שהן תדענה על ידידי הטוב את הפרטים החסויים שאתם מסתירים גם ממני, הקרוב אליו". מה על ראש המחלקה לעשות? האם אכן ראוי להסתיר פרטים רפואיים ממתמחים שאינם מטפלים בחולים?

מקרה ג':

"דוקטור, אני עומד להינשא!", הודיע ד.ש. לרופא שלו, אצלו הוא מבקר בקביעות. הרופא השתהה, הוא אחז בשפורפרת, ולבסוף הביע את שמחתו באופן מלאכותי. הוא הכיר את הכלה המיועדת, והעדיף שלא לציין זאת באזניו של החתן המאושר. "שיהיה במזל טוב!", סיכם הרופא. "תודה! אני אשלח לך הזמנה, ואני מקווה שתשתתף אתנו בשמחתנו!", סיים ד.ש. את השיחה.

ד"ר שאולי, הפסיכיאטר, הניח את האפרכסת במקומה, ונותר דומם ליד הטלפון. בזה הרגע סיים לשוחח בטלפון עם ידידו, רופאו של ד.ש. והבהיר לו שלדעתו כדאי לפנות לכלה המיועדת ולדווח לה במידת הצורך, על מחלת הנפש ממנה סבל בעבר החתן המיועד. גם רופא המשפחה נותר נטוע על עמדו. מה לספר לכלה? כיצד לספר לה? מה מספרים ומה אין מספרים במקרה כזה?

ניתן להציג את המקורות בקבוצות, ובסיומן לערוך דיון קבוצתי סביב החוקים הללו:

- ◀ מחד - חוק יסוד כבוד האדם וחירותו סעיף 7: "כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעות
- חיוו", וכן חוקי תורה כמו: איסור רכילות, לא להלבין פנים ועוד.
- ◀ ומאידך - חוקים כמו: לא תעמוד על דם רעך, ונשמרתם מאוד לנפשותיכם וכדומה.

את המסקנות הקבוצתיות ניתן להביא לדיון במליאה, ולהציג את המקרים עליהם התבססו המסקנות.

ניתן לבחון בסיום הפעילות את השאלה - האם יש או אין מקום לסודיות רפואית לפי ההלכה.

מקורות נוספים לעיון:

- ◀ אוסף מקורות ב- <http://www.daat.ac.il/daat/refua/sodiyut.htm>
- ◀ סודיות רפואית - היבטים הלכתיים / הרב שילה רפאל
- ◀ ערך "סודיות רפואית" מתוך "אנציקלופדיה הלכתית רפואית"
- ◀ שו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ו סימן י"ג
- ◀ חפץ חיים - הלכות איסורי לשון הרע כלל י' והלכות רכילות כלל ט'.

חבריא ג'

חבריא ב'

רפואה והלכה

תיכפול – שיבוט

תן בידי כל קבוצה אחד מתיאורי המקרה, ובקש ממנה לחשוב (לפי אופי המקרה) על יתרונות או חסרות לשכפול הגנטי.

ניתן לחלק לקבוצות השונות את קובץ המקורות המתאים שבהמשך, שיסייע להם בטיעוניהם. בתום הזמן שיוקצב לכך הצג למשתתפים את העובדה שממשלת ישראל אסרה בחוק התקף רק עד לשנת 2004 את השיכפול הגנטי, וקבוצה של חברי כנסת עומדים לבקש לשנות את החוק הקיים. עליהם להציג במליאת הכנסת את טיעוניהם בעד או נגד ההחלטה, כחברי הכנסת הדתיים המעוניינים בתחיקה שאינה סותרת את ההלכה.

מקרה א':

ברלין 2014.

מנהל המעבדה הישיש הכניס את המבחנה עם דגימת הדם למנשא מיוחד.

הוא נהג בה בזהירות יתירה. הייתה זו דגימת דם בת כשמונים שנה שאופסנה בתא ההקפאה של המעבדה הלאומית המרכזית. קיומה של מעבדה זו נשמר בסוד במשך שנים רבות, והיה ידוע רק לנוגעים בדבר.

הוא הכיר מקרוב את כל המבחנות שאופסנו במקום, ועל אף גילו המופלג הוא לא התקשה כלל לאתר אותה בתוך אלפי שורות של מבחנות שהוצבו במקפוא כחיליים העומדים במסדר בבוקר יום מושלג.

הוא נעל את המעבדה, ויצא מן המבנה בצעדים חפוזים, שולח מבטים זהירים לסביבותיו. אחיינו הצעיר והחמוש, שהמתין לו במכונית המונעת בסמוך לפתח השיב לו את תחושת הביטחון.

בנקודת המפגש חיכה לו איש עטוף מעיל כהה וארוך, שהסתיר את פניו במגבעת רחבת שוליים וגדולת ממדים.

סחר החליפין התבצע במהירות, וללא בעיות מיוחדות. תמורת מזוודה גדולה מלאה בשטרות כסף שהוענקה לישיש, יצאה המבחנה לחיים חדשים.

האיש עם המגבעת הקיש על דלת מעבדתו של פרופ' היינץ, הייתה זו מעבדה לשכפול גנטי. תמורת תשלום נכבד נאות הפרופסור המלומד לבצע את המלאכה. הוא הניח את דגימת הדם בתיבה פנויה שעמדה במקפוא, וסימן אותה במדבקה עליה רשם את ראשי התיבות: A.H.

"לך לשלום", אמר הפרופסור לאיש. "אני אצור אתכם קשר כשהעובר יהיה מוכן", הבטיח.

האיש הנהן בהסכמה. הוא יצא מן המעבדה, ובפתח הבניין חייג לשולחיו - "הכל בסדר... המבצע יצא לדרך... בקרוב יהיה בידינו השכפול הגנטי של אדולף היטלר...".

מקרה ב':

מיניאפוליס, מינסוטה, 2006.

"גבירותי ורבותי, ברצוני להציג בפניכם את אורחי הכבוד שלי באסיפת העיתונאים הזו", הודיע הפרופסור הגדול, ביל רייס, לצבא העיתונאים שנכח במקום. קהל העיתונאים נשתתק באחת. ניכר היה שהפרופסור הנכבד חיכה זמן רב לאורחים החשובים, והם, שמשני עולם היו לחם חוקם המתנינו בדממה להצגת האורחים.

"נא להכיר את האורח הראשון", הכריז הפרופסור בשעה שעל הבמה עלה ישיש כבן תשעים. "מיסטר ג'ורג' בראון, החולה הראשון בעולם שהחלים ממחלת האלדסהיימר, לאחר שבמוחו הושתלו 'חלקי חילוף' מכפיל שייצרנו במעבדתנו מן ה-די.אנ. אי שלוי".

האיש הצלול עמד על הבמה ותיאר באזני העיתונאים את השינוי הרב שחוללו במוחו תאי המוח הבריאים שהושתלו בו.

אחריו עלה לבמה חולה סרטן, שאחת מראותיו הוחלפה אף היא בראה בריאה, שנלקחה מכפילו הגנטי.

גם הוא סיפר לנוכחים על איכות חייו החדשים לאחר ההשתלה המהפכנית שעבר.

בזה אחר זה נעמדו לצד מי שסימן את סופם של חוליי העולם הזה, חולה פרקנסון לשעבר שחדל לרעוד, חולה כליות שהחלים ושאינו נזקק עוד למכשיר דיאליזה ועוד ועוד.

את ההתרגשות האמיתית סיפקה לכולם אישה בשנות הארבעים לחייה, שנחשבה כחשוכת ילדים שנים רבות. היא ובעלה, והתינוקת שבידיה, כפילתה הצעירה שהופקה אף היא מן הקוד הגנטי שלה, ניצבו מאחרי המיקרופון והודו לפרופסור רייס על שהעניק להם חיים חדשים.

מקורות המתנגדים לשיבוט:

- ◀ 'שהשם ברוך הוא שם בתחילת הבריאה לכל דבר ודבר מדברי העולם טבע לפעול פעולתו טובה וישרה לטובת בני העולם אשר ברא, וציווה כל אחד לפעול פעלו למינהו... ובמלאכת התערובות יש בה צדדים שלא הורשו בני אדם להשתמש בהן, כי יודע אלקים שסוף המעשה היוצא לבני אדם באותן צדדים רע להם, ומפני זה מנעם' (ספר החינוך מ' סב).
- ◀ 'כי השם ברוך הוא ברא עולמו בחכמה בתבונה ובדעת וכו', ובהיות יודע אלקים כי כל אשר עשה הוא מכוון בשלימות לענינו שהוא צריך בעולמו, ציווה לכל מין ומין להיות עושה פירותיו למינהו, כמו שכתוב בסדר בראשית, ולא יתערבו המינים פן יחסר שלימותן ולא יצווה עליהם ברכתו' (ספר החינוך מ' רמ"ד ובאופן עקרוני סבור ספר החינוך שזה גם טעם איסור שעטנז - מ' תקנא)
- ◀ **לחבריא ג' בלבד:** 'הטבע הוא משובח מאוד במקומו הראוי לו, וכשהמלאכותיות נכנסת במקום הטבע, היא מקלקלת אותו. על כן קובלים הרבה חכמים על חלאים ועל חולשות שנולדו בבני אדם מפאת התרחקותם מן הטבע. והנה אף על פי שהשם יתברך ברא את העולם לעשות, לשכלל ולתקן, מכל מקום צריך האדם בזהירות יתירה לעיין שרק ישכלל את הטבע שהיא מתנת ה', ואז באמת אינו יוצא גם בשכלול מן הטבע, כי כשרון האדם וחריצותו, גם זה מתת אלוקים היא ודבר טבעי, אבל כשמהרס אל מקום שהטבע צריך לעשות את שלו ומקלקלו, על ידי מה שעוצר בעדו, אז הוא גומל לנפשו רעה. על כן הגבילה תורה את יכולת האדם בשינוי הדברים הטבעיים, ואמרה: "בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים, ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך", "לא תזרע כרמך כלאים", כל זה להשריש בלב האדם את החיוב להיזהר שלא להרס את הטבע, במקום שהוא צריך להיות עומד בצביונו. [אוצרות הראיה, חלק ב, עמוד 109].
- ◀ **לחבריא ג' בלבד:** "לפיכך נברא האדם יחידי - להגיד גדולתו של הקדוש ברוך-הוא, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד - כולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהם דומה לחברו" (סנהדרין ל"ז).

מקורות המתירים שיבוט:

- ◀ 'וכבשוה' נתן להם [=לבני אדם] כח וממשלה בארץ לעשות כרצונם בבהמות ובשרצים וכל זוחלי עפר, ולבנות, ולעקור נטוע, ומהרריה לחצוב נחשת, וכיצא בזה. וזה יכלול מה שאמר "ובכל הארץ" (לעיל פסוק כו) [רמב"ן בראשית א כח].

נקודות לדיון בסיום הפעילות

- א.** האם יש בפיתוח טכניקות של תיכפול / שיבוט בני אדם משום פגיעה בעצם האמונה בבורא עולם? האם יש לראות בטכנולוגית תיכפול / שיבוט בני אדם משום איסור הלכתי - השקפתי עקרוני להתערבות שלילית בבריאה? האם יש בעצם הטכנולוגיה של תיכפול / שיבוט בני אדם איסור הלכתי מהותי? (מה דעתכם לאור המקורות בהם פגשתם כעת).
- ב.** האם יש בטכנולוגיה של תיכפול / שיבוט בני אדם תועלת העולה על הנזק? (לאור העמדות השונות שהוצגו בפעילות).
- ג.** מה דעתכם, האם דינו של תוצר תכפול / שיבוט הוא כדין 'גולם' (-כמו הגולם מפראג, שלגביו נפסק שאין דינו כאדם, ואינו מצטרף למנין, ומותר אף להורגו)? (סנהדרין סז:)
- ד.** האם מקיימים בדרך זו מצות פריה ורביה? כיצד יוגדר האב בתהליכי תיכפול / שיבוט?

למדריך- מצורף עבורך סיכום הנושא מתוך מאמרו של הרב פרופ' אברהם שטיינברג (המופיע ראשון ברשימת המקורות להרחבה):

א. אין בטכנולוגית תיכפול / שיבוט בני אדם שום פגיעה באמונה בבורא עולם ויוצר האדם. אין, ולא צריכה להיות, התייחסות ערכית-אמונית בסיסית שונה בגין חידושים טכנולוגיים אלו. ברמה עקרונית אין בטכנולוגיה זו משום התערבות שלילית בבריאה, בתנאי שמגבילים את שימושה דווקא למצבים המביאים תועלת לבני אדם, ומונעים בעיות הלכתיות היכולות לנבוע מהפעלת הטכנולוגיה הזו.

ג. יש עדיפות מבחינת ההשקפה היהודית להמשך הסדר חברתי הקיים בשמירת התא המשפחתי-גרעיני של אב ואם מזוהים ובוררים, אשר חיים חיי אהבה וחיבה, ומעמידים צאצאים בדרך הטבעית, ובכך מקיימים לכל הדעות מצות 'פריה ורביה'. אין רוח היהדות נוחה מטכנולוגיות הפריה הנעשות תוך כדי **ערבוב** של אנשים ונשים שונים שאינם גרעין משפחתי-אורגני, או מטכנולוגיות תיכפול / שיבוט הנעשות ללא זוגיות, וזאת בעיקר בגלל התקלות הרבות שיכולות לנבוע מהן.

ד. יחד עם זאת יש לציין כי לאור הנתונים הידועים לנו כיום, אין בעצם התהליך משום חשש ממזרות, ולפיכך יש להניח כי ניתן למצוא דרכים למנוע את התקלות ההלכתיות, או לפתור אותן לכשייווצרו. יהא צורך להתמודד מבחינה הלכתית עם תוצאות הנוגעות להגדרת אבהות ואמהות של יצירות אנושיות כאלו, קביעת גדרי עריות, צרכי גיור בתנאים שונים, וכיו"ב. בדיעבד, לאור ההנחה שהטכניקות יתבצעו בסופו של דבר - יש לדאוג לצמצום מרבי של השימוש בטכנולוגיה זו אך ורק למצבים חריגים שהטכנולוגיה הזו היא הבלעדית שתביא לשיפור המצב. כמו כן יש לדאוג לפיקוח הדוק ובינלאומי על הפיתוח והשימוש בטכנולוגיה זו, כדי למנוע את הרס הסדר החברתי העולמי הקיים, וכדי למנוע נזקים חברתיים-הלכתיים לדורות הבאים.

ה. כל האמור לעיל הוא בגדר מחשבות והצעות ראשוניות לבעיה חדישה וסבוכה, ובוודאי אין לראות בדברים אלו, בשום צורה ואופן, פסק הלכה. ברור ומובן מאליו ששאלות אלו צריכות לעלות על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן, ועל גדולי הדור לתת דעתם בכל השאלות האמורות, ולפתור אותן על פי ההלכה המסורה להם.

מקורות לעיון ולהרחבה:

- ◀ תיכפול/שיבוט בני אדם היבטים מדעיים, מוסריים ויהודיים/ פרופ' אברהם שטיינברג/ בשדה חמד תשנ"ז, גיליון מס' 3
(http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/sde_chem/tichpul.htm)
- ◀ אנציקלופדיה הלכתית רפואית
- ◀ שיבוט גנטי - תחרות במעשה ה' / נחום רקובר
- ◀ השיבוט וההלכה / הרב יעקב אריאל

ג'	חבריא	ב'	חבריא	א'	חבריא
----	-------	----	-------	----	-------

צניעות

בגדי המלך החדשים - פעילות לחבריא א':

לראות שהמכונות ריקות, והכסף הרב ששילם לאומנים המיוחדים לא הניב כל תוצאה.

ברגע האחרון הוא כבש את זעמו, כשזכר שרק הטיפשים ומי שאינם ראויים לתפקיד השלטון, אינם מסוגלים לראות את הבדים הנפלאים הנארגים בחדר ממש ברגעים אלה. המלך העדיף לשתוק מאשר להפגין את כסילותו ברבים.

"הרי לא ייתכן שרק אני בעצמי אינני רואה דבר!", הרהר המלך. "ליתר ביטחון אשלח את אחד מיועצי שביע את דעתו על עבודתם של האומנים", חשב, ומיהר לשלוח למקום את זקן היועצים שלו. "זהו האיש החכם ביותר בממלכתך. הוא המתאים ביותר לבדוק את העבודה המתבצעת בחדר".

היועץ הזקן נכנס אל החדר, וראה את שני האורגים טורחים ועמלים סביב הנולים הריקים בתשומת לב ובמאמץ רב. היועץ הישיש נדהם למראה עיניו. "אינני רואה אפילו קצה חוט או פיסת אריג", חשב לעצמו, אך מיהר והדגיש בינו לבינו כי עדיף לו וליוקרתו ולמעמדו, שלא לספר על כך לאיש, פן תיוודע ברבים טיפשותו והוא יאלץ לוותר על מישרתו רבת השנים.

"מה דעתך על הבדים המיוחדים? על הצבעים? האם הנך אוהב את הדוגמאות הארוגות בבד?", פנו הנוכלים אל היועץ.

היועץ חכך בלבו אם להשמיע את מחשבותיו האמיתיות או להימנע אך הפעם, ומיד השיב: "הבדים נפלאים! פשוט יוצאים מן הכלל! אני מייד עומד לבשר למלך שהעבודה המתבצעת בחדר זה משביעת רצון ויפה במיוחד!".

"אנו מודים לך!", קדו בפניו שני הנוכלים, ופירטו באוזניו את הדוגמא שנארגה בבד ואת זו שעתידיה להופיע בתוכו בהמשך. היועץ האזין להם בתשומת לב מרובה, מנסה שלא להפסיד שום פרט מן התיאור הססגוני, אותו עתיד הוא למסור למלך הממתין בקוצר רוח בחדרו. באותה ההזדמנות, הרהיבו האורגים הרמאים וביקשו למסור להם בהקדם חוטים יקרים נוספים, על מנת שלא יתעכבו במלאכתם.

לפני שנים רבות היה מלך שאהב מאוד בגדים חדשים. את מרבית זמנו היה מבזבז על רכישת בגדים חדשים ומפוארים. הוא לא התעסק בענייני הביטחון של המדינה אותה ניהל, הוא לא התעניין בענייני הממלכה, באיכריה, בממלכות השכנות. הוא הופיע רק לאירועים בהם יכול היה להציג לנתיניו את הבגדים החדשים שרכש. היו לו חליפות לכל זמן ולכל שעה.

למרות שהמלך לא התעניין כלל וכלל בממלכתו, היו תושבי הממלכה מאושרים ורחובות הממלכה היו יפים ותוססים במיוחד. סוחרים מכל מדינות הסביבה באו לבקר בממלכה, ומכרו את מרכולתם בחנויות ובשווקים שברחביה.

יום אחד הופיעו בארמון שני רמאים, שהציגו את עצמם כאורגים וכחייטים מומחים. "אנו מסוגלים לתפור בגדים מיוחדים במינם", סיפרו הרמאים למלך הנלהב. "את הבגדים שאנו מכינים, אנו אורגים מחוטים מיוחדים ובצבעים שטרם נראו כמותם. רק מי שחכם דיו מסוגל לראות את הבדים הנפלאים הללו, ואת בגדי הפאר שביכולתנו לתפור מהם".

"נפלא!", חשב המלך לעצמו. "כעת, בעזרת הבגדים הללו אוכל לבחון מי מבין שרי ויועצי חכם דיו, ומי כה טיפש, עד שאינו ראוי כלל לתפקידו".

המלך לא בזבז זמן, ומיד הזמין את שני האורגים החייטים לארמונו. הוא פינה להם חדר מפואר לעבודה, ושילם להם דמי קדימה ובלבד שיזדרזו ויחלו במלאכתם.

האורגים הנוכלים העמידו את הנולים שהביאו עימם, ועד מהרה נצפו כשהם טרודים עד מאוד בעבודתם ובמלאכתם משעות הבוקר ועד לחצות הליל. כל מי שחלף בסמוך לחדר עבודתם נדהם לראות שהם אינם עושים מאומה, למרות שכל החדר התמלא בשלל חוטים יקרים ומיוחדים על פי הזמנתם. למען האמת, את החוטים הטמינו בצרורותיהם, והנולים נותרו ריקים כשם שנראו בתחילת עבודתם.

לאחר ימים אחדים חשב המלך בלבו: "מעניין כיצד מתקדמת מלאכת האריגה המיוחדת. כדאי שאציץ ואראה במו עיני". כשנכנס לחדר העבודה, הוא נדהם

החצוצרות החלו להריע ברחוב העיר. "מה דעתכם על בגדי החדשים?" שאל המלך את מארגני המצעד, אך אלו העמידו פנים שאינם שומעים, והוסיפו להיות טרודים במלאכתם. משרתי המלך אחזו בשולי הגלימה שלא היתה ולא נראה, וצעדו באיטיות בעקבות המלך. כולם היו שותפים בשקר הגדול, משום שחששו להיחשב כשוטים גמורים שאינם מסוגלים להבחין בבד.

כל תושבי הממלכה עמדו בצד הדרך והריעו לחבורה הצועדת בסך. "יחי המלך! מה נפלאים הם בגדי המלך החדשים!", הריעו האנשים בצדי הדרכים הראשיות. כולם חששו להראות את כסילותם ברבים, ולהודות בפה מלא שהמלך הצועד בחשיבות כה רבה במצעד אינו לובש מאומה.

בינתיים ארזו הנוכלים את מטלטליהם, אספו את סלילי החוטים שנתרו בשלמותם, וצררו אל תוך כיסיהם את מטבעות הזהב הרבים שקיבלו תמורת העבודה שלא ביצעו. "עשינו עסק נהדר", סיכמו לעצמם תוך כדי אריזה. "כל תושבי הממלכה הזו, ומלכם בראשם, הנם טיפשים מטופשים. עלינו לברוח לפני שהתרמית תתגלה".

כל אותו הזמן נמשכה התהלכה הגדולה ברחובות הממלכה. פתאום בקעה מתוך הקהל קריאה של ילד קטן: "הביטו וראו, המלך לא לובש דבר! המלך בבגדים תחתונים בלבד!"

"שמעתם את דברי בני?", פנה אביו של הילד אל הסובבים אותו, "הוא צודק- המלך לא לובש בגדים כלל!!!"

הדברים עברו ברחש מהיר בתוך קהל ההמונים שצבא על הרחובות, "זהו ביזיון אמיתי! איזה מלך יוצא ככה מן הבית?". עד מהרה הפך הרחש הקל לקריאות רמות - "המלך אינו לובש בגדים!!!"

המלך שמע את הקריאות מכל עבריו, וידע כי הצדק עם נתיניו. הוא הבין שרימו אותו, ומיהר במרוצה אל הארמון.

את החייטים הנוכלים לא מצא המלך הזועם ולא יכול היה להעמידם לדין. הוא הסתפק הפעם בלקח המר שלמד מן המקרה- והקדיש זמן רב יותר לענייני הממלכה החשובים, ובזבו פחות ופחות זמן על רכישת בגדים נוספים, בדיוק כפי שהיה ראוי שיעשה מאז ומעולם.

היועץ שב אל המלך, שיבח את מלאכת האורגים וביקש מהמלך לשלוח בהקדם את אספקת החוטים המחודשת. המלך לא התעכב ומילא מייד את הבקשה.

"הגיע הזמן שאראה את הסחורה בעצמי!", חשב המלך לעצמו, ומיהר בחברת יועציו לחדר האריגה. הנוכלים ששמעו את הפמליה מתקרבת, העמידו פני טרודים במלאכתם, והפעילו ביתר מרץ את הנולים הריקים. "האין הבדים נפלאים?", שיתף זקן היועצים את המלך בהתרשמותו. הוא היה בטוח שמלבדו כולם רואים את הבדים הפלאים, ופחד להראות כטיפש.

"האם זה ייתכן שהיועצים שלי רואים מה שאני אינני רואה?", חשב המלך המודאג בלבו. הוא פחד להראות בעיניהם כטיפש חסר תקנה. "אם תתגלה האמת ידיו אותי מכיסאי, וימליכו אחר תחתי".

"מושלם! נהדר ביותר!", השיב המלך בהתרגשות. הוא התקרב אל הנולים, מישש את הבד הדמיוני בידיו, כשכל הפמליה סובבת אותו ותרה בעיניה אחרי קצה קצהו של חוט. "איזה יופי! כמה מפואר!", החרו אחריו כולם, "הבגדים שייתפרו מבד זה ראויים להילבש במצעד החגיגי שיערך בקרוב ברחובות הממלכה!".

המלך הנרגש נסחף לתוך ההתלהבות הכללית, וכיבד את הנוכלים בתואר אבירות מיוחד.

המצעד עמד לחול בקרוב, והנוכלים עבדו כביכול ברציפות, לאורך כל הלילה. הם חתכו את הבד הדמיוני על פי גזרה מיוחדת, ותפרו אותו בזהירות, ללא חוט כמובן. עם עלות השחר יצאה השמועה מן החדר - "בגדי המלך מוכנים!!!"

המלך הנרגש מיהר לאגף האורגים החייטים, שם נפרשה לנגד עיניו חליפה חדשה, דמיונית לגמרי.

"הוד מעלתך, ראית את המכנסיים הנפלאות? ומה דעתך על הגלימה והאבנט? ראית את הברק העולה מהם? את נעימות המגע בהם? את קלילותם? כל מי שילבש אותם ירגיש כאילו אינו לובש דבר, ובכל זאת יתהדר באחד הבגדים המפוארים שנתפרו מאז ומעולם".

"היואיל, הוד מעלתו, לסור אל מעבר לפרגוד וללבוש את הבגדים המפוארים שהכנו עבורו", פנה אל המלך אחד הנוכלים. "ברצוננו לערוך בבגדים את התיקונים האחרונים".

המלך מיהר לציית לדברי הנוכל, ונותר בבגדיו התחתוניים. הנוכלים העמידו פני מודדים ומתקנים, עד שהשלימו כביכול את המשימה.

חליפת לייט אמיתית - עיבוד לסיפור בגדי המלך החדשים לחבריא ב':

ראש העיר החריש. הוא הביט בעצמו במראה. בבבואתו הוא צפה בגבר בשנות החמישים לחייו, בלבוש שאינו רשמי כלל וכלל, בלשון המעטה.

"אני במקומך, לא הייתי מתלבט כל כך הרבה. המחיר שאנו דורשים עבור החליפה המפוארת הזו כל כך זול יחסית לאיכות שלה. ממה אתה חושש? מעולם לא נראית טוב יותר!", סיכם מנהל החנות הממולח.

ראש העיר סקר את עצמו מצד אל צד. הוא זימן לחדר המדידה כמה ממקורביו שביקרו בחנות באותה העת.

"הייתם מאמינים? ראש העיר שלנו הוא האופנתי ביותר במדינה! המילה האחרונה!!!", סיכם האחד. "תארו לעצמכם מה יגידו מחר כל תושבי העיר, כשיראו במודעות תעמולת הבחירות את ראש העיר שלנו, כשהוא לבוש בחליפת לייט אמיתית ומקורית", סיכמו השניים האחרים.

"קניתי!", נכנע ראש העיר לטעם הקהל שסבב אותו. "יתכן שמפאת גילי איני רואה את מה שעוזרי הצעירים מסוגלים לראות", הרהר ראש העיר בדרכו לקופה. "עלי להיזהר, ולא להודות בכך פן יעדיפו מועמד אחר על פני".

"למחרת בבוקר, כצפוי, צבא המון קונים נלהב על פתח החנות. בסמוך לכניסה נתלתה תמונתו של ראש העיר לבוש בחליפת הפאר שרכש, כשהוא מגלה טפח וחושף טפחיים.

בניגוד לציפיות, קהל הקונים התייחס לחנות החדשה כאל רעיון נחמד, והעדיף למלא את תפקיד הקונים הבררניים היוצאים בסיום הביקור בחנות בידיים ריקות.

"התרמית הגדולה", זעקו כותרות העיתונים למחרת בבוקר. מתחת לכותרת הראשית הופיע ראש העיר במלא הדרו כפי שהנציחו אותו בעלי החנות המפוארת.

חנות בגדים חדשה, המשתייכת לרשת האפנה העולמית 'לייט' נפתחה בכיכר העיר. כל העיתונים התמלאו במודעות פרסומת גדולות, שהזמינו את תושבי הכרך הגדול לבוא ולבקר בחנות. ביום הפתיחה נערכה במקום מסיבה גדולה אליה הוזמנו כל קובעי הטעם, בנייהם אנשי ממשל ופוליטיקה שקיוו למצוא בחנות בגד מכובד שיעטר את תדמיתם המכובדת.

להפתעת כולם, על הקולבים הרבים בחנות לא נראו בגדים כלל. המדפים המרובים נותרו חסרי סחורה.

"סלח לי", פנה ראש העיר אל מנהל החנות, "האם אין בכוונתכם למכור בחנות זו בגדים כלשהם?".

"אינך רואה אילו בגדים נפלאים יש לנו כאן!", לא הסתיר המוכר את תמיהתו. "שים לב לחליפות הנפלאות התלויות כאן, בארון הקרוב אליך. כל החליפות התלויות כאן נתפרו מאריג עדין ומיוחד. שים לב לתפירה, הבט במכפלות שנתפרו ביד אומן. איזו מידה אתה לובש? באיזה צבע אתה מעוניין?".

ראש העיר נראה מבולבל ונבוך. הוא קפא על עמדו. במבט מהיר סקר את המוזמנים הרבים שכיבדו את האירוע בנוכחותם. פה ושם הוא הספיק לראות כמה ממכריו פושטים ולובשים חליפות פאר דמיוניות, ולא מוותרים על רכישתו של אחרון הכפתורים.

"התואיל, אדוני ראש העיר, להיות הראשון שירכוש אצלנו חליפה?", האיץ בו מנהל החנות. "אנו ננציח אותך במצלמתנו, ונתלה את תמונתך, לבוש בחליפה ההדורה בכניסה לחנות. כל תושבי העיר ייטיבו לראות אותך מחר בבוקר, כשיפקדו את המקום. בוודאי לא תוותר על פרסום שכזה בערב הבחירות לרשויות המקומיות?".

תוכן הדיון בעקבות הסיפורים:

מה תפקיד הבגד? לפי אלו כללים נקבע את מלבושינו? האם התעלמות מכללי צניעות הכתובים בתורה ובהלכה, היא סוג של עיוורון מן הסוג שהוצג בסיפורים? האם נתקלתם בעצמכם בעבר באירועים דומים? וכד'.

ניתן להציג לצורך הדיון את המקורות:

- ◀ "והצנע לכת עם ה' אלוקיך" (מיכה ו', ח') - המדבר על איסור הגאווה
- ◀ "הדר בני אדם כסותם" - דרך ארץ זוטא, פרק י'
- ◀ "ר' יוחנן קרא לבגדיו מכבודותי" - שבת קי"ג ע"א
- ◀ "אמר רב יהודה אמר רב: לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו" - שבת קכ"ט

בנות

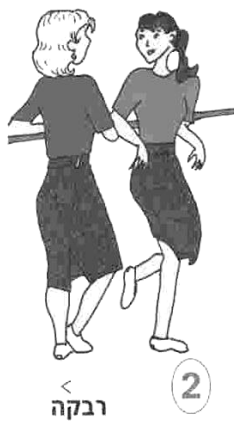
החצאית של רבקה

מתוך מגזין מראות, גיליון מס' 1, תשנ"ו - לחבריא ב' וג'

תראו,

בהתחלה זו לא היתה שאלה של 'קליק'.
אמא של רבקה'לה קבעה מה 'מדליק'.
אז התחברנו יחד, כמו חמאה ללחם קימל,
חצאית פרחונית לתלמידת כיתה גימל.

אך מה לעשות, האפנה מכתיבה,
זה השפיע עליה לראשונה בחטיבה.
הפכנו צמודות ממש, עד מעבר לברכיים,
רבקה, אני ושליץ, עם כיסים באחוריים.

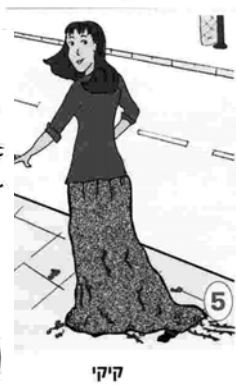
נכון, בטיולי התיכון התרחבתי ללא היכר,
מכנסיים הופקדו על שטח ההפקר.
ויחד עם ריקי, ועם כח רצון איתן,
השתפשפנו בשכבות על סלעי הזוויתן.

מתוך תחושת שליחות שבחינוך הדור הבא
שבתני ונצמדתי לריקה בחיבה.
התארכתי עד נעל, גם הבנתי מיד,
שחינוך טוב מתחיל מן המסד.

עם התחושה הזו הלכתי עם קיקי עד הסוף,
מתוך רצון לתרום ולסחוף.
השקענו המון בשירות בעיירה שבצפון,
גם טאטאנו את המקום ליתר ביטחון.

ואחרי תרומה כזו, נשחקו הקצוות,
התקצרתי, נוספו עקבים ובוטלו העקבות.
מוקפדת בלבושה, מהוגנת ככולם,
הופיעה בקי בשערי 'בר-אילן'.

אחר כך התברר שעם הידע העצום,
נתגלה לה לבקי, סוד הצמצום.
לכל מילה יש משקל, לכל סנטימטר יש ערך,
בשנה ג' כבר לא הגעתי לברך.

וכשמעתי "קול ששון" אז באופן מיידי,
התחלתי לתהות מה יהיה בעתיד אורכי.

בסיס הקראת השיר ניתן לערוך דיון:

- ◀ האם אפשר להגדיר את השינויים המתוארים כפרצות בגדי הצניעות? האם הלכות הצניעות משתנות בהתאם לאופנה?
- ◀ האם הן תלויות בגיל? כיצד ניתן להסביר שינויים דרסטיים בתחום זה בתקופות חיים שונות של הבת?

ב' ג'	ב' ג'	בנים
-------	-------	------

מה לעשות ביום כיף?!

אירוע אמיתי - על פי בראש צבאי, המרכז להלכות והליכות צבא, שעלבים

במפקדת אחת מחטיבות השריון בצפון להתערות בפלוגה הוותיקה אליה סופחו, להביא הארץ היתה התכונה רבה. הקצינים לתקשורת בין אישית טובה יותר שתשפר את והחיילים עסקו בהכנת אירוע גדול יכולת לחימתם כחלק מן הקבוצה, ותמתן את שציפו לו כבר חודשים ארוכים. כבכל שנה, ערך היותם חריגים בקבוצה החילונית.

צה"ל לחטיבה זו 'יום כיף' כאות הוקרה לאחר המסדר נערך דיון קולני בחדרם של לתרומתם הרבה של החיילים בהגנה על גבול ההסדרניקים, בשאלה- 'מה עליהם לעשות?!'. ברור היה להם כי לא יוכלו להשתתף באופן מלא הצפון.

גם גדי וחבריו עסקו באותה העת בעבודה הקשה. בפעילות יום המחר. שחיה מעורבת לא באה הם היו חיילי ישיבת הסדר שחזרו לא מכבר בחשבון כלל, הם רק התלבטו עם לנסוע עם שאר החברים לפארק מבלי להתקרב למתחם הבריכה או להישאר לנוח בבסיס. לאחר התלבטות ארוכה, הוחלט כי יישארו ביחד בבסיס. הם התנחמו בעובדה כי הישארותם בבסיס תאפשר להם תוספת

לשירותם הצבאי על מנת לבצע את חלקו השני של שירותם. במסגרת זו צורפו ארבעת החברים לפלוגה א', והם עבדו ללא לאות, בשעות היום והלילה, בהכנת הטנקים לפעילות המבצעית שתחל בקרוב. הבשורה על יום הכיף שיחול בשבוע

הבא היתה מבחינתם במקום ובזמן המתאים. יום כשהודיעו הארבעה על החלטתם למפקד, ביום הכיף, כך קיוו, יסייע להם לצבור כוחות להמשך. המחרת, הוא התבונן בהם בעיניים מופתעות, ביום ג', ערב היום המיוחד, בשעת המסדר, הודיע ולאחר מכן אמר: "אני מכבד את החלטתכם, אך המ"פ כי יום הכיף יערך באחד הפארקים שלחוף אם אתם ממילא נשארים בבסיס יהיה עליכם הכינרת. ארבעת החברים החליפו ביניהם מבטים להחליף את צוות השמירה שתוכנן להישאר נבוכים וחשו כי המועקה פושטת בקרבם. הם כל בבסיס".

כך ציפו ליום הכיף, מה גם שביום כזה יכלו

בסיום קריאת סיפור המקרה ניתן לערוך דיון סביב הנקודות הבאות:

- ◀ האם החלטתם של חיילי ההסדר היתה נכונה, או מוגזמת מבחינה הלכתית?
- ◀ על אילו הלכות המוכרות לכם הסתמכתם בתשובה הקודמת? (ניתן לחלק למשתתפים דף עם קובץ המקורות המופיע בהמשך). עד היכן הייתם אתם מוכנים לוותר על אירועים חברתיים 'בילויים' אופנות, בכדי לא לפגוע בעקרונות הצניעות המנחים אתכם (בקש מהמשתתפים לתאר אירועים אמיתיים שקרו להם - סרטים, טלוויזיה, טיולים...)?

המקורות הנוגעים בנושא:

"קדושים תהיו" (ויקרא י"ט, ב')

"ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים ד', ט"ו)

"אמר שמואל: לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל" (ברכות מ"ט, ב')

"הלל אומר: אל תפרוש מן הציבור" (אבות ב')

ג'	חבריא	ב'	חבריא	א'	חבריא
----	-------	----	-------	----	-------

צער בעלי חיים

חלק לכל צמד או קבוצה קטנה תיאור מקרה ובקש ממנה לאמר מה לדעתה רוח היהדות במקרה כזה:

- ◀ עריכת ניסויים פסיכולוגיים בקופים, כחלק ממחקר התנהגותי.
- ◀ הדבקות עכברים במחלות קשות, לצורך בדיקת יעילותן של תרופות חדשות.
- ◀ עריכת ניסויים קוסמטיים על בעלי-חיים.
- ◀ הריגה יזומה של כלבים משוטטים.
- ◀ עיקור חתולות רחוב.
- ◀ גידול בקר לשם שחיטתו ואכילת הבשר.
- ◀ פיטום אווזים לשם הפקת כבד אווז שמן ומשובח.
- ◀ אילוף סוסי פרא.
- ◀ גידול תוכים או קופים בכלוב בבית.
- ◀ אילוף בעלי חיים בקרקס.

מקורות לסיוע בפיתוח העמדות השונות:

”מותר האדם מן הבהמה אין, כי הכל הבל” (קהלת ג', י”ט). לבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה ליתן דין וחשבון לפני כיסא כבודך”

(מתוך: קריאת שמע קטנה, תפילת שחרית)

יזכשוהו נתן להם (ולבני אדם) כח וממשלה בארץ לעשות כרצונם בבהמות ובשרצים וכל זוחלי עפר, ולבנות, ולעקור נטוע, ומהרריה לחצוב נחשת, וכיוצא בזה. וזה יכול מה שאמר ”ובכל הארץ” (לעיל פסוק כז)

(ורמב”ן בראשית א', כ”ח)

אלא שראתה החכמה האלוקית שהאדם נפל ממצבו המוסרי (=לאחר המבול), ועד שיעלה במעלה זו (=בחזרה) אין אותה המעלה המוסרית של הכרת משפטם של בעלי החיים ראויה לו כלל... כמה מגוחך הדבר, כל עוד טומאתו בו (טומאה = שפלות יחסי בני האדם עם בני האדם) יפשוט טלפיו ויפנה לדרך צדקה הרחוקה להתחסד עם בעלי חיים כאילו כבר גמר כל חשבונותיו עם בני האדם הברואים בצלם אלוקים, כאילו כבר העמיד הכל על נכון, כבר העביר את שלטון הרשעה והשקר, שנאת עמים וקנאת לאומים...”

(הראי”ה קוק, חזון הצמחונות עמ' י”ג)

”אמר רב יהודה: כל מה שברא הקב”ה, לא ברא דבר אחד לבטלה”

(שבת ע”ז, ב')

"אפילו דברים שאתה רואה בהם יתירים (=מיותרים) בעולם, כגון: זבובים ופרעושים ויתושים, אף הן בכלל ברייתו של עולם הן (ע"פ פירוש 'מתנות כהונה' שם: יש בהם צורך והם עיקר הבריאה)"

(מדרש רבה, בראשית י', ב')

"ייסוריו של רבי (רי יהודה הנשיא) על ידי מעשה באו ועל ידי מעשה הלכו (=הפסיקו).
יעל ידי מעשה באוי, ומהו המעשה? – פעם אחת הוליכו עגל לשחיטה, ברח העגל לרבי, הכניס ראשו תחת תחת בגדו של רבי וגעה בבכיה (וכוונתו היתה שרבי יציל אותו מן השחיטה). אמר לו רבי: לך! לכך נוצרת! אמרו (בשמים): הואיל ואינו מרחם, יבואו עליו ייסורים."

יעל ידי ייסורים הלכוי – יום אחד נקתה שפחתו של רבי את ביתו, ראתה באחת מפינות הבית גורים קטנים של חולדה ורצתה לזרוק אותם. ראה זאת רבי ואמר לה: הניחי אותם, הרי כתוב: יורחמיו על כל מעשיו (תהילים קמ"ב, טי). אמרו: הואיל ומרחם, נרחם עליו"

(תרגום, ע"פ – בבא מציעא פ"ה, א')

ניתן לסכם את הפעילות בקריאת אחת הכתבות הבאות, והשוואתן למקרים השונים שדנו בהם קודם:

- ◀ האם יחס ההלכה דומה במקרים כאלו?
- ◀ האם הן שונות מן המקרים בהם דנו קודם?

בני אדם או חיות?

הכלב נחתך, לסתו נשברה, שיניו דוסקו – והוא מת

מאת שירה אימרגליק

"ראיתי את טייגר סובל ובוכה, כזה כלב גדול וחזק – ובקושי עומד על הרגליו. אם אני אתפוס את מי שעשה לו את זה – הוא ימות לי בידיום", אמר אתמול שלמה תורן, בעליו של 'טייגר', כלב רוטוויילר מעורב עם זאב, שאותו גילה אתמול בבוקר לאחר שהתי עלו בו. מאוחר יותר הכלב מת.

החנות של משפחת תורן נמצאת ברחוב סעי' דיה חתוכה ביהוד. מאחוריה יש חצר גדולה, ושם שוהה הכלב. "היום הגעתי בעשרה לחמש בבוקר. פתאום שמעתי מאחורי רעש וראיתי את הכלב. צעקתי 'טייגר, מה אתה עושה פה', ראיתי שהוא סובל ובוכה, פתאום ראיתי שנוזל לו דם והוא בקושי הולך. לקחתי אותו בזריזות עד לחצר והשכנתי אותו. נתתי לו מים והוא נשען על משהו, בקושי זו. בסביבות שש וחצי הלכתי שוב, וראיתי שכל הלסת שלו זזה והשיניים שברו רות. הם שברו לו את הלסת ואת השיניים ופגעו בכל הרגליים שלו. התקשרתי מהר לאשתי והיא הגיעה. כל המקום מסביב היה מלא דם".

הכלב הובהל לוטרניר, אולם מת בניחות. צוות מטעם אגודת 'תנו לחיות לחיות' וכו' חות משטרה הגיעו למקום ופתחו בחקירה.

אנשי האגודה לא הספיקו לסיים את הטיפול בכלב, ולפתע נקראו לטפל בארוע נוסף – חתול כרות ראש נמצא על מדרכה בקריית-אור. נו. אתי אלטמן, דוברת האגודה, אמרה אתמול: "שתי ההתעללויות היום מזועזעות. לגבי החתול, בטוח שהוא נרצח על ידי כת השטן".

החתול הוטבע בסיד, הוכנס לשקית והושלך לסלון השכנה

מאת איציק סבן

שקית ובה חתול מת, שהוטבע זמן קצר קודם לכן בבור סיד, הושלכה לתוך סלון של דירה בראשון-לציון. בעלת הדירה שישבה באותה שעה בסלון, נתקפה בחרדה והזעיקה את המשטרה.

מירי, בעלת הדירה בקומה ראשונה ברחוב התומר שבמרכז ראשון-לציון, אומרת שכדרך כלל היא אינה פותחת את התריסים בביתה. במוצאי שבת, בשעה 10:30 בלילה, החליטה לפתוח את התריסים כדי שהבית יתאוורר. היא ישבה בסלון וצפתה בטלוויזיה.

"פתאום נזרקה לאמצע הסלון שקית כבדה וגדולה", סיפרה אתמול, "באותו רגע ישבתי ושוחחתי עם חבר שלי. לא הבנתי מה קורה. בהתחלה ראיתי עלים מבצבצים מהשקית וחי שבתי שהיא מלאה בעלים. התקרבת – וכשפתי תחתי את השקית – חשכו עיני. ראיתי חתול מת שהיה עוד חם, מרוח כולו בסיד. הצלחתי לזהות אותו, מהשכונה, כי מדי פעם הייתי מאי כילה אותו. הייתי המומה ומיד הזמנתי משטרה. מאוחר יותר ביקשו מאיתנו לזרוק אותו. לא הצלחתי להירדם כל הלילה. אני חושדת באחד השכנים. זה מחריד. חייבים לחקור את העניין כי הרברים הללו עלולים להימשך", אמרה.

● אורי ארזי מוסר: ניקול אביטל מנתניה, גילתה אתמול כלב שחור שנשחט ונשרף, על חוף הים בנתניה. "הכלב שלי ריחרח קופסה", סיפרה, "ולפתע ראיתי שהוא מתעכב. ניגשתי לראות מה יש שם – ונדהמת".

שער הי

פעילות כללית חוויתית

שלטון התורה מטרתנו

כעת, לאחר שלמדנו על ייחודיותו של המוסר האלוקי הנצחי, על מהותה של התורה ועל חשיבותם ההלכתית של פוסקה, עלינו למצוא את נקודת החיבור היומיומית של המכלול ההלכתי לחיינו שלנו. כבני נוער יהודיים שומרי מצוות, העיסוק במה שנראה כ'קטנות היומיום', דווקא הוא מעצים את מחויבותנו להלכה באופן חסר פשרות. ההתמודדויות הקטנות, הן שמעניקות לנו את התחושה שאנו חתומים על מעין 'חוזה משפטי' רב סעיפים שתפקידו להנחות אותנו ולגונן עלינו מפני תעתועי החיים.

ברכה

גפול

סמיוס

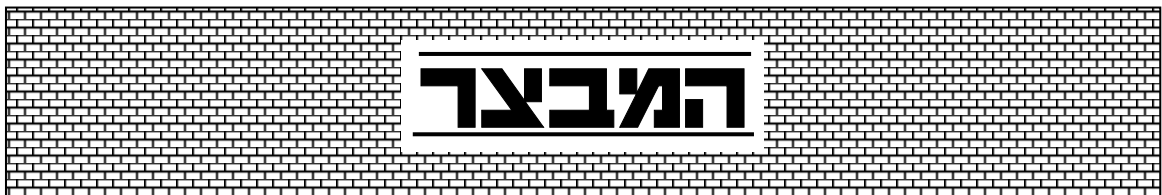
גזיס

שמו הפנאי

תורת חיים

מטרות:

- ◀ החניכים יתוודעו לעובדה שהתורה והמצוות מקיפות את כל תחומי חיינו.
- ◀ החניכים יחשפו לדוגמאות נקודתיות, בהן ההלכה נוגעת בחיי היומיום.

על הפעילות להתבצע בשטח גדול ופתוח היכול לאפשר בו זמנית פעילות עם משתתפים רבים (רצוי בשטח סגור, לצורך האווירה האוטנטית, אך ניתן גם להפעיל בחצר פתוחה).

לצד האמצעים השונים שיש להכין לקראת הפעילות, מומלץ לקשט את המקום באווירה המתאימה למשחק: תמונות של אבירים, ציורי אבנים פזורים על הקיר / קופסאות עטופות בנייר צבוע כאבן בנויות זו על גבי זו, תמונות של חלונות עם קשתות וכו'.

יש לסמן פינות שונות ברחבי אזור הפעילות, ולהכין לביצוע המשימות השונות, כשכל קבוצת משימות תוצב באזור שונה של החדר.

1. הוראות המשחק: הצג למשתתפים את 'מבצר החיים' העתיק בו הם מצויים, ואת תיבת האוצר הנעולה במרכזו מאחורי מנעול.

במהלך המשחק יהיה על קבוצתם לעבור שורה של משימות אתגריות, במהלכן יחשפו למידע שישימש אותם בהמשך. לאחר כל קבוצת משימות, יפגשו ביותם החכם שיבדוק את הדו"חות שמילאו במהלך המשימות ויעניק להם מפתח על כל שלושה דו"חות שמולאו כראוי.

במידה ואחד הדוחות לא הושלם, הצג לחניכים את האפשרות להישאל שאלה על ידי אחד מעוזריו של יותם החכם (שים לב! כדי למנוע תור מיותר במקום רצוי לצייד אותו בעוזרים - אפשר חניכים מחבריא ג'). השאלה שתישאל תהיה על כל אחד מהדו"חות שלא הושלמו, וההשבה עליה תאפשר לקבוצה לקבל מפתח נוסף, אבל על חשבון הזמן של המשימה הבאה. אם ידעו להשיב יעניק להם את אחד מהמפתחות. השאלה שתישאל תילקח מתוך המשימות עצמן, ולשם כך יש להכין בעמדתו של יותם החכם ועוזריו עותק של כל התשובות המופיעות בנספח. (למשל, במשימת הברכות - בבור הנחשים - יציג יותם החכם לקבוצה את אחת התמונות שלא נחשפו על ידיה קודם, ועליהם יהיה למצוא את הברכה הקשורה בה).

בסיום, תתבקשנה הקבוצות לבדוק אם אחד המפתחות שבידיהם יכול לפתוח את מנעול התיבה. ככל שבידי הקבוצה יהיו יותר מפתחות, כך יגבר הסיכוי שלה לפתוח את מנעול תיבת האוצר.

כוון כל קבוצה או שתיים (שיפעלו לסירוגין) לאחד ממרכזי המשימות השונים הפזורים בחדר. כל מדריך יהווה מעין 'מפקח' מטעם המשחק האחראי על אחת הקבוצות (רצוי שלא על הקבוצה שלו, כדי למנוע עימותים מיותרים).

הקצב לביצוע כל משימה כ-5 דקות, והודע על סיומן באות כלשהו (פעמון / שיעור מעורר / מוסיקה). בסיום ביצוע קבוצה בת שלוש משימות, יכוון המדריך, המתלווה לקבוצה, את משתתפיה לחלון המגדל מאחוריו יושב יותם החכם.

המגדל יורכב משני שולחנות הצמודים בחלקם הרחב זה לזה ויוצרים משטח מרובע, ועל גבו של אחד מהם שולחן נוסף העומד על רגליו ויוצר מעין חלון. את חזית המבנה הנ"ל ניתן לעטוף בגיליונות נייר חלקים או צבועים כאבנים.

תרשיש הישיש יגיש להם דף ובו שאלה. עליהם להשיב תשובה. במידה והתשובה נכונה יזכו במפתח. בסיום שלב השאלה, יעברו לקבוצת המשימות הבאה וכן הלאה, עד לסיום ארבע קבוצות המשימות.

2. תוכן המשימות :

קבוצת משימות א' - 'ברוך השם יום יום' - שילוב ההלכה בסדר היומיום :

משימה א' - ביקור בבור הנחשים - ברכות :

הכנה : לצורך המשימה דרוש שטח מרובע של כ-150 ס"מ X 150 ס"מ, שעל ריצפתו יוצמדו כרטיסיות בגודל A4 (דף צילום). על כל כרטיסיה יופיע ציור של חפץ/ אירוע וכד' הקשור בברכה יומיומית כלשהי. לאחר הצמדת הכרטיסיות יכוסה כל השטח בחוטי צמר רבים וארוכים / בצעיפי צמר שעירים וארוכים (= הנחשים). סמן בצד אחד של שטח הפעילות נקודת התחלה וממולה נקודת סיום. בנקודת הסיום הנח דו"ח למילוי וכלי כתיבה עבור כל קבוצה.

מהלך המשימה : בקש מהמשתתפים לעמוד בטור לפני נקודת ההתחלה. תן לכל משתתף שתי רצועות צמדן דוקרני, אותה עליו להצמיד סביב קרסוליו, בעזרת רצועה קטנה של צמדן שעיר. הסבר להם כי הם עומדים בפתחו של בור נחשים מסוכן, שבתחתיתו מסתתרים ציורים הקשורים בברכות, שהן חלק מסדר יומו של כל אדם שומר מצוות. על כל משתתף להיכנס לבור הנחשים ולנסות לחשוף את אחת התמונות הנמצאת מתחת לנחשים, מבלי שהנחשים שבבור ייצמדו לרגליו (המשתתף יפיל את דרכו בעזרת הידיים). משתתף שנחשים 'הכישו' אותו (נדבקו לצמדן הדוקרני), ייפסל ויצא מן הבור. משתתף שחשף תמונה, יצא בזהירות מן הבור וירשום את התמונה שמצא על הדו"ח שבנקודת הסיום, ואת הברכה הקשורה אליה. לאחר מכן, יתייצב שוב בסוף הטור, ויחכה פעם נוספת לתורו. תוכן התמונות והברכות הקשורות בהן - בנספח.

משימה ב' : דיג בבריכת דגי הפירנה - הלכות :

הכנה : לצורך המשימה יש להכין גיגית גדולה מאוד או מס' גיגיות קטנות סביבן יוכלו להתרכז כל חברי הקבוצה.

כמו כן יש להכין חכות העשויות ממקלות של מטאטא (לקצהו של כל מקל מוצמד חבל באורך כחצי מ' שבקצהו מגנט קטן/ צמדן דוקרני) ודגים לדיג משני סוגים : כ-20 דגים בגודל חצי דף צילום כל אחד, גזורים מבריסטול בצבע אחיד (רצוי כהה), ו-15 דגים הגזורים מבריסטולים בצבעים שונים, בגודל רבע דף צילום כל אחד, שעל כל אחד מהם מופיע משפט לא מושלם (תוכן המשפטים בנספח).

על כל הדגים, מכל הסוגים, תוצמד חתיכת מגנט/ חתיכת צמדן שעיר באזור הפה של הדג ומשני צדדיו.

מהלך המשימה : הצג למשתתפים את בריכת הדגים, והסבר להם כי בבריכה שוחים דגים חשובים שעל ביטנו של כל אחד מהם מתואר מצב כלשהו שההלכה היומיומית המוכרת לנו מתייחסת אליו. אלא, שעל הבריכה השתלטו דגי פירנה טורפים (הדגים הכהים והגדולים) העשויים לנשוך לא רק את הדג, אלא גם את הדייגים. עליהם לנסות לדוג את הדגים הצבעוניים בלבד, ולהיזהר שלא לדוג את הדגים המסוכנים. דייג שידוג דג מסוכן, יינשך

ווייפסל. כמו כן, כל דייג שידוג דג רגיל יקרא את האירוע המופיע בו ויבחר, מתוך ספר ההלכה היומית המצורף, את שם ההלכה המתאימה לאירוע וירשום אותו על הדו"ח המצורף. תוכן הספר והדו"ח בנספח.

משימה ג': לחשוף את המגילה שמאחורי האבן הגדולה - תפילות:

הכנה: לצורך המשימה יש להכין חבל עבה וארוך מאוד (כ- 10 מ'. ניתן להכין את החבל גם מצעיפים ארוכים שיקשרו זה לזה, ממטפחות ארוכות או מרצועות בד אחרות). כמו כן יש לעטוף את השולחן בנייר אריזה חום, ולקשור אל אחת מרגליו את החבל הארוך. בנוסף לאלו, יש להכין את המגילה העתיקה המופיעה בנספח, ולהצמידה אל הקיר שמאחורי השולחן עם האבן הגדולה ואת לוח הצופן לפענוח המגילה. כמו כן יש להכין לכל קבוצה את הדו"ח למילוי במהלך המשימה.

מהלך המשימה: הצג למשתתפים את החבל הארוך, המונח בערמה והמוביל אל האבן. הסבר להם שמאחורי האבן מסתתרת מגילה עתיקה. בקש מהמשתתפים לעמוד בטור ולאחוז (זה מאחורי זה) בקצה החבל, למשוך אותו ולהתקדם באחיזה בו עד שיתקרבו לאבן הגדולה (השולחן). כשיגיעו לאבן, עליהם למשוך בחוזקה, להזיז את האבן, ולחשוף את המגילה העתיקה שמאחוריה הצמודה לקיר. בתוך המגילה שיחשפו יופיעו שלושה שעונים, ומתחתם מקור מוצפן (בצופן צבעים - המקור המוצפן והצופן בנספח): "שאו מרום עינכם, שחרית מנחה וערבית, וקבלו עליכם עול מלכות שמים". עליהם לפענח את המקור, לרשום אותו ולהסביר את הקשר שלו לציור במקום המתאים בדף הדו"ח של משימה זו.

קבוצת משימות ב' - סמלים, ציוני דרך ואירועים מיוחדים:

משימה ד': חילוץ משדה ממולכד - סמלים:

הכנה: לצורך המשימה יש לתחום אזור ארוך וצר, לצייר בתוכו מסלול הליכה (=קו על הרצפה) בגיר צבעוני ולסמן בתחילתו נקודת זינוק ובסופו תיבה/ ארגז גדול. בתוך התיבה יונחו סמלים יהודיים (פירוט בנספח) ופרטי לבוש שונים שאינם סמלים יהודיים שימלאו את הארגז עד גדותיו. כמו כן יש להכין זוג קופסאות שימורים סגורות שישמשו כנעלי הליכה למחלצים, חלקי משפט להשלמה ודו"ח למילוי על ידי המשתתפים (פירוט בנספח).

מהלך המשימה: הסבר להם כי הם עומדים בפתחו של שטח ממולכד מזה שנים רבות, שבקצהו נמצאת תיבה ובה הוטמנו חפצים שונים, ביניהם גם סמלים המלווים את חייו של כל אדם שומר מצוות. שנים רבות חיכו הסמלים שהם יגיעו ויוציאו את הסמלים מהתיבה ויבודדו אותם מיתר החפצים. בקש מהקבוצה להסתדר בטור לפני נקודת הזינוק, והורה למשתתף הראשון בטור לעמוד על שתי הקופסאות. עם התחלת המשימה על המשתתף הראשון להתקדם על גבי הנעלים המיוחדות לאורך המסלול המפותל מבלי ליפול, להגיע לתיבה ולחפש בתוכה סמל יהודי המלווה את חייהם כשומרי מצוות. בזמן החיפוש בתיבה יספור המדריך 'המפקח' על הקבוצה עד חמש, וכשיסיים את הספירה יהיה על המשתתף להסתובב בחזרה, לשוב לטור הקבוצתי, למסור את הקופסאות לבא אחריו ולהיעמד שוב בסוף הטור. משתתף שמעיד באמצע המסלול יפסל, יעביר את 'הנעליים' לבא אחריו ויעבור לסוף הטור. עבור כל סמל נכון שימצא נציג הקבוצה, תקבל הקבוצה חלק ממשפט המסביר את חשיבותם של הסמלים לאדם השומר מצוות. בסיום המשימה תמלא הקבוצה בדו"ח את פירוט הסמלים שמצאה ותרשום את המשפט או את חלקי המשפט שמצאה במקום המתאים בדף.

משימה ה': מנהרת החיים - ציוני דרך בחייו של יהודי:

הכנה: לצורך המשימה יש להכין מנהרה מחמישה שולחנות מחוברים בטור, ומכוסים במפות או בבריסטולים (כדאי לחזק את הבריסטולים/ מפות בנייר דבק/בנעצים וכד' כדי שלא יפלו).

יש לחסום גם את הכניסה והיציאה מהמנהרה בבריסטול/בבד, ולסמן בצדה האחד נקודת כניסה ובשני - יציאה. על הקירות הפנימיים של המנהרה (על הבריסטולים, או על ניירות שיוצמדו למפות) יירשמו מושגים שונים (בנספח), ובסוף המסלול יש להניח גיליון נייר ועליו ארבעה טורים להשלמה (בנספח). כמו כן יש להכין דוח למילוי על ידי הקבוצה (בנספח).

מהלך המשימה: הצג למשתתפים את המנהרה והסבר להם כי בתוכה מסתתרים מושגים הקשורים בציוני דרך המלווים את מהלך חייו של כל יהודי/ה (ברית, בר/בת מצווה, חתונה ופטירה). בכל דקה תכריז בקול על ציון דרך אחר שמושגו מסתתרים בתוכה, ועל המשתתפים יהיה לזחול לפי התור במנהרה (לאחר כניסת משתתף ימנה הבא אחריו עד חמש ויכנס אף הוא) ולמצוא מושג אחד או יותר הקשורים לציון הדרך עליו הוכרז ולרשום אותו בטור המתאים על גיליון הנייר שמחוץ למנהרה. לכל ציון דרך ארבעה מושגים בתוך המנהרה, ובמידה וכל הארבעה נמצאו ניתן לעבור לציון הדרך הבא.

בתוך המנהרה מופיעים גם מושגים שאינם קשורים לציון דרך זה, ועל כל מושג נכון ומתאים שירשם בגיליון, תקבל הקבוצה חלק מפאזל המשלים את המשנה:

”...בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלוש עשרה למצוות, בן חמש עשרה לתלמוד, בן שמונה עשרה לחופה... בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה, בן שמונים לגבורה...”

(משנה אבות, פרק ה', משנה כ"א)

את המשפט שהשלימה, תמלא הקבוצה בדו"ח שבידה.

משימה ו': נטרול פצצת זמן - חגים:

הכנה: לצורך המשימה יש להכין חמישים עיגולי נייר / כדורי פינג-פונג לבנים, ולרשום על עשרים וארבעה מתוכם מושגים המקשרים בין האדם המאמין לקב"ה בחגים השונים (בנספח). את יתר העיגולים/ הכדורים יש להשאיר ריקים. את העיגולים יש להניח בתוך גיגית/ארגז מכוסה, שניתן להכניס לתוכו את הידיים אך לא לראות את הכדורים. בנוסף לכך יש להכין שמונה קערות חד פעמיות (למרק וכד'), לרשום על כל אחת מהן את שמו של אחד החגים המופיעים בנספח, קערה אחת לכדורים הריקים, ושעון מעורר / שעון גז מצלצל. כביתר התחנות, יש להכין דו"ח למילוי גם עבור תחנה זו.

מהלך המשימה: הסבר למשתתפים כי באזור זה מתקתקת פצצת זמן במשך חמש דקות מרגע כניסתו של אדם לתוכו, ובסיום פרק זמן זה היא עלולה להתפוצץ. משום כך הזמן המוקצב למילוי המשימה בתחנה זו הוא חמש דקות בלבד, ולאחר מכן, במידה ולא יספיקו לעצור את השעון, יהיה עליהם לצאת בזריזות מהאזור. הורה למשתתפים לעמוד בשורה לפני הגיגית/ ארגז עם הכדורים, וכל משתתף יוציא, לפי הסדר, כדור / עיגול מהגיגית מבלי לראות איזה כדור / עיגול הוא מוציא. במידה והוציא כדור / עיגול כתוב, עליו לחשוב לאיזו מקערת החגים מתאים העיגול / הכדור (ניתן להיעזר בקבוצה), להניחו בקערה המתאימה ולרשום את המושג במקום המתאים בדו"ח. כשיסיים, יוציא הבא אחריו כדור וכן הלאה. לקבוצות מתקשות, רצוי להפחית מראש את מס' העיגולים / הכדורים הריקים כדי להמעיט בהטעיה. קבוצה שתסיים למיין שלושה כדורים / עיגולים לכל קערה תיגש לשעון ותעצור אותו.

קבוצת משימות ג' - במסגרת ומחוץ למסגרת:

משימה ז': משמר המבצר - בבית ובמשפחה:

הכנה: בשטח המיועד למשימה זו יש לצייר מסלול ברוחב של כמטר אחד ובאורך של חמישה מטרים לפחות. בפינה אחת יש לסמן נקודת זינוק, ובפינה השניה יש להניח את בקבוקי הבאולינג. הבקבוקים יוכנו מעשרה קנקלים יציבים ממולאים בחול או במים (ניתן לצייר עליהם דמויות של חיילים/ אבירים למען האווירה האוטנטית), ולצורך המשחק יש לצרף גם

כדורסל או כדורגל יציב ומנופח היטב. כמו כן יש להכין שש כרטיסיות עם ציוני מקורות (פירוט המקורות ומראי המקורות - בנספח) ותנ"ך שלם. יש להכין דו"ח למילוי בעקבות המשימה.

מהלך הפעילות: הצג לקבוצה את אזור הפעילות והסבר כי בקצה השביל מוצבים חיילי המבצר. עליהם לנצח אותם בשישה קרבות, כשלכל קרב יוקדשו חמש זריקות בלבד (אפשר להעלות את מס' הזריקות כדי להקל על חניכים צעירים יותר). לצורך ביצוע המשימה עליהם להיעמד בטור לפני נקודת הזינוק, וחמשת המשתתפים הראשונים בתורם יגללו את הכדור אל החיילים וינסו להפילם. במידה ויכניעו את החיילים וכל הבקבוקים ייפלו, תקבל הקבוצה כרטיס ובו מראה מקום בתנ"ך. עליה לפתוח את המקור בתנ"ך, לקרא את הפסוק ולתאר את הכתוב בו בדו"ח שבידיהם. במידה ולא יוכרע הקרב בחמש הזריקות (או בכמות הזריקות שיועדה לו) תפסיד הקבוצה את הקרב ולא תקבל לידיה את המקור. בסוף המשימה תתבקש הקבוצה לרשום את נושא המקורות שחשפה בדו"ח, ולמצא את המכנה המשותף לכל המקורות שחשפה במהלכה - והוא: כולם עוסקים בהנחיית ההלכה להתנהגות במשפחה, הורים לילדיהם ולהפך.

משימה ח': גלגלי הצלה - בבית הספר:

הכנה: בתוך השטח המיועד למשימה, יש להעמיד בפינה אחת שולחן הפוך (כדאי לעטוף את רגליו, כדי שיראו צבעוניים יותר),

במרחק של כ-3-4 מטרים לסמן נקודת זינוק ולהניח לצידה תשעה חישובים/ גלגלי ים מנופחים וממוספרים מ-1 ועד 9. כמו כן יש להכין על גיליון בריסטול/ קרטון ביצוע תמונה של לוח המודעות (בנספח), ולכסותו בתשעה דפי צילום ממוספרים גם הם (1-9). בנוסף יש להכין את הדו"ח למילוי על ידי הקבוצה במהלך המשימה (בנספח).

מהלך המשימה: בקש מהקבוצה לעמוד בטור לפני נקודת הזינוק. הצג לקבוצה את רגלי השולחן כשבויים שנישבו לפני שנים רבות ושיש להצילם. הצלת השבויים תיעשה באמצעות זריקת גלגלי הצלה (חישובים/ גלגלים) לפי התור מנקודת הזינוק, והשחלתם על אחת מרגלי השולחן. בכל פעם שיושחל גלגל על אחת מרגלי השולחן, יורד הדף שעליו המספר המופיע על הגלגל שהושחל מן התמונה המכוסה. לאחר שתיחשף התמונה כולה, תעיין הקבוצה בתמונה ותקשר בין המודעות שעל הלוח לבין המקורות המופיעים מסביבן, ותרשום בדו"ח לצד מספרה של המודעה, את ציון המקור המתאים לה.

משימה ט': סוד הקלפים האבודים - שעות הפנאי:

הכנה: לצורך המשימה יש להכין ארגז גדול ועמוק מאוד או מספר ארגזים לא-שטוחים (10 ס"מ x 10 ס"מ כל אחד, לפחות). למלא את הארגזים בחול ולקבור בתוכם עשרה קלפים ממוספרים (בגודל קלפי משחק), שעל כל אחד מהם מתוארת התרחשות חסרת סוף, שהתרחשה בשעות הפנאי (תוכן הקלפים בנספח). כמו כן יש להכין לוח ועליו לרשום בתפזורת סייגים הלכתיים להתנהגותנו בשעות הפנאי ודו"ח למילוי (שניהם בנספח).

מהלך המשימה: הצג למשתתפים את ארגזי החול, והסבר להם שבתוך ארגזי החול קבורים עשרה קלפים ועליהם הצעות לבילוי שעות הפנאי. עליהם למצא את עשר הכרטיסיות, לרשום את מספרן על גבי הדו"ח, ולהוסיף לצידם את מספרם הסידורי של הסייגים ההלכתיים המתאימים (המופיעים בלוח התפזורת) בהם יש להתחשב בזמן הבילוי המתואר בכרטיס.

3. סיכום:

בסיום ביצוע כל המשימות על ידי הקבוצות תתכנסנה הקבוצות למליאה, מסביב לתיבת האוצר הנעולה במנועול שתי תיבות, זו בתוך זו, הנעולות גם הן. (תיבת האוצר הגדולה תיבנה בעזרת שולחן הפוך העטוף סביב רגליו בבד/ בקרטוני ביצוע, והמכסה שלה המוצמד לאחת הדפנות, עשוי

מקרטון ביצוע. לדופן הנגדית לצד אליו הוצמד המכסה תוצמד לשונית קטנה מקרטון/ פוליגל, ובמקביל לה, תוצמד לשונית דומה גם למקום המקביל במכסה. בקצה הלשונית ינוקב חור להשחלת המנעול. שתי התיבות האחרות יכולות להיבנות בצורה דומה מארגזים בגדלים שונים או מתיקיות פלסטיק רחבות. כל קבוצה בתורה תיגש למנעול ותנסה לפתוח אותו בעזרת אחד המפתחות שבידה (אותם קבלה עבור הדו"חות שהגישה ליותרם החכם). במידה והצליחה הקבוצה, תנסה לפתוח את התיבה הפנימית. במידה ולא הצליחה, יעבור התור לקבוצה שמימינה וכן הלאה. הקבוצה שתפתח את התיבה הפנימית ביותר תנצח, ותקבל את המטמון. המטמון יהיה המשנה: "דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", והיא תיכתב באמצעות ממתק כלשהו (מטבעות שוקולד, טופי וכד').

לפני אכילת המטמון, מומלץ לתת לקבוצה שחשפה אותו, לסכם את הפעילות, ולהסביר מה הקשר בין המשנה שנחשפה לבין כל התכנים בהם פגשו בפעילות (בכל המשימות פגשו הקבוצות את נקודות המפגש בחייו של כל יהודי עם ההלכה. כל יהודי שומר מצוות מונחה לאורך כל יומו (בחול ובחג) על ידי חוקים וכללי התנהגות אלוקיים). במידה והקבוצה תתקשה להשיב על השאלה, יעבור חלק מן המטמון לקבוצה אחרת שתשיב נכונה.

אפשרות ב' למשחק: יריד החיים – דרך החיים פינת גשר ההלכה

לקבוצות מתקשות או במידה ומעוניינים בפעילות פחות עמוסה, ניתן להשתמש בכל המשימות שהוצגו בהפעלת המבצר, או בחלקן, ולהפוך אותן למעין תחנות ביריד, שהקבוצות השונות עוברות ביניהן בסבב ופועלות בהן.

במידה ומפעילים את התחנות כיריד ניתן לבטל את הדו"ח, ולסכם כל משימה בשיחה עם המדריך המתלווה.

לחלופין, אפשר להשאיר את מילוי הדו"ח, ועבור כל הדו"חות המושלמים תקבל הקבוצה כרטיסים, בסיומן תוכן לפדות אותם בפרס/ בממתק המיועד לשלוש המקומות הראשונים.

אפשרות ג' למשחק

ניתן לעשות את המשימות או חלקן ברצף לכל הקבוצה או כתחרות בין נציגים.

נספח

קבוצת משימות א' - 'ברוך השם יום יום' :

משימה א' - בור הנחשים :

הציורים שעל הכרטיסיות והברכות הקשורות בהם :

הברכות הקשורות בו	הציור שעל הכרטיס
נטילת ידיים, המוציא, ברכת המזון.	לחם
קריאת שמע על המיטה (ברכת המפיל).	פיז'מה
ברכות השחר.	שמש
ברכת הגומל.	אוורון
עושה מעשה בראשית, שכוחו וגבורתו מלא עולם	ברק / רעם
זוכר הברית	קשת
שהחיינו	בגד חדש (עם תג מחיר עליו)
תפילת הדרך	מכוננית נוסעת בין הרים/ בתוך נוף
בורא פרי האדמה, פרי העץ, נפשות ומעיין שלוש.	פירות וירקות
ברכת חכם הרזים	קהל אנשים גדול מאוד
מחיה המתים	מודעה -לפגישת מחזור סע ימינה'... (אפשר לצרף תמונה של שני זקנים נפגשים).

הדו"ח למילוי יראה כמו הטבלה, רק ששני הטורים שבטבלה יהיו ריקים למילוי על ידי המשתתפים :

הברכות הקשורות בו	הציור שעל הכרטיס

במידה ומדובר בקבוצה צעירה או בחניכים מתקשים, ניתן להכין להם בתחתית הטבלה, ובתפוזות, את הברכות השונות המופיעות בטור השמאלי. במקרה כזה יהיה עליהם לבחור את התשובות הנכונות מתוך בנק התשובות שלמטה.

משימה ב' - דיג בבריכת דגי הפירנה - הלכות:

האירועים/ המצבים המופיעים על גבי הדגים הצבעוניים:

תיאור האירוע (מופיע על הדג)	ההלכה המתאימה (יש לצלם כל הלכה על דף נפרד ולהדק לספר הלכה אחד, לשימוש המשתתפים).
על תווית הבגד שקניתי כתוב: 70% צמר, 30% פשתן.	איסור כלאי בגדים: אסור ללבוש 'שעטנז', כלומר בגד העשוי צמר כבשים עם פשתן.
אני עומד לחתוך סלט מראש הכרוב שקניתי היום.	הלכות תולעים: אסור לאכול שרצים בכל גודל, גם את אלו הגדלים בתוך פירות ירקות וכד'. צריך לבדוק היטב את הירקות בהן מסתתרים חרקים אלו.
אני יודע לשחות מצוין! אני נכנס לים גם אם אין מציל!	ונשמרתם מאוד לנפשותיכם: מצוות עשה להסיר כל מכשול שיש בו סכנת נפשות ולהישמר ממנו.
איזה קטע! חבר שלי קשר שני חתולים בזנבות שלהם, והם ממש השתוללו!	צער בעלי חיים: אסור לפגוע בבעלי חיים ללא סיבה, ויתירה מכך - במידה ומוצאים בעל חיים הנתון בצרה יש להצילו.
קניתי ספריי לריסוס כתובות גרפיטי בכל העיר.	בל תשחית: אסור להשחית דברים טובים (שניתן עדיין להשתמש בהם). מצווה זו לומדים מן האיסור לגדוע, אפילו בזמן מלחמה, עצי פרי של האויב. ע"פ - דברים כ', י"ט.
מה דעתכם על התיק שלי? ... מצאתי אותו אתמול בתחנת האוטובוס.	השבת אבדה: מי שרואה אבדה שאבדה לאדם אחר מישראל, מצווה עליו לנסות ולהשיבה לבעליה (על פי סימנים מזהים כמובן). ע"פ דברים כ"ב, א'-ג'.
איזה צחוקים! פילחתי ליוסי את הפלאפון מהתיק והוא בכלל לא הרגיש.	לא לגנוב: אסור לקחת משהו דבר השייך לו מבלי לשאול את רשותו, ואפילו דרך צחוק. ע"פ שמות כ', ט"ו/ ויקרא י"ט, י"א.
השבוע עברנו לגור בבית חדש.	מצוות מזוזה: מצווה לקבוע על מזוזת הדלת, קלף כשר עליו כתובות פרשיות- 'שמע' ו'והיה אם שמוע'. ע"פ דברים ו', ט' / דברים י"א, כ'.
קטפתי תפוזים מן העץ הזקן של סבא, הבאתי אותם הביתה ואני עומד להכין מהם מיץ טרי.	תרומות ומעשרות: לפני שמשתמשים בפירות או בירקות יש להפריש מהם תרומות ומעשרות, בדומה לתרומות ולמעשרות שהופרשו לכהנים, ללוויים ולעניים בזמן שבית המקדש היה קיים. ע"פ במדבר י"ח, פס' ח'-י"א ו- כ"א-כ"ד.

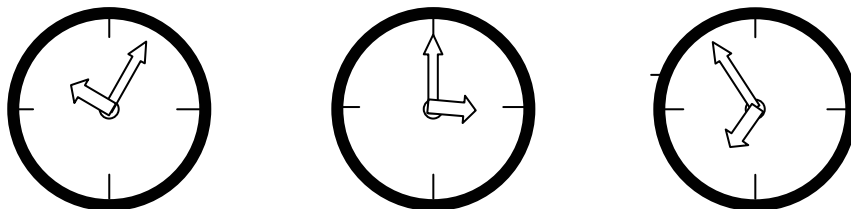
<p>ערלה : מי שנוטע עץ צריך להמתין שלוש שנים בהן פירות העץ ערלה ואסורים באכילה. ע"פ ויקרא י"ט, כ"ג-כ"ה.</p>	<p>בטיול מצאנו עץ שסק צעיר, עמדנו לידו, קטפנו את פירותיו ואכלנו.</p>
<p>הפרשת חלה : מי שמכין כמות גדולה של בצק, צריך להפריש ממנו מעט ולשרוף אותה, זכר למתנה שהיו נותנים לכהנים בזמן בית המקדש. ע"פ במדבר ט"ו, י"ז-כ"א.</p>	<p>אפיתי לחם טרי לארוחת הבוקר.</p>
<p>איסור כלאיים : אסור לזרוע, בארץ ישראל, שני מינים של זרעים זה לצד זה ללא הפרדה. ע"פ דברים כ"ב, ט'.</p>	<p>בערוגת הגינה שלי שתלתי גפן וירקות.</p>
<p>שנת שמיטה : אחת לשבע שנים אין מעבדים את האדמה. כל הפרות והירקות הגדלים בכל השדות בארץ נחשבים לקדושים, ואין להשליך אף חלק ממנו לפח האשפה. ע"פ ויקרא כ"ה, א'-ז'.</p>	<p>קניתי היום בסופר גזר קדוש ב'קדושת שביעית', ואני מתכוון להכין ממנו פשטידה לשבת קודש.</p>

תוכן הדו"ח למילוי :

ההלכה המתאימה בספר	האירוע המופיע על הדג
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.
7.	7.
8.	8.

משימה ג' - לחשוף את המגילה שמאחורי האבן הגדולה - תפילות :

תוכן המגילה :

"אדום סגול שחור / כחול כתום שחור כחול / בורדו ירקרק אפור תכלת כחול, / אדום ירוק כהה כתום ירקרק ורוד / כחול אפור ירוק כהה חום / שחור בורדו כתום ירוק ירקרק ורוד / שחור לבן ירוק כתום-בהיר שחור / בורדו כתום-בהיר ירקרק תכלת כחול / בורדו שחור כתום-בהיר / כחול כתום-בהיר תכלת שחור ורוד / אדום כחול ירקרק כחול"

תוכן המגילה - תיאור: המגילה מציגה שלושה שעונים עם פרקי הזמן המיועדים לשלושת תפילות היום, המקיפים למעשה את מרבית שעות היום. הפסוק המסתתר: "שאו מרום עיניכם, שחרית מנחה וערבית, וקבלו עליכם עול מלכות שמים". הקשר בינו לבין השעונים הוא- שבכל שעות היום כמעט אנו נושאים עינינו לשמים ומקבלים עלינו עול מלכות שמים.

הצופן (מכיל רק את האותיות שנעשה בהן שימוש, כדי לא לבלבל עם יותר מדי צבעים):

א = סגול	י = ירקרק	ע = בורדו
ב = ירוק	כ = תכלת	ק = לבן
ה = חום	ל = כתום-בהיר	ר = כתום
ו = שחור	מ = כחול	ש = אדום
ח = ירוק כהה	נ = אפור	ת = ורוד

תוכן הדו"ח למילוי:

המקור שנחשף:

"_____

הקשר בין המקור לתמונה שלמעלה:

קבוצת משימות ב'-סמלים, ציוני דרך ואירועים מיוחדים:

משימה ד'- חילוץ משדה ממולכד - סמלים:

רשימת הסמלים הנכונים שיימצאו בארגז:

◀ בית תפילין	◀ טלית	◀ כיסוי ראש לנשים
◀ כיפה	◀ מזוזה	
◀ ציצית	◀ חצאית	

* כמו כן יושמו בארגז פריטי לבוש וחפצים נוספים שאינם קשורים לרשימה, לצורך בלבול ומילוי הארגז.

תוכן המשפט שיושלם בסוף המשימה (בכל ריבוע מופיע חלק מן המילה שיימסר לקבוצה עבור כל פריט):

.1	.2	.3	.4	.5	.6	.7
שיוי	תי	ה	לנג	די	תמ	יד

משימה ה': מנהרת החיים - ציוני דרך בחייו של יהודי:

המושגים שיופיעו בתוך המנהרה (לפי חלוקתם בטבלה שבדו"ח):

1. המושגים המתאימים ללידה וילדות:

◀ ברית אברהם אבינו	◀ ברכת הבנים
◀ אליהו הנביא	◀ לתורה לחופה למצוות ולמעשים טובים

2. המושגים המתאימים לבר ובת מצווה :

- ◀ חיוב במצוות
- ◀ מניין
- ◀ תפילין
- ◀ עליה לתורה

3. המושגים המתאימים לחתונה :

- ◀ חופה
- ◀ אם אשכחך ירושלים
- ◀ שבע ברכות
- ◀ הקמת בית יהודי

4. המושגים המתאימים לפטירת אדם ולהלווית המת :

- ◀ ברוך דיין האמת
- ◀ חסד של אמת
- ◀ שבעה וניחום אבלים
- ◀ קדיש

מצורפת רשימה לדוגמא של מושגים נוספים, היכולים להופיע במנהרה ללא קשר לציוני הדרך :

- ◀ ברכת כהנים
- ◀ מלחמת מצווה
- ◀ הלל שלם
- ◀ כף זכות
- ◀ אהבת חינם
- ◀ חזרה בתשובה
- ◀ תיקון המידות
- ◀ ברכות השחר
- ◀ נעשה ונשמע
- ◀ ברכות הנהנין

מבנה הטבלה להשלמה בסוף המנהרה :

לידה וילדות	בר ובת מצווה	חתונה	פטירת אדם ולהלווית המת
1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.

משפט זה יכתב על גליון בריסטול / קרטון ביצוע ויושלם כפאזל במהלך המשימה :

"... בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלוש עשרה למצוות, בן חמש עשרה לתלמוד, בן שמונה עשרה לחופה... בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה, בן שמונים לגבורה..."
(משנה אבות, פרק ה', משנה כ"א)

הקשר של המשנה למושגים שמוינו בדו"ח: כמו במשנה, גם המושגים שמוינו קשורים באירועים מיוחדים (=ציוני דרך) בחייו של יהודי.

תוכן הדו"ח להשלמה :

המקור שהושלם בפאזל:

" _____ "

הקשר שלו למושגים שמיינתם במשימה:

משימה ו': ניטרול פצצת זמן - חגים:

שמות החגים שיופיעו על הקעריות+ המושגים שיופיעו על הכדורים השונים וחלוקתם לקעריות:

1. ראש השנה ויום הכיפורים.

- ◀ משפט
- ◀ מלכות
- ◀ זכות אבות

2. סוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה.

- ◀ שמחה
- ◀ בקשת גשם
- ◀ קריאה בתורת ה'

3. חנוכה.

- ◀ חופש אמונה
- ◀ שמירה על המסורת
- ◀ הפצת האמונה בה'.

4. י' בטבת, י"ז בתמוז ו- ט' באב.

- ◀ חורבן ואבדן
- ◀ מצוות שבין אדם לחברו
- ◀ ציפייה לגאולה

5. פורים.

- ◀ נס נסתר
- ◀ סעודת הודיה
- ◀ מחיית עמלק

6. פסח.

- ◀ גאולה
- ◀ חרות
- ◀ לימוד הבנים

7. יום הזיכרון, יום העצמאות ויום ירושלים.

- ◀ ובנה ירושלים.
- ◀ שיבת ציון.
- ◀ מלחמת מצווה.

8. שבועות.

- ◀ נעשה ונשמע.
- ◀ לימוד תורה
- ◀ מתנת תודה לה'

תוכן הדו"ח להשלמה:

שבועות	יום הזיכרון / העצמאות / ירושלים	פסח	פורים	י' בטבת י"ז בתמוז ט' באב	חנוכה	סוכות שמ"ע שמחת תורה	ראש השנה ויום כיפורים	
.1	.1	.1	.1	.1	.1	.1	.1	המושגים
.2	.2	.2	.2	.2	.2	.2	.2	הקשורים
.3	.3	.3	.3	.3	.3	.3	.3	בחג:

קבוצת משימות ג' - במסגרת ומחוץ למסגרת:

משימה ז': משמר המבצר - בבית ובמשפחה:

מראי המקורות שבכרטיסיות, והמקורות שבכרטיסיות (לחניכים ברמה גבוהה אפשר לרמוז את מראי המקורות בצורות שונות, ראו הצעות בסוגריים):

מראה המקור בכרטיסיה: שמות כ', י"ב (הצעה להצפנת מראה המקור - 2.20.12).

תוכן המקור בתנ"ך: "כבד את אביך ואת אמך, למען יאריך ימך".

מראה המקור בכרטיסיה: שמות, י"ג, ח' (הצעה להצפנת מראה המקור - ב', י"ג, ח').

תוכן המקור בתנ"ך: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמור: בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים".

מראה המקור בכרטיסיה: דברים ו', ז'-ט' (הצעה להצפנת מראה המקור - שבט, אדר, ניסן- סיוון)

תוכן המקור בתנ"ך: "ושיננתם לבניך ודיברתם בם, בשבתך בביתך... ובשעריך".

מראה המקור בכרטיסיה: ויקרא י"ט, ב' (הצעה להצפנת מראה המקור - ב', ט"י, ארקיו).

תוכן המקור בתנ"ך: "איש אמו ואביו תיראו...".

מראה המקור בכרטיסיה: שמות כ', י' (הצעה להצפנה: יוסי, יעקב, חיים - ציור של כף לאכילה -

ציור של בקבוקון יוד).

תוכן המקור בתנ"ך: " ויום השביעי שבת לה' אלוקיך, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך,

ואמתך...".

מראה המקור בכרטיסיה: דברים ט"ז, י"ד (הצעה להצפנה: דברי מטו יד).

תוכן המקור בתנ"ך: "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך... אשר בשעריך".

המכנה המשותף לכל המקורות (שיושלם בדו"ח): כל המקורות עוסקים בהלכות הקשורות במשפחה

(החובות ההלכתיות של ההורים כלפי הילדים, והחובות ההלכתיות של הילדים כלפי ההורים).

תוכן הדו"ח למילוי :

המקור בכרטיסיה :	תוכן המקור בתנ"ך :
המקור בכרטיסיה :	תוכן המקור בתנ"ך :
המקור בכרטיסיה :	תוכן המקור בתנ"ך :
המקור בכרטיסיה :	תוכן המקור בתנ"ך :
המקור בכרטיסיה :	תוכן המקור בתנ"ך :
המקור בכרטיסיה :	תוכן המקור בתנ"ך :
המקור בכרטיסיה :	תוכן המקור בתנ"ך :
המכנה המשותף לכל המקורות :	

משימה ח' : גלגלי הצלה - בבית הספר :

המודעות שיופיעו על לוח המודעות (בסוגריים מופיע עבורכם בלבד, המדריכים, מס' המקור המתאים, מתוך המקורות שיופיעו מסביב ללוח. יש להקפיד לא לרשום את המספרים שבסוגריים בסמוך למודעות שבלוח לחניכים) :

- ✦ עקב היעדרותו של המורה לתנ"ך, ילמד היום בכיתה ממלא מקום. הנהלת בית הספר (7).
- ✦ ממשלת ישראל, משרד החינוך והתרבות מודיעים על חוק חינוך חובה לכל תלמידי ישראל (9).
- ✦ כלל מס' 1 להתנהגות בבית ספרנו - חובה על התלמידים לעמוד בכניסת המורה לכיתה (1).
- ✦ ירא שמים המכבד את אלוקיו, ירא מרבתי ומכבד את מוריו (3).
- ✦ הנהלת בית הספר מזמינה את התלמידים המצטיינים לסייע לתלמידים המתקשים בלימודיהם (2).
- ✦ פרופסורים לחינוך גילו כי תמונותיהם של רבנים ואנשי מופת בבית הספר, יכולים להשפיע השפעה טובה על חינוך התלמידים (משום שהם מנסים להידמות להם). (5).
- ✦ כלל מס' 2 להתנהגות בבית ספרנו- אין לקרא למורה בשמו אלא יש לכנותו - 'המורה' או 'הרב' (8).
- ✦ כלל מס' 3 להתנהגות בבית ספרנו - התלמידים מתבקשים להתנהג עם חבריהם כפי שהיו רוצים שינהגו עימם (4).
- ✦ כלל מס' 4 להתנהגות בבית ספרנו- יש להימנע מההעתקה של שיעורי בית ושל תשובות בבחינות. זוהי גניבת דעת (6).

המקורות שיופיעו מסביב למודעות שעל הלוח :

- ✦ מקור מס' 1 : "כל תלמיד שאינו עומד בפני רבו, נקרא רשע" (גמרא קידושין ל"ג).
- ✦ מקור מס' 2 : "אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת" (אבות ב')
- ✦ מקור מס' 3 : "ומורא רבך כמורא שמים" (אבות ד')
- ✦ מקור מס' 4 : "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט, י"ח)

- ◀ מקור מס' 5 : "והיו עיניך רואות את מורידך" (ישעיהו ל')
- ◀ מקור מס' 6 : "לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו"- "אמר שמואל: אסור לגנוב דעת הבריות" (חולין צ"ד)
- ◀ מקור מס' 7 : "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א', ח')
- ◀ מקור מס' 8 : "הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד... או אפילו אות אחת - צריך לנהוג בו כבוד (=לקרא לו רבי)" (אבות ו')
- ◀ מקור מס' 9 : "כשם שחייב אדם ללמד את בנו תורה, כך חייב ללמדו אמנות (=מלאכה)" (קידושין ל')

תוכן הדו"ח:

מספר המקור המתאים למודעה	מספר המודעה
	1.
	2.
	3.
	4.
	5.
	6.
	7.
	8.
	9.

משימה ט': סוד הקלפים האבודים - שעות הפנאי:

תוכן ההתרחשויות המתוארות בקלפים (בסוגריים מופיעים הסייגים הרלוונטיים לכל ההתרחשות- לשימוש המדריך בלבד):

- ◀ קלף מס' 1 : סעודת פיצה בקניון (1, 2).
- ◀ קלף מס' 2 : גלישה באינטרנט (3- שיחה עם זרים בצ'טים, 4, 5- הימנעות מגלישה באתרים לא צנועים, 10- במידה ושעות הגלישה 'משתלטות' על כל שעות היום, גם אלו המיועדות ללימוד).
- ◀ קלף מס' 3 : צפיה בסרט בקולנוע (5- יש להימנע מצפיה בסרטים שאינם צנועים).
- ◀ קלף מס' 4 : מסע במסלול לא מסומן (3, 5- במסעות מעורבים).
- ◀ קלף מס' 5 : צפיה בטלוויזיה במשחקי הכדורגל במוצאי שבת (6- הימנעות מאלימות מילולית, 7 - אסור לצפות בסרטים שצולמו בשבת).
- ◀ קלף מס' 6 : צפיה במשחק כדורגל (4- הימנעות מרכילות ולשון הרע על השחקנים שבמגרש, 6- הימנעות מאלימות מילולית ופיזית הנפוצה במגרשים).
- ◀ קלף מס' 7 : השתתפות בפיקניק בחיק הטבע (1, 2, 8).
- ◀ קלף מס' 8 : שיחה עם החבר'ה (4, 6).
- ◀ קלף מס' 9 : משחקי מחשב (5, 6- הימנעות מקליטת מסרים אלימים מהמשחק, 10- כמו בקלף 2).

הסייגים ההלכתיים שיופיעו בתפוזרת על הלוח:

1. כשרות.	4. רכילות ולשון הרע.
2. ברכות.	5. צניעות.
3. ונשמרתם לנפשותיכם (=לא להסתכן).	6. מניעת אלימות.
	7. חילול שבת.

10. ביטול תורה.

8. בל תשחית.

9. הלבנת פנים.

תוכן הדו"ח למילוי :

מספר הקלף	הסייגים ההלכתיים/ים הקשורים אליו:
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

חידת התפזורת :

ו	ה	ר	ו	ת	ל	ו	ט	י	ב	ת	ו	ר	ש	כ
ח	נ	י	ע	כ	ג	ד	ש	ק	ר	ו	א	ט	ו	פ
ל	צ	ש	צ	ג	כ	ח	ל	י	א	כ	י	ס	ו	י
ת	ת	ד	מ	ד	ב	ל	צ	ע	ר	נ	ח	א	צ	צ
צ	ן	ג	ת	ר	ל	ת	י	נ	מ	ב	ב	ר	ט	ר
מ	ל	כ	י	ש	ת	ב	ש	ל	ו	ל	י	ח	ח	י
נ	ח	ה	ח	ק	ש	מ	ר	ד	נ	ג	א	כ	ל	ה
ה	ו	נ	ל	ר	ח	צ	ל	י	א	כ	ע	צ	ת	ל
ב	י	מ	ו	א	י	מ	ו	נ	ל	ע	ו	נ	צ	ב
ס	ט	צ	ט	ט	ת	נ	ג	ג	פ	נ	ח	י	מ	נ
ז	א	ת	א	י	ח	ה	ק	ע	ז	ש	מ	ע	י	ת
ש	ק	ס	ע	מ	צ	ב	י	ב	א	ד	ו	ו	ע	פ
ד	ר	מ	נ	י	ע	ת	א	ל	י	מ	ו	ת	נ	נ
ג	כ	ב	כ	ג	ד	ז	ס	ב	ה	נ	צ	ת	כ	י
ע	ר	ה	נ	ו	ש	ל	ו	ת	ו	ל	י	כ	ר	מ

פתרון חידת התפזורת :

ו	ה	ר	ו	ת	ל	ו	ט	י	ב	ת	ו	ר	ש	כ
	נ									ו				
		ש								כ				
			מ		ב					ר				
				ר	ל					ב				
					ת	ב	ש	ל	ו	ל	י	ח		
					ש	מ								ה
					ח		ל					צ		ל
					י			נ				נ		ב
					ת				פ			י		נ
										ש		ע		ת
											ו	ו		פ
		מ	נ	י	ע	ת	א	ל	י	מ	ו	ת		נ
													כ	י
ע	ר	ה	נ	ו	ש	ל	ו	ת	ו	ל	י	כ	ר	מ